

อนัตตาสุดยอด

หลวงพ่อดี วิจิตรธรรมโม เขียน
พระมหาญาณต์ ธรรมโร ป.ธ.๙ สส.ม. แปล

อนัตตาสุดยอด

ISBN

จำนวน 155 หน้า

เขียน หลวงพ่อธี วิจิตตธมโม

แปล พระมหาญาจินต์ ธมฺมธโร ป.ธ.๙ สส.ม (มธ)

พิมพ์ครั้งที่ 1 10 มิถุนายน พ.ศ.2553

จำนวนพิมพ์ 20,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิหลวงพ่อธี วิจิตตธมโม

เลขที่ 425 อาคารสมบุญ軒ชั้น 6

ถ.เจริญสนิทวงศ์ แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ

เว็บไซต์ www.portee.in.th

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ TQP จำกัด กรุงเทพฯ

หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ขึ้นด้วยแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน
หากท่านประสงค์มีไว้ศึกษา หรือต้องการจุดประกายธรรมให้เพื่อน
โปรดติดต่อขอหนังสือได้ที่ โทรศัพท์ 089-448-7499 และ 089-123-1950

สมทบทุนจัดพิมพ์หนังสือได้ที่ มูลนิธิหลวงพ่อธี วิจิตตธมโม

ธนาคารกสิกรไทย สาขาบางยี่ขัน บัญชีเลขที่ 047-2-33780-9

คำนำ

หนังสืออนัตตาสุดยอดนี้ เขียนขึ้นโดยยกบาลี 2 ประโยค เป็นหลัก คือ **เอโก ธัมโม อนัตตาโต อนุตตโร นาม และ สัพพธัมเมหิ อนัตตาโต อนุตตโร**

เอโก ธัมโม-ธรรมเอก มีหนึ่งเดียว **อนัตตาโต-คืออนัตตา อนุตตโร นาม-เป็นสุดยอดบรมธรรม** **สัพพธัมเมหิ-ธรรมทั้งปวง อนัตตาโต-มีอนัตตา อนุตตโร-ยอดเยี่ยมที่สุด**

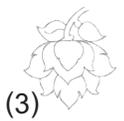
หมายความว่า ธรรมะ 84,000 พระธรรมชั้นนั้น สรุปลง เป็นหนึ่งเดียว คือ “**อนัตตา**” **อนัตตาเป็นธรรมเอกชั้นสุดยอด** เป็นธรรมอันเป็นยอดที่สุด ประเสริฐที่สุด เรียกว่า **สุดยอดแห่งบรมธรรม** เพราะไม่มีธรรมอื่นใดที่เป็นยอด หรือสูงกว่านี้อีกแล้ว

หนังสือเล่มนี้จึงตั้งชื่อตามบาลีดังกล่าวว่า **อนัตตาสุตตยอต** เขียนขึ้นมาด้วยจิตเมตตา เพื่อหยิบยื่นส่งถึงผู้มีปัญญามองเห็นความได้มาซึ่งขั้น 5 อันถือเป็นบัญญัติ เป็นตัวเป็นตนขึ้นมา เมื่อตายแล้ว ต้องกลับมาเกิด มาได้รับทุกข์อีก เวียนว่ายตายเกิดอยู่โดยไม่จบ ไม่สิ้น แล้วมุ่งหวังปรารถนาที่จะบรรลุถึงที่สุด ที่จบนั่นเอง

ถามว่า ขั้น 5 ที่เกิดมาแล้วตาย ตายแล้วเกิด การเวียนว่ายตายเกิดที่เป็นไปอยู่อย่างนี้ เป็นเพราะอะไร แล้วจะทำอย่างไร ให้บรรลุถึงที่สุด ที่จบ ตอบว่า การเกิดตาย เกิดตายอยู่ อย่างไม่รู้จบนี้ เพราะมีเหตุ เหตุก็คือตัณหา มีบาลีว่า **ตัณเหติ เอตยาติ ตัณหา** หากแยกแปลทีละคำมีความหมายดังนี้ **ตัณเหติ**-ก่อให้เกิด ทำให้มีความเดือดร้อนอันเป็นทุกข์อย่างเดียว **เอตยาติ**-เพราะก่อให้เกิดความเดือดร้อนเป็นทุกข์อย่างนี้ **ตัณหา**- จึงได้ชื่อว่าตัณหา เพราะฉะนั้น คำว่า**ตัณหา** แปลว่าทำให้คน เทวดา พรหม และหมู่มืดัวทั้งหลายเดือดร้อนเป็นทุกข์

คำว่าทุกข์ มีบาลีว่า **ทุกขัง ภยัตถะ** แปลว่า **ทุกขัง**-การตายเกิด **ภยะ**-เป็นภัยที่น่ากลัว ทำให้เดือดร้อน ร้องไห้ คร่ำครวญ รำพัน **อิตถะ**-ด้วยคำพูดอธิบายให้เข้าใจอย่างนี้ จึงชื่อว่าทุกข์ เพราะฉะนั้น คำว่า**ทุกข์** จึงหมายถึงการตายแล้วเกิด ซึ่งเป็นภัยที่น่ากลัว ทำให้เดือดร้อน ร้องไห้ **ตัณหา**เป็นผู้สร้างความเดือดร้อน คือการตายเกิด ตัณหานี้มาจากไหน มาจากอกุศลเจตสิก 14 ชื่อว่าโลตลล คือทิวี่ โลกะ

และมานะ แล้วทิสฺฐิ โลกะ และมานะนี้มาจากไหน มาจาก สักกายมิจฉาทิสฺฐิ (ธรรมมีไม่เห็น คืออนัตตามี ไม่เห็น) **สักกายะ-จิต** เจตสิก รูป นิพพาน เรียกว่าธรรมมี **มิจฉาทิสฺฐิ-เห็นผิด** คือไม่เห็นส่วน ที่เป็นปรมาตฺถ์ แต่เห็นผิดเป็นบัญญัติ เช่น เห็นว่าเป็นหมู หมา ม้า แมว วัว ควาย คน เทวดา พรหม ความเห็น ธรรมผิดดังกล่าวนี้มาเป็นอตฺตาคือ เห็นว่าเป็นกู มีกู และโลกะก็อยาก ได้สิ่งอันเป็นกู สิ่งอันมีกู **อตฺตากับโลกะ เรียกว่าต้นหาคู้ที่ 1** สักกายมิจฉาทิสฺฐิ (เห็นธรรมผิด) กลายมาเป็นมานะ คือเห็นว่อกูมีกูเป็น เช่น กูมีเงิน มีทรัพย์สมบัติ เป็นต้น จนถึงภพภูมิทั้ง 26 ภพภูมิ ในชั้นสูงสุดคือ ภูมิโลกิยะฉานสมาบัติ เนวสัณฺญานาสัณฺญายตนะ เมื่อกูมี โลกะก็อยากได้ในสิ่งที่กูมีทั้งปวง **มานะกับโลกะ เรียกว่าต้นหาคู้ที่ 2** ต้นหา 2 คู้นี้เขาทำงานอะไร งานของเขา ก็คือมีบาลีว่า **สังอุทยติ เอเตนาติ สมุทโย** แปลว่า **สัง-** การตายเกิด ตายเกิด ซึ่งเรียกว่าทุกชั้น **อุทยติ-ทำให้เกิด ทำให้มีขึ้นมา** **เอเตนาติ-เพราะทำให้ทุกชั้นคือการตายเกิดนี้เกิดขึ้น มีขึ้นมา** **สมุทโย-** จึงได้ชื่อว่าสมุทัย แปลว่าเหตุที่ก่อให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด

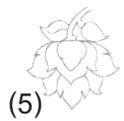
สมุทัย คืออตฺตามิจฉาทิสฺฐิ เห็นผิดว่า “รูป วิญญูณ เวทนา” หรือ “จิต เจตสิก รูป” เป็นกู เป็นเรา เช่น “เป็นขากู มีกู หัวกู ตัวกู” เป็นต้น หรือภายนอกกาย เช่น เห็นว่า “เป็นลูกกู เป็นสามีกู เป็นภรรยากู” เป็นต้น ความเห็นผิดในวิญญูณ (ใจกู) และเวทนา (ใจรับ) ก็มีลักษณะเดียวกัน มิจฉาทิสฺฐิคือความเห็นผิด มิจฉาสังกับปะคือความคิดผิด วิจิจฉา คือความเชื่อในสิ่งที่เห็นผิดและคิดผิด ในเมื่อบุคคลใดยังมีความผิดทั้ง

3 ประการนี้อยู่แล้ว งานที่เขาทำลงไปทุกอย่างนั้น เรียกว่า**มิจจกัมมันตะ** เป็นงานที่ผิด กล่าวคือ ทำทานอยู่ก็ยึดถือว่า “เป็นทานกุญให้ทาน” บาลี เรียกว่า**ทานัตตูปทาน** (ยึดถือว่าทานที่ให้นั้นเป็นกุญเป็นของกุญ) เป็นทานอัตตา อัตตาเป็นผู้ให้ทาน เป็นทานมิจจาทิฐิ การทำทานโดยมีอัตตาเป็นผู้นำอย่างนี้ เรียกว่า**ทานของบุคคลผู้มีใจชาวพุทธ**

ชมราวาสถือศีล 5 แม้ชฎีถือศีล 10 สามเณรถือศีล 109 ภิกษุถือศีล 227 แม้ว่พวกเขาจะถือศีลเคร่งครัดสักปานใดก็ตาม หากว่ายังมี**มิจจาทิฐิ** (ความเห็นผิดว่เป็นกุญ) **มิจจาสังกัปะ** (ความคิดผิดว่เป็นกุญ) และ**วิจิกิจจ** (ความเชื่อผิดว่เป็นกุญ) 3 ประการนี้อยู่ ก็เรียกว่**ศีลพัพตูปาทาน** (ยึดถือว่เป็นศีลกุญมีศีล) งานที่เขาทำก็เป็น**มิจจกัมมันตะ** การถือศีลโดยมีอัตตาเป็นผู้นำอย่างนี้ มีลักษณะเหมือนกับศีลของวัวควายนั่นเอง ยังไม่นับว่เป็นศีลของบุคคลผู้เป็นชาวพุทธ

หากมี**มิจจ** 3 ประการดังกล่าวอยู่ แล้วฝึกสติระลึกรู้ลมเข้าออก เขาออกอยู่ที่ปลายจมูก หรือกำหนดรูอากาศยุบพองยุบพองอยู่ที่ท่อง ใจก็ตั้งมั่นอยู่ที่ลมเข้าออก หรือที่ยุบพองอยู่จิตของเขาเรียกว่**จิตตูปทาน** (จิตอัตตา) เป็นจิตทิฐิ บุคคลผู้นี้เรียกว่**ดาบส ฤาษี หรือพรหมณ์** ยังไม่นับว่เป็นชาวพุทธ **บุคคลผู้ทำทาน รักษาศีล หรือฝึกสมาธิ** โดยมิจจัตตา คือไม่รู้จักอนัตตาอย่างนี้ เรียกว่**ทำผิด** เป็น**มิจจกัมมันตะ** เมื่อมีการทำผิดอย่างนี้

ก็จะได้รับผลผิด เป็นสิ่งตอบแทน นั่นคือ การตายเกิด ตายเกิด
ในเทวดาและมนุษย์รวม 7 ภพภูมิ ในรูปพรหม 11 ภพภูมิ
และในอรูปพรหม 4 ภพภูมิ การได้ไปตายเกิดในภพภูมิเหล่านี้
เรียกว่าการกลับมาได้ทุกข์ซ้ำจะอีกเหมือนเดิมนั่นเอง

การที่จะปฏิบัติให้บรรลุถึงอนัตตาสุตตยอต แล้วเข้าถึงสุข
สงบเย็น โดยไม่มีการตายเกิดอีกนั้น จะใช้วิธีไหน และจะปฏิบัติอย่างไร
นั้น จะกล่าวต่อไป

นตฺถิ

(หลวงพ่อธี วิจิตฺตธมฺโม)

สำนักวิปัสสนาภาวนาอนัตตารามถ้ำวัว

ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

8 สิงหาคม 2552 ตรงกับวันเสาร์ แรม 2 ค่ำ เดือน 9 ปีฉลู

บอกให้รู้ ปลูกให้ตื่น

ตื่น แปลว่าไม่หลับ คือไม่ตาย ความไม่หลับ ไม่ตายเป็นที่มาของของการรู้ การเห็น คำว่าปลูกให้ตื่น แปลว่าให้รู้ ให้เห็น เพราะหากว่าไม่รู้ ไม่เห็นแล้วพูด แสดง หรือสอน ก็เหมือนกับคนตาย และคนตาบอด พูดนั่นเอง ภาษาบาลีเรียกว่า “อันทพาลอ อุมมัตถโก” อันตะ แปลว่าบอด หมายถึง ไม่มีปัญญาเห็นสิ่งที่มี ไม่มีปัญญารู้สิ่งที่จริง คือไม่มีปัญญาเห็นธรรมมี ไม่มีปัญญารู้ธรรมจริง พาละ แปลว่าว่างเปล่า หมายถึงไม่เห็นสิ่งที่มี ไม่เห็นสิ่งที่จริง บุคคลที่ สิ่งทีจริง **ไม่รู้ สิ่งที่มีไม่เห็น** แล้วไปแสดงและสอนให้แก่คนอื่นนั้น ภาษาบาลีเรียกว่า อุมมัตถโก แปลว่า “คนบ้า” หรือเรียกว่า “คนตาบอดจุงคนตาบอด” นั่นเอง ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เป็นอาจารย์สอนสมถกรรมฐานให้แก่คนอื่นอยู่นั้น คำว่า “กรรมฐาน” เป็นภาษาอะไรไม่รู้ แปลว่าอะไรก็ไม่รู้ อารมณที่ใช้ในการปฏิบัติสมถะนั้นมี 40 ประการ ในอารมณสมถะทั้ง 40 ประการนี้ อารมณอันไหนเกิดมาพร้อมกับศาสนาพราหมณ์ เป็นคำสอนดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์ อารมณอันไหนพระพุทธเจ้า

ทรงบัญญัติขึ้น**ไม่รู้** ปริกรรมนิमितเป็นอย่าง**ไรไม่รู้** ปริกรรมสมาธิ
 เป็น**อย่างไรไม่เห็น** อุดคหนิमितเป็น**อย่างไรไม่รู้** อุดคหนิमितเป็น**อย่างไร
 ไม่เห็น** ปฏิภาคนิमितเป็น**อย่างไรไม่รู้** อัปนาสมาธิเป็น**อย่างไรไม่เห็น**
 ได้แต่เพียงเรียนรู ฟัง สอบถาม และจำได้ตามปริยัติ คือดูจากหนังสือ
 เท่านั้น แล้วนำมาบอกกล่าวและสอนให้แก่คนอื่นนั้น เรียกว่า**คนตา
 บอดจูงคนตาบอด**

และในเรื่องวิปัสสนา อนิจจังคืออะไร อะไรเป็นอนิจจัง**ไม่รู้**
 อนิจจังเกิดมาจากไหน สิ่งใดเป็นเหตุเกิดของอนิจจัง**ไม่เห็น** ทุกข์คือ
 ใคร ใครเป็นทุกข์**ไม่รู้** ทุกข์เกิดมาจากไหน สิ่งใดเป็นเหตุเกิดของทุกข์
ไม่เห็น อนัตตาคือใคร ใครเป็นอนัตตา**ไม่รู้** อนัตตาเกิดมาจากไหน
 สิ่งใดเป็นที่มาของอนัตตา**ไม่เห็น** ตนเอง**ไม่รู้** ไม่เห็นในชั้นธของตน
 แล้วเที่ยวสอนให้กับคนอื่นอย่างนี้ เรียกว่า**ตาบอดจูงคนตาบอด**
 ดังตัวอย่างเช่น พระเทวทัตตาบอดจูงพระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งตาฟาง
 พากันไปถึงที่ไหน จงพิจารณาดูให้ดี บุคคลในลักษณะอย่างนี้เรียกว่า

1
พ่อค่าน้ำมัน กินไข
คนขายแกैयाไ เป็นโรคหอบหืด
เจ้าของหยูาคา อยู่บ้านรั้ว
คนขายเนื้อทอด กินเต้าหู้

คน 4 ประเภทนี้หมายถึงบุคคลผู้มีของดี แต่ใช้ประโยชน์ไม่เป็น ได้แต่ไปบอกให้คนอื่น เช่น
 บุคคลผู้ได้แต่สอนผู้อื่นว่า ขอให้รู้จักทำบุญให้ทาน เพราะว่าการทำบุญให้ทานทำให้ร่างกายทรัพย์
 สมบัติในชาตินี้และชาติหน้า เป็นต้น แต่ตนเองกลับขี้เหนียว ไม่รู้จักให้ ในเรื่องศีล และการปฏิบัติ
 ธรรมก็ทำนองเดียวกันนี้ ได้แต่โฆษณาบอกคนอื่นสอนคนอื่นว่าดีอย่างไรดีอย่างไรดี แต่ตนเองกลับ
 ไม่รักษา ไม่ปฏิบัติตาม หรือปฏิบัติไม่ถึงแล้วสอนคนอื่น

บุคคล 4 ประเภทนี้ จงหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล ไม่ควรข้องเกี่ยวกับ
 อีกตัวอย่างหนึ่ง พระบัณฑิต ซึ่งเป็นพระราชครูของเจ้าฟ้าเมืองหนอง
 พระวิจิต แห่งเมืองกลางเคอ และพระราชัสสะ วัตหินแฮ่ แห่งเมืองหนอง
 พระ 3 รูปพากันไปไหว้พระเกจิผู้ศักดิ์สิทธิ์แห่งวัดน้ำฮู เมืองบัน รัฐฉานใต้
 เมื่อไปถึงแล้ว พระบัณฑิตกับพระวิจิตพากันกราบไหว้ สวณพระราชัสสะ
 กลับไม่ไหว้ ได้แต่นั่งดูอยู่อย่างนั้น หลังจากกลับมาถึงเมืองกลางเคอแล้ว
 พระบัณฑิตจึงถามพระราชัสสะว่า “ไปพบพระเกจิ ผู้ศักดิ์สิทธิ์แล้ว
 ทำไมท่านจึงไม่ไหว้” พระราชัสสะตอบว่า “มองไม่เห็นพระเกจิผู้ศักดิ์สิทธิ์
 เลย จึงไม่ได้ไหว้” พระบัณฑิตจึงว่า “ท่านคงตาบอดมั่ง จึงมองไม่เห็น”
 พระราชัสสะกลับไปที่พักแล้วเขียนกลอน แล้วกลับมาขึ้นให้พระบัณฑิต
 บทกลอนนั้นเขียนว่า

หากประพติแปลก ๆ อาจได้เป็น “เกจิผู้โด่งดัง”
พูดไม่เป็นธรรมะ จะถือกันว่าเป็น “พระพุทธานุองค์ใหม่”
สอนไม่เข้าสัจจะ 4 อาจได้เป็น “อาจารย์ผู้ล้ำเลิศ”
มีพฤติกรรมไม่เกี่ยวข้องกับธรรมะ “เขาจะนิยมเชิดชูบูชากัน”
 4 อย่างนี้เป็นลักษณะของ **“คนเขลาเบาปัญญา”**
 เรียกว่า**อันทพาละ เป็นผู้มืดบอด และโง่เง่า**
คือเจ้าบัณฑิตนั่นเอง

พระบัณฑิตรับไปอ่านแล้วขยำทิ้งทันที ท่านผู้อ่านอนัตตาสุตตยอตทุกคนขอให้อ่านแบบจินตกวี คือเลือกสรรเอาสิ่งที่ถูกทิ้งสิ่งที่ผิด อนึ่ง คำว่าวิชา แปลว่าสิ่งที่ป็นสัจจะความจริงนั้นมีปัญญารู้ถึง สิ่งที่มีนั้นมีปัญญาเห็น และทิ้งสิ่งที่ผิด เลือกเอาสิ่งที่ถูก ท่านผู้อ่านอนัตตาสุตตยอต ขอให้ป็นจินตกวีและคนวิชาด้วยกันทุกคน ขอบอก ให้รู้ ปลุกให้ตื่น ไว้เพียงเท่านี้

๓๐๕๐๐

(หลวงพ่อธี วิจิตฺตธมฺโม)

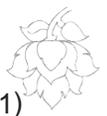
สำนักวิปัสสนาภาวนาอนัตตารามถ้ำวัว
ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

คำนำผู้แปล

หนังสือเล่มนี้ได้ไขข้อข้องใจ และความสงสัยหลายอย่างที่สังคมชาวพุทธประสบอยู่ในปัจจุบันนี้ให้กระจ่าง จึงมีค่าหาประมาณมิได้ หลวงพ่อธี ได้เขียนเน้นย้ำให้เห็น**พุทธศาสนาบริสุทธิ์** เพื่อกระตุ้นผู้อ่านให้เข้าใจหลักชัดเจน มิให้หลงประเด็น และสับสนในพระธรรมคำสอน โดยเน้นให้เห็นว่า **“ธรรมะ”** มิใช่สมมติบัญญัติ มิใช่นิमित แต่เป็น**ปรมาตถ์ เป็นอนัตตา** อันประกอบอยู่ มีอยู่ในชั้นธรรมาสนีแล้ว เพียงแต่เราจะต้องพบ**พุทธะ** คือดวงตาแห่งพุทธะ พบ**ธรรมะ** คืออนัตตา เราจึงจะเป็น **“ผู้รู้ ผู้เห็น” “ผู้รู้ ผู้ตื่น”** ขึ้นมาได้จริง ๆ

ธรรมะ คือสภาวะความจริงแท้อันปรากฏอยู่ มีอยู่ในกายในใจตลอดเวลา นั่นคือ **“ทุกข”** ซึ่งได้แก่สภาวะแห่งการทำงานของรูป คือ เจ็บ ปวด หนาว ร้อน เป็นต้น สภาวะแห่งใจเวทนาที่รับ เจ็บ ปวด ร้อน หนาว และสภาวะแห่งใจวิญญาณที่รู้เจ็บ ปวด ร้อน หนาว สภาวะที่ปรากฏเป็นไปอยู่อย่างนี้ ไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจของใคร เป็นไปเอง เกิดเอง ดับเอง

บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา ธรรมะก็คืออนัตตา อนัตตาก็คือ ธรรมะ ธรรมะอนัตตา คือสภาวะอันละเอียด ซึ่งซ่อนอยู่ลึกจึงไม่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยตาธรรมดาของมนุษย์ ตาทิพย์ของเทวดา หรือพรหม มีเฉพาะดวงตาแห่งพุทธะ ซึ่งเรียกว่า พุทธจักขุ คือ “สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ” ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์เท่านั้นสามารถมองเห็นและเข้าใจได้

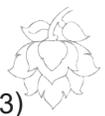
การที่เราได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ก็หมายความว่า ได้มาพบดวงตาแห่งพุทธะ (พุทธจักขุ) คือ “สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ” นี้เอง เมื่อเรามีโอกาสมาพบดวงตาแห่งพุทธะแล้ว หากไม่ปล่อยปละละเลย เราก็จะมีดวงตาเห็นธรรม คำว่า “ดวงตาเห็นธรรม” ก็หมายความว่าเมื่อมีดวงตาแห่งพุทธะ คือ “สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ” ก็จะเห็นธรรม เห็นอนัตตา เมื่อมีดวงตาเห็นธรรม ก็ได้พบความสันติสุขสงบเย็น ไม่มีอึดตา เข้าสู่ความเป็นพุทธแท้ เป็นชาวพุทธบริสุทธิ์แล้ว และการที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ก็หมายความว่า พระองค์ทรงหา เห็น อนัตตานั้นเอง เมื่อตรัสรู้มาแล้วก็ทรงนำเอา อนัตตาอันละเอียดลึกซึ้งนี้ มาแสดงโปรดมนุษย์ เทวดา พรหม เพื่อให้มีดวงตาแห่งปัญญา รู้ ปัญญาเห็นอนัตตาเช่นเดียวกับพระองค์เอง

พระมหาชาจันต์ ธมฺมธโร
(พระมหาชาจันต์ ธมฺมธโร)
ป.ธ.๙ สส.ม ผู้แปล

สารบัญ

คำนำ	(1)
บอกให้รู้ ปลุกให้ตื่น	(6)
คำนำผู้แปล	(10)
ปณามพจน์	1
ที่มาของการเขียน “อนัตตาสุคยอค”	3
ตอบคำถามเรื่อง “อนัตตาสุคยอค”	5
ชาวพุทธ คือใคร	11
“อิตตา” มาจากไหน	14
“อนัตตา” มาจากไหน	17
พระพุทธเจ้าทรงเปล่งพระวาจาว่า “อนัตตา” ครั้งแรกที่ไหน	23
อนัตตลักษณะสูตร	33
พระปฐมโอวาท	38
พระพุทธเจ้าทรงตอบคำถามของท่านอูรุเวลกัสสปะ	43

ชน “สมบัติของคนบา” ลอยน้ำทิ้ง	48
พระพุทธเจ้าทรงนำพระอรหันต์ 1000 องค์เสด็จเข้ากรุงราชคฤห์	52
การแสวงหา “อนัตตา” ของท่านอุปติสสะ และท่านโกลิตะ	56
การเขาเฝ้าพระพุทธเจ้าของอุปติสสะและโกลิตะสองสหาย	59
เสด็จเข้ากรุงกบิลพัสดุ์โปรดพระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดา	67
ทรงแสดงพระสูตรเป็นครั้งแรก	74
สัพเพ ชัมมา อนัตตา	76
“อนัตตา” พระพุทธองค์ตรัสเป็นครั้งแรกเมื่อไร	78
ทรงวาง “อนัตตา” ไว้ ไม่ตรัสอีกเลย เมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน	81
บัดนี้ “อนัตตา” มีปรากฏอยู่ที่ไหน ใครเป็นผู้หา เห็น	89
“อัตตา” คือผู้กระทำผิด	95
มีกู เพราะโง่ โง่เพราะมีกู	97
หากมี “อัตตา” อัตตาพาทำผิด 5 อย่าง	100
บัญญัติเป็นอัตตา อัตตาเป็นบัญญัติ	103
ปรมัตถ์เป็นอนัตตา อนัตตาเป็นปรมัตถ์	107
ความหมายของคำว่า “อริยะ”	111
พระอริยเจ้าผู้ไม่กระทำผิด 12 องค์	115
วิสุทธิ 7	119
อนัตตาสูตยอตถาม-ตอบ	122
อนัตตาสูตยอต	132
คำอโนโมทนา	136

ปณามพจน์

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระระหะโต อนัตตะวาทีโน
โคตะโม สมะณะัสสะ

สมะณะัสสะ พระสมณะผู้เป็นอรหันต์ ผู้ประเสริฐกว่าเทวดา
มนุษย์และพรหมทั้งหลาย **ภาคะวะโต** ผู้มีปัญญาหา เห็นธรรมะ
ซึ่งมีพระคุณทั้ง 6 ประการ **อระระหะโต** กิเลส 10 ประการ ซึ่งเป็น
แม่แห่งกิเลสจำนวน 1,500 ประการนั้น ทรงใช้พระอรหันต์มรรคตัด
ขาดหมดสิ้นแล้ว **อนัตตะวาทีโน** ทรงประพฤติและสอน อนัตตา
โคตะโม สมะณะัสสะ พระนามว่าสมณโคตมพุทธเจ้า **นะโม** ข้าพเจ้า
ขอนอบนอมบูชาพระคุณ

อนัตตาสถูปยอต : หลวงพ่อธี วิจิตฺตธมฺโม

อนัตตาสถูปยอตเริ่มต้นที่นี่

พระพุทธรเจ้าทรงหา เห็นอนัตตาสถูปยอต ณ ที่นี้

ที่มาของการเขียน “อนัตตาสุดยอด”

เมื่อวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 10 พ.ศ. 2549 โยมวันชัย วงษ์ไชยกุล จากกรุงเทพฯ นำเก้าอี้เอนมาถวายที่อนัตตารามถ้ำวัว ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ ถามปัญหาเกี่ยวกับหลวงพ่อบว่า

1. “คำว่า “อนัตตา” พระพุทธเจ้าทรงหา เห็นแล้วนำมาอบรมสั่งสอนคน เทวดา และพรหม ตั้งแต่วันไหน เดือนไหน ปีไหน
2. พระพุทธเจ้าทรงปิดพระวาจา ทรงหยุดการแสดง ไม่บอกไม่กล่าวสอน “อนัตตา” อีกแล้วนั้น ตั้งแต่วันไหน เดือนไหน ปีไหน
3. บัดนี้ พระพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานไปแล้ว คำสอนอนัตตาของพระองค์นั้น ไปสถิตย้อยู่ ณ ที่ไหน
4. คำสอนอนัตตาของพระพุทธเจ้านั้น จะทำอย่างไรให้สามารถหา เห็นได้ และจะทำอย่างไรให้สามารถรับเอาอนัตตาสุดยอดแล้วบรรลุถึงที่ไม่ต้องหา ไม่ต้องเห็นอีก

“ขอนิมนต์หลวงพ่อเขียนหนังสือเรื่องอนัตตาอย่างสั้น ๆ เข้าใจง่าย ให้สามารถจำใส่ใจ และนำไปปฏิบัติได้ เพื่อที่จะให้ชั้นรั บัญญัติที่ต้องเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดอยู่เสมอมานั้นถึงที่สุด คือบรรลุ ถึงนิพพานที่เกิดแล้วไม่ตาย เหมือนดังพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ สาวกทั้งหลาย ขอหลวงพ่อได้โปรดเมตตาพวกเราทั้งหลาย ซึ่งยังอยู่ กับเหตุเกิด เหตุตาย คืออัตตามิจฉาทิล्ली ให้สามารถหลุดพ้นออก จากทรงขังอันนี้ด้วยเถิด”

(โยมวันชัย ถามต่อ) “อีกอย่างหนึ่ง กระผมได้อุปถัมภ์บำรุง พระศาสนา โดยเฉพาะที่อนัตตารามถ้ำวัว และศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน พระธาตุห้วยบอนแก่นี้ หากนับเป็นจำนวนเงินก็หลายแสนบาทแล้ว การที่ได้ช่วยบำรุงพระศาสนาอย่างนี้ นับว่าเป็นชาวพุทธหรือยัง หากเป็นแล้วก็ดีใจเป็นอย่างยิ่ง แต่หากว่ายังไม่เป็น แล้วจะทำอย่างไร ให้เป็น ขอหลวงพ่อช่วยชี้บอกแนวทางแห่งความเป็นชาวพุทธให้ด้วย เพื่อจะได้ปฏิบัติตัวให้เป็นชาวพุทธที่ถูกต้องจริง ๆ”

อนัตตารามถ้ำวัว

ตอบคำถามเรื่อง “อนัตตาสุดยอด”

วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 5 ตรงกับวันพุธที่ 8 เมษายน พ.ศ.2552 เป็นวันที่เริ่มเขียน “อนัตตาสุดยอด” เพื่อตอบคำถามของโยมวันชัย

ชั้นรับบัญญัติของมนุษย์นี้ใกล้กองไฟเต็มที่แล้ว โอกาสนี้ขออาศัยคำถามของโยมวันชัยเขียนอนัตตาสุดยอดส่งถึงผู้ถามและญาติโยมที่รอคอยหนังสือ “อนัตตาสุดยอด” ทุกคน

คำถามเรื่อง “อนัตตา”

1. อนัตตานี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงโปรดคน เทวดา และพรหม เมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน
2. พระพุทธเจ้าทรงปิดพระวาจา ไม่ทรงแสดง ไม่ตรัสสอน อนัตตา เมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน

3. บัดนี้ “อนัตตา” มีปรากฏอยู่ที่ไหน
4. ด้วยเหตุที่ได้ทำมหาทานอย่างนี้ กระผมเป็นชาวพุทธแล้วหรือยัง

ในคำถาม 4 ข้อนี้ จะขอตอบคำถามข้อที่ 4 ก่อน

พระพุทธศาสนาเป็นปรมาตถ์ มีบัญญัติ ส่วนทาน ศีล และสมาธิ เป็นบัญญัติ เกิดมาพร้อมกับโลก คือเกิดมาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะยังไม่เสด็จอุบัติเสียอีก เรียกว่ามีมาตั้งแต่สมัยที่โลกนี้วิวัฒนาการขึ้นมาใหม่ๆ เลยทีเดียว วิวัฒนาการแห่งโลกนั้นเริ่มต้นด้วยอุตุนิยาม (อากาศ อุณภูมิ) พีชนิยาม (พืชพันธุ์ต่าง ๆ) ต่อแต่นั้น พรหมก็มาจุติในโลกนี้ โลกได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเป็นยุค ๆ ดังนี้

1. พรหมเขต (ยุคพรหมมาจุติ)
2. อรัญญเขต (ยุคอยุป้า)
3. อุปนิสสยเขต (ยุคอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน)
4. สีสเขต (ยุคมีกฎหมาย)
5. ทิฏฐิยเขต (ยุคเชื่อ และนับถือผี เทวดา พรหม)
6. เวทเขต (ยุคเชื่อถือดวง โชคชะตา ฤกษ์ยาม)

เมื่อพรหมชั้นจตุตถฌาน คือปริตตภา อัมปนาภา และอภัสสรามตอายุลง กรรมนิยาม (กรรมเปลี่ยนแปลง) และจิตตนิยาม

(ใจเปลี่ยน) จึงเคลื่อนจากพรหมโลก ด้วยอานิสงส์ของศีลที่เขาถืออยู่จึงนำมาเกิดเป็นโอบปาติกะในโลกมนุษย์ สมานิ (ฉมาน) ก็ติดตามพรหมกับเขา ทำให้เหาะเหินไปไหนมาไหนได้โดยไม่ต้องเดิน ช่วงระยะเวลาเวลานั้น เรียกว่า**พรหมเขต** (ยุคพรหม) วิธีปฏิบัติสมณะที่ติดมากับพรหม คือ กสิณ 10 อัปปมัญญา 4 จตุธาตวรรษฐาน 1 และอรุณ 4 รวม 19 ประการ **อาหารของเขาเป็นฉมาน เรียกว่าวิญญาณาหาร** ต่อมาพวกเขากินผลไม้ ยอดไม้ ซึ่งเป็นอาหารชนิดหายาก ธรรมเนียมและจิตตนิยาม จึงก่อให้เกิดเป็นเพศชาย เพศหญิงขึ้นมา เมื่อมีเพศกามารมณ์ก็เกิด เพศชายกับเพศหญิงจึงอยู่ร่วมกันเป็นคู่ บางพวกที่ไม่มีจิตใจฝักใฝ่ในเพศ จึงหนีไปอยู่ในป่า ช่วงระยะเวลานี้ เรียกว่า**อารัญญเขต** (ยุคอยู่ป่า) เขามีลมหายใจเข้าออก เข้าออก แล้วฝึกสติดูลมเข้าออก **จึงเกิดอานาปานสติ** เดินไปเดินมารู้สึกเหนื่อย **จึงเกิดกายคตาสติ** กินอาหารผลไม้ ไม่ถูกกับท้องเกิดอาการคลื่นไส้อาเจียนออกมา พิจารณาดูเศษอาหารที่อาเจียนออกมาแล้วเห็นเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ **อาหาเรปฏิกูลสัญญาจึงเกิดขึ้น** เมื่อเวลาผ่านไปเป็นหลายร้อยหลายพันปีทีเดียว พวกที่อยู่ป่าจึงกลับเข้ามาอยู่กับพวกที่อยู่บ้าน ช่วงระยะเวลานี้เรียกว่า**อุปนิสสยเขต** ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงยุคนี้แล้ว ยังไม่มีชื่อที่เรียกขานกันว่า “คน” ธรรมเนียมและจิตตนิยามก่อให้เกิดมีสัตว์สองเท้า สี่เท้า และหลายเท้า รวมถึงสัตว์ปีกทั้งเพ็ดผู้และเพ็ดเมียจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ มีทั้งในน้ำ และบนบก

เมื่อสิ่งมีชีวิต ซึ่งยังไม่เรียกกันว่า “คน” นั้นเพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงเกิดการเบียดเบียนฆ่ากัน ลักขโมยสิ่งของกันและกัน แย่งสามี ภรรยากัน โกหกหลอกลวงกัน และนำเอารากพืช หัวพืชและผลไม้มา หมักดองจนมีกลิ่นฉุนรสเปรี้ยวแล้วดื่มกินเมา เมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ ขึ้นมา พวกเขาจึงประชุมพร้อมกันคัดเลือกเอาผู้มีใจดีคนหนึ่งชื่อว่า “มนุ” ขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ตำแหน่งผู้ปกครองนี้ได้ใช้นามว่า “สมันตมนุ” ผู้อยู่ภายใต้การปกครองของสมันตมนุทั้งหมด ซึ่งยังไม่เคยมีชื่อปรากฏมาก่อนนั้น จึงได้นำเอาคำว่า “มนุ” มาเป็นชื่อเรียกขานตนเอง ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

เมื่อเป็นเช่นนั้น **สมันตมนุ** จึงได้บัญญัติกฎหมายขึ้นมา กฎหมายนี้มีชื่อว่า “**สีตะ 5 ข้อ**”

1. ไม่ทำการฆ่าเบียดเบียนกัน
2. ไม่ลักขโมย
3. ไม่ล่วงละเมิดสามีและภรรยาของผู้อื่น
4. ไม่พูดเท็จ
5. ไม่นำเอาผลไม้ต่าง ๆ มาหมักดองดื่มกินซึ่งจะทำให้มีเมามา

คำว่า “**สีตะ**” แปลว่าสงบเย็น ใครสามารถปฏิบัติตามกฎหมาย 5 ข้อนี้ จะมีความสงบเย็น ปัจจุบันเรียกว่า “**สีละ**” แปลว่ารักษาคู่มือครอง ความสงบเย็นไว้ การไว้ การบริจาคลังของให้แก่กันและกันเรียกว่า

“ทาน” ข้อวัตรปฏิบัติที่เกิดขึ้นมาในยุคสี่ตเขตนี้มี 2 ประการคือ **ศีล** (ศีล) และ **จาคานุสสติ** (ระลึกถึงการให้) รวมเป็นสมณะ 24 ประการ

หลังจากที่ “**สมันตมनु**” ตายลง พวกมनुจึงคัดเลือกมनुที่มีใจดี แล้วแต่งตั้งเป็น “**โอกกาทะราช**” ขึ้นมา โอกกาทะราชได้วางแนวทาง แห่งการอยู่ร่วมกันว่าขอให้ทุกคนยึดแนวทาง และปฏิบัติตาม กฎหมายสี่ตะของสมันตมनुต่อไป

ยุคต่อมาเรียกว่า “**ทิลุยเขต**” เกิดลัทธิเห็นผิดขึ้นในหมู่พวกมनु ว่าสิ่งทั้งหลายตั้งแต่พวกมनुเองจนถึงสรรพสัตว์ทั้งหลาย และธรรมชาติทุกชนิดเกิดจากการดลบันดาลของเทพเจ้า พระพรหมเป็นผู้สร้าง เทวดาเป็นผู้ให้กำเนิด เมื่อเกิดความเห็นผิดอย่างนี้ จึงพากันนับถือผี บูชาเทวดา ตามป่าไม้ ต้นไม้ ภูเขา ไชดหินต่าง ๆ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้น มา การนอมนะระลึกถึงเทวดา เทพเจ้า และพระพรหม ซึ่งเขาเห็นกันว่าเป็นผู้สร้างดังกล่าวนี้เรียกว่า “**เทวดานุสสติ**” เกิดขึ้นมาในยุคนี้ และเป็นการเกิดขึ้นขององค์แห่งการปฏิบัติสมณะกรรมฐานข้อที่ 25

เมื่อผ่านพ้นยุค “**ทิลุยเขต**” ก็ก้าวสู่ยุค “**เวทเขต**” ซึ่งเป็นยุคที่มีการนับวัน เดือน ปี คำนวณหาฤกษ์งามยามดี ไม่ดีต่าง ๆ เมื่อพวกมनु มีช่วงอายุประมาณแสนปีจึงมีการตายให้เห็นบ่อยขึ้น องค์แห่งสมณะที่ 26 คือ “**มรณานุสสติ**” ได้เกิดขึ้นในยุคนี้ เมื่อพวกมनुตายลงจึงนำ

ไปทั้งตามป่า **อสุภะ 10** ก็เกิดขึ้นมาอีก รวมเป็นวิธีปฏิบัติสมณะ 36 ในช่วงระยะเวลาที่พวกภุมมีย์อายุแสนปีนี่เอง **พระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะได้เสด็จอุบัติขึ้นมาในโลก พระองค์จึงทรงเพิ่มเติมอนุสสติขึ้นมาอีก 4 ประการ** คือพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ และอุปสมมานุสสติ จึงรวมเป็นวิธีปฏิบัติสมณะ 40 ประการ

ในอภรณ์แห่งสมณะทั้ง 40 ประการดังกล่าวนี้ หากเราปฏิบัติตามโดยที่ไม่รู้ไม่เห็นอนัตตา เรียกว่า **“เป็นอัตตา”** การทำงานโดยไม่รู้ไม่เห็นอนัตตาก็เรียกว่า **“ทานัตตูปาทาน”** (การยึดถือว่าทานของกู) หรือเรียกว่า **“ทานอัตตา”** (ทานที่ประกอบด้วยอัตตา) ในเมื่อมีอัตตา อยู่ถึงแม้ว่าจะสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาสวยงาม สร้างพระพุทธรูปใหญ่โตสักเพียงใดก็ตาม ยิ่งจะสะสมพอกพูนอัตตาให้ใหญ่ตามเท่านั้น มิใช่ทานของชาวพุทธ ถึงแม้ว่าถือศีลเคร่งครัดสักเพียงใดก็ตาม ศีลนั้นเรียกว่า **“ศีลพตูปาทาน”** (การยึดถือว่าศีลของกู) หรือเรียกว่า **“ศีลอัตตา”** ยังไม่นับว่าเป็นศีลของชาวพุทธ หรือหากแม้ว่าจะปฏิบัติสมาธิอย่างดีเยี่ยม นั่งอยู่ไม่ยอมลุกจนหน้าอกบนหัว จอมปลวกโตสูงขึ้นเท่าหัว ก็เรียกว่า **“จิตตูปาทาน”** (การยึดถือว่าจิตของกู) หรือเรียกว่า **“เป็นจิตอัตตา จิตประกอบด้วยอัตตา”** ยังไม่เป็นจิตวิสุทธิ และยังไม่นับว่าเป็นจิตของชาวพุทธ

ชาวพุทธ คือใคร

“ชาวพุทธ” ภาษาไทยใหญ่เรียกว่า “พุทธภาสา” ซึ่งแยกออกเป็น 3 คำ คือ พุทธะคำหนึ่ง ภาคำหนึ่ง และสาคำหนึ่ง คำว่าพุทธะมีความหมายว่า พุชฌตติ พุทโร แปลว่า พุชฌตติ-ฐเห็น อิติ- เพราะมีปัญญา ฐ ปัญญาเห็นอย่างนี้ พุทโร-จึงได้พระนามว่า “พุทธะ” แปลว่าทรงมีปัญญา ฐ ปัญญาเห็นสมบุรณ์แล้ว สิ่งที่พระองค์ทรงรู้ ทรงเห็นก็คือ สภาวะความจริงแท้ ซึ่งเรียกว่า “ปรมัตถ์ 4 ประการ” คือ จิต เจตสิก รูป และพระนิพพาน

พระองค์ทรงรู้ว่า “ปรมัตถ์ 4 ประการ” นี้เป็นอนัตตา คำว่า “ปรมัตถ์” ประกอบด้วย “จิต 89 ดวง เจตสิก 52 ดวง รูป 28 นิพพาน 5” รวมทั้งสิ้น 174 ประการนี้เรียกว่า “เอโก ธัมโม” เป็นธรรมเอก คือรวมเป็นอนัตตาหนึ่งเดียว

คำว่า “ภา” มีความหมายว่า ภูสตีติ ภา แปลว่า ภูสตี- แจ่มแจ้ง ชัดเจน อิติ-เพราะแจ่มแจ้ง ชัดเจนแล้ว ภา-จึงได้ชื่อว่า “ภา” คำว่า “สา” มีความหมายว่า สันติ เอตยาติ सा แปลว่า สันติ-กิเลส อันเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนทั้งปวงไม่มีแล้ว จึงสงบเย็นอยู่ เอตยาติ-เพราะสงบเย็นอยู่อย่างนี้ สา-จึงได้ชื่อว่า “สา”

เมื่อนำเอาคำทั้ง 3 มาประกอบเข้ารวมกันก็ได้คำว่า “พุทธภาสา” แปลว่า “ผู้รู้แล้ว เห็นแล้ว แจ่มแจ้งแล้ว สงบเย็นอยู่” คือ กิเลสอันเป็นเหตุแห่งความเดือดร้อนทั้งหลายไม่มีแล้ว จึงสงบเย็นอยู่ ความรู้เห็นแจ่มแจ้งแล้วสงบเย็นอยู่ดังกล่าวนี้มาจากไหน เกิดจากอะไร เกิดจากองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ

1. เกิดจากการศึกษาเรียนรู้ การฟัง การสอบถาม การจำได้ แล้วรู้และเข้าใจว่า “รูป วิญญาณ เวทนา” หรือ “รูป จิต เจตสิก” เป็นอนัตตา เรียกว่า “ปริยัติ”

2. เกิดจากการลงมือปฏิบัติหา เห็นอนัตตา ด้วยสัมมาทิวฐิ และสัมมาสังกัปปะ เรียกว่า “ปฏิบัติ”

ความรู้ เห็นแจ่มแจ้งแล้วสงบเย็นอยู่ดังกล่าวนี้ หากมีแต่เพียง การศึกษา เรียนรู้ การฟัง การสอบถาม การจำได้แล้วรู้ขึ้นมาเท่านั้น ก็จะไม่สามารรถเข้าถึงได้ และยังไม่นับว่า “เป็นพุทธภาสา” หรือชาวพุทธ บุคคลผู้นี้มีลักษณะเหมือนกับคนรับจ้างเลี้ยงวัวของคน

อื่นเท่านั้น หมดโอกาสที่จะได้สัมผัสรอยแห่งนมวัวเหมือนเจ้าของวัว ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นหลับตาเนื้อ เปิดตาสัมผัสมาทิสฺฐิเห็น สัมผัสกับปะฐู หรือฝึกปัญญาหา เห็นอนัตตา ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ในชั้นของตนเอง บุคคลผู้จริง เห็นจริง ตามสภาพที่เป็นจริงอย่างนี้แหละจึงจะนับว่า “เป็นพุทธภาสา” (ชาวพุทธ) เมื่อคนกับพุทธภาสามาอยู่ร่วมกัน (คนกับปัญญาเห็นแจ่มแจ้งสงบเย็นมาอยู่ร่วมกัน) จึงได้ชื่อว่า “คนพุทธภาสา” เป็น “คนพุทธ” แต่ถ้าหากว่าคนกับพุทธภาสาไม่ได้อยู่ร่วมกัน ก็ไม่เรียกว่า “คนพุทธภาสา” ยังไม่นับว่าเป็น “คนพุทธ” บุคคลเหล่าใด เป็นพุทธภาสา เป็นคนพุทธ บุคคลเหล่านั้นจะสามารถบรรลุถึงมรรคผลนิพพานได้ด้วยกันทุกคน เพราะฉะนั้น คำว่า “ชาวพุทธ” นั้น เรียกตามที่เขาผู้นั้นมีปัญญารู้เห็นแจ่มแจ้งแล้ว สงบเย็นอยู่ตนเอง หากใครมีอย่างนี้ เรียกว่าชาวพุทธ

หากถามว่า ชาวพุทธนั้น รู้อะไร เห็นอะไร คือรู้ว่า “รูป วิญญาณ เวทนา เป็นอนัตตา” เห็นอะไร คือเห็น “จิต เจตสิก รูป นิพพาน เป็นสญฺญตะ” อย่างแจ่มแจ้ง โดยไม่มีอะไรมาปิดบัง สงบเย็นอยู่อย่างไร คือสงบเย็นอยู่ด้วยสุภาทิเสสนิพพาน เพราะอตตทิสฺฐิ วิจิกิจจา เป็นต้น ดับมอดไปหมดแล้ว สงบเย็นอยู่ด้วยอนุภาทิเสสนิพพาน เพราะชั้นหัดดับไปแล้ว คือเข้าถึงนิพพานที่ไม่ตายแล้ว ผู้มีความสงบเย็น 2 ประการนี้ เรียกว่า “พุทธภาสา” บุคคลผู้เป็นชาวพุทธ

“อึดตา” มาจากไหน

คำว่า “อึดตา” เกิดจากอะไร มาจากไหน ทำไมจึงเรียกว่า “อึดตา” ใครเป็นผู้ที่หา เห็นแล้ววางเสียได้

อึดตามาจาก “**ทิจฺจเจตสิก**” แปลว่า “**เห็น**” เป็นคำกลาง ๆ ยังไม่บ่งบอกถึงอาการดี หรือร้าย แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกับ “**มิจฺฉา**” ซึ่งแปลว่า “**ผิด**” เมื่อรวมกันจึงเป็นมิจฺฉาทิจฺจ แปลว่า “**ความเห็นผิด**” ความเห็นผิดนี้เรียกว่า “**สักกายมิจฺฉาทิจฺจ**” แปลว่า “**ธรรมมีอยู่แจ่มแจ้ง แต่ไม่เห็น**” คำว่า “**ธรรม**” หมายถึง “**รูป จิต เจตสิก นิพพาน**” หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า “**รูป วิญญูณ เวทนา สุขุญฺตตะ**” คำว่า “**มี**” หมายถึง **ปรมัตถ์ทั้ง 4** **ประการนี้มีอยู่แจ่มแจ้ง กลับไม่เห็น** จากความที่ธรรม คือปรมัตถ์ 4 ประการมีอยู่อย่างแจ่มแจ้ง แต่ไม่เห็นนี้เอง จึงเป็นบ่อเกิด เป็นที่มาของคำว่า “**อึดตามิจฺฉาทิจฺจ**” คือเห็นผิดว่า “**เป็นกู มีกู**” การที่มิจฺฉาทิจฺจเห็นผิดว่า “**เป็นกู มีกู**” นี้ ถ้ามองว่า

เห็นอะไรผิดว่าเป็นกุ เอาอะไรมาเป็นกุ คือเห็นผิดในบัญญัติว่าเป็นกุ
เอาบัญญัติมาเป็นกุ บัญญัติที่อรรถาภิธานวิจิตรเห็นผิดว่าเป็นกุ
และเอามาเป็นกุนั้น ประกอบด้วย

1. อวัยวะ 32 ประการมีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เป็นต้น มา
ประชุมรวมกันเป็นกองเดียว อีกนัยหนึ่ง ทั้ง 6 ส่วนของร่างกาย คือ
หนังหัว หนังตัว สองแขน สองขา ประกอบเข้าด้วยกันเป็นกลุ่ม
เป็นก้อนเดียว เรียกว่า “สมุหบัญญัติ”

2. ลักษณะแห่งรูปร่างที่สูงต่ำ ดำขาว อ้วนผอม หนาบาง เรียกว่า
“สัณฐานบัญญัติ”

3. ชื่อที่บัญญัติเรียกขานกันว่า คน เทวดา พรหม หมู หมา ม้า
แมว เป็นต้น เรียกว่า “นามบัญญัติ”

อรรถาภิธานวิจิตรนั้นเห็นผิดในบัญญัติเหล่านี้ว่า “เป็นกุ เป็นเรา”
และนำเอาบัญญัติทั้ง 3 ประการนี้แหละมา “เป็นของกุ เป็นของเรา”

ความเห็นผิดว่า “เป็นกุ มีกุ” นี้เกิดจากอะไร มาจากไหน มาจาก
วิตกกเจตสิก และวิจารณ์เจตสิก วิตกกเจตสิกแปลว่า “พิจารณา”
วิจารณ์เจตสิก แปลว่า “หา” พิจารณากับหานี้เป็นคำกลาง ๆ ยังไม่
แสดงออกถึงอาการดี หรือร้าย แต่เมื่อวิตกกะกับวิจารณ์ทั้งสองนี้มา
อยู่ร่วมกับ “มิจฉา” ซึ่งแปลว่า “ผิด” จึงกลายมาเป็น “มิจฉาสังกัปปะ”
คือพิจารณาผิด หาผิด รู้ผิด เมื่อมีการพิจารณาผิด รู้ผิดแล้ว มิจฉาวิจิ

ความเห็นผิดว่า “เป็นกู มีกู” จึงเกิดขึ้น วิจิกิจจาความเชื่อผิดก็เกิดขึ้น ตามหากว่ามีความผิด 3 ประการนี้แล้ว มิฉนากั่มันตะการทำให้ผิดก็เกิดตามมา ดังบาลีว่า “อัตตนา ทุกขันติ” แปลว่า อัตตนา-เอาความเห็นผิด คิดผิดว่า “เป็นกู มีกู” เป็นเหตุ ทุกขัง-ได้มาซึ่งความทุกข์ คือการตายแล้วเกิด ตายแล้วเกิด อิติ-เพราะเหตุฉะนั้น อัตตานี้เป็นเหตุแห่งทุกข์

อัสตตามิจุดกำเนิดความเป็นมาดังที่ได้บรรยายมา บุคคลผู้ที่มีปัญญาเห็นอัสตตา คือ “พระโพธิสัตว์” เมื่อพระองค์ทรงรู้ เห็น หาเห็นอนัตตาแล้วจึงวางทั้งอัสตตา ทันทิที่ทรงวางอัสตตาได้ ก็ได้ตรัสรู้เป็น “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

“อนัตตา” มาจากไหน

“อนัตตา” เกิดจากอะไร มาจากไหน ทำไมจึงเรียกว่า “อนัตตา” ใครเป็นผู้เห็น หลังจากทีผู้เห็นแล้วเป็นอย่างไร

“อนัตตา” เกิดขึ้นมาตอนไหน ใครเป็นผู้หา เห็น ใครเป็นผู้รับ เอามาได้แล้วเปล่งออกเป็นวาจา เปล่งออกจากพระโอษฐ์เมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน แล้วหยุดพูดไม่แสดงเมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน บัดนี้ อนัตตานี้อยู่ที่ไหน จะทำอย่างไรให้สามารถรับเอาอนัตตาได้ คำถามมีมาดังนี้

อัตรากับอนัตตา 2 ประการนี้มีจุดกำเนิดแห่งเดียวกัน คือเป็นเจตสิกเหมือนกัน อัตรามาสมคบอยู่ร่วมกับสักกายมิจฉาทิฐิ คำว่า “สักกายมิจฉาทิฐิ” นี้มีบาลีว่า สักกาเยนะ นะ ทัสสะตติ สักกายมิจฉาทิฐิ แปลว่า สักกาเยนะ-โดยที่วาทธรรม (อนัตตา) มีอยู่อย่างแจ่มแจ้ง

นะ **ทัสสะติ**-ไม่เห็น **อติ**-เพราะว่ากรรม (อนัตตา) มีอยู่อย่างแจ่มแจ้ง กลับไม่เห็นเลย **สักกายมิจฉาทิฏฐิ**-จึงชื่อว่าเห็นกรรม (อนัตตา) ผิดไป คือเห็นกรรม (อนัตตา) ว่า “ไม่มี” คำว่า “**กรรมไม่มี มิใช่กรรม**” นั้นหมายถึงเห็นแต่บัญญัติเท่านั้น ไม่เห็นกรรม คือไม่เห็นอนัตตา จากการเห็นกรรมผิด เห็นกรรมไม่มีว่ามี เห็นกรรมมีว่าไม่มีนั่นเอง จึงก่อให้เกิดสักกายมิจฉาทิฏฐิ คำว่า “**สักกายทิฏฐิ**” ในเมื่อยังไม่มี “**มิจฉา**” มาประกอบรวมก็เป็นเพียงคำกลาง ๆ เท่านั้น แต่มีบางคนกลับแปล สักกายทิฏฐิว่า “เห็นกรรมผิด” บุคคลผู้นี้กับบุคคลผู้ที่เขียนว่า “**ศีล สมาธิ ปัญญา**” เป็นคนประเภทเดียวกัน

ส่วนอนัตตาเกิดมาจากการมาสมคบอยู่ร่วมกับสักกายทิฏฐิ นั่นเอง คำว่า “**อนัตตา**” แปลว่า “**มิใช่กู ไม่มีกู ไม่เป็นกู**” คำว่า “**มิใช่กู ไม่มีกู ไม่เป็นกู**” นี้หมายถึงอะไร

อนัตตา หมายถึงปรมาตถ์

จิต เจตสิก รูป นิพพาน อีกนัยหนึ่ง รูป วิญญาณ เวทนา สุนฺณญตะ เรียกว่า “**ปรมาตถ์**” ปรมาตถ์ทั้ง 4 ประการนี้รวมกันเรียกว่า “**เอโก ธัมโม**” เป็นธรรมเอก คืออนัตตาหนึ่งเดียว ปรมาตถ์ดังกล่าวนี้ ก็คืออนัตตา ดังพระพุทธพจน์ว่า **สัพเพ ธัมมา อนัตตา** แปลว่า**สัพเพ ธัมมา คือจิต 89 เจตสิก 52 รูป 28 และนิพพาน 5 รวม 174 ประการ อนัตตา**-ล้วนแต่เป็นอนัตตาทั้งสิ้น

พุทธะ คือ ผู้หา เห็นอนัตตา

ธรรม (อนัตตา) ดังกล่าวนี้ใครเป็นผู้หา เห็น ผู้หา เห็นก็คือ “พุทธะ” คำว่า “พุทธะ” แปลว่า “ผู้หา เห็นธรรมแล้ว” คือไม่ต้องหา ไม่ต้องรู้ ไม่ต้องเห็นอะไรเพิ่มเติมอีกแล้ว เพราะความที่พระองค์ทรงรู้ เห็นแล้วนี้เองจึงได้พระนามว่า “สัมมาสัมพุทธะ” คำว่า “สัมมา” หมายถึง “สัมมาสังกัปปะพิจารณารู้ และสัมมาทิวฐิเห็น” คำว่า “สัม” หมายถึง “จิต เจตสิก รูป นิพพาน” สิ่ง 4 ประการนี้เรียกว่า “ปรมัตถ์” แปลว่า “คงอยู่อย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปลง” คำว่า “พุทธโธ” แปลว่า “หา เห็นธรรมแล้ว” “หา เห็นอนัตตาแล้ว” “รู้ ตื่นแล้ว” เมื่อรวมกันจึงเป็น “สัมมาสัมพุทธะ” แปลว่า “ทรงหา เห็นธรรมปรมัตถ์รู้ ตื่นแล้ว”

พระพุทธองค์ทรงรับเอาอะไรตัดฆ่ากิเลส

เมื่อหา เห็นธรรม (อนัตตา) หา เห็นปรมัตถ์แล้ว พระองค์ทรงรับเอาปัญญาฆ่าอตตทิวฐิ และวิจิกิจฉา รวมกิเลสทั้งปวงตาย ปัญญา ดังกล่าวนี้ มีบาลีว่า “ อระหัตตะมัคคะนะ สัพพะกิเลสเส มาเรตติ อระหัตตะมัคโค” แปลว่า อระหัตตะมัคคะนะ-ทรงรับเอาอรหัต มรรคญาณ สัพพะกิเลส-กิเลสทั้ง 10 ประการ มาเรติ-กำจัดตัด ฆ่าตายหมดสิ้น อิติ-เพราะทรงรับเอาอรหัตมรรคญาณกำจัดตัด ฆ่ากิเลสทั้งปวงตายแล้ว พระองค์จึงได้พระนามว่า “อรหันต์”

ใคร คือผู้ไกลจากกิเลส

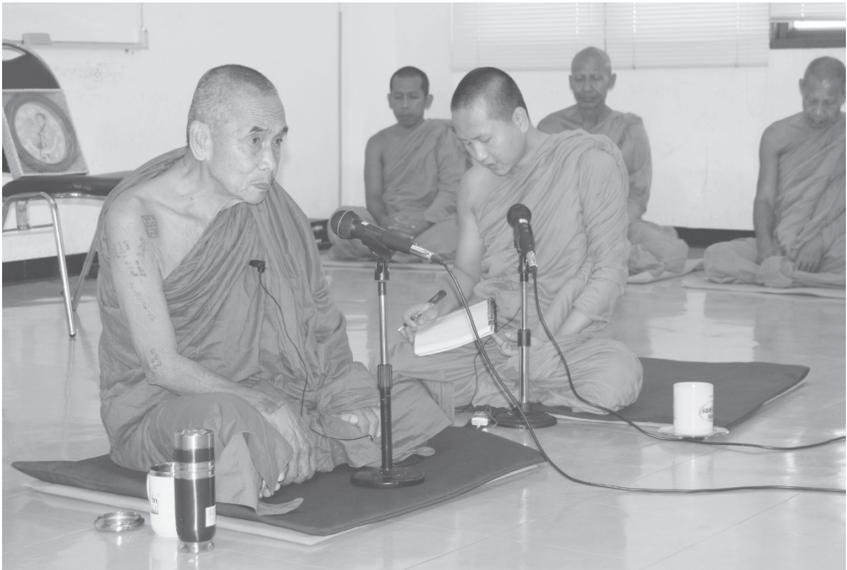
คำว่า “อรหันต์” ในภาษาไทยแปลว่า “ผู้ไกลจากกิเลส” เป็นคำแปลที่ไม่ถูกต้อง เพราะว่าแท้ที่จริงแล้ว คำว่า “ไกลจากกิเลส” หมายถึง การฝึกสมาธิจนได้ฌาน เมื่อได้ฌานก็เรียกว่า “ไกลจากกิเลส” คือทำให้กิเลสระงับไปชั่วคราว แต่ว่าเมื่อออกจากฌานหรือฌานเสื่อม ก็กลับมาใกล้ชิดกับกิเลสอีกเช่นเดิม ตัวอย่างเช่น รูปพรหม ตั้งแต่ชั้นปฐมฌานจนถึงชั้นจตุตถฌานมี 11 ภูมิ และอสังขยัญสัจว์ พวกเขามีอายุที่สูงสุดถึง 500 กัป ในช่วงอายุนี้ พวกเขาอยู่ด้วยฌาน จึงเป็นผู้ห่างไกลจากกิเลส ในส่วนอรูปพรหมตั้งแต่ชั้นอากาศาณัญญา ยตนะจนถึงเนวส์ัญญานาสัญญาตนะ มีอายุตั้งแต่ 20,000 กัปจนถึง 84,000 กัป พวกเขาไกลจากกิเลสเป็นเวลานานถึงเพียงนี้เลยทีเดียว แต่ว่า เมื่อล่วงเลยจากกำหนดนี้แล้ว อายุก็หมด กิเลสที่นอนหลับอยู่ จึงได้โอกาสฟื้นขึ้นกลับมาทำงานอีกเช่นเดิม

ความหมายของ “เจโตวิมุตติ กับ ปัญญาวิมุตติ”

อนึ่ง ในขณะที่อรัหัตตมรรคญาณเกิดขึ้นฆ่ากิเลสสิ้น เกิดขึ้นมาตามลำพังดวงเดียว ไม่ประกอบด้วยเจตสิกดวงไหน ไม่มีเจตสิกดวงไหนเกิดรวม อรัหัตตมรรคญาณนี้เป็นตัวปัญญาองค์เดียวแท้ ๆ เกิดขึ้นมาฆ่าอกุศลเจตสิก 14 ดวงซึ่งทำหน้าที่เป็นกิเลส 10 ประการตาย จึงได้ชื่อว่า “เจโตวิมุตติ” (พ้นจากเจตสิกทุกดวง) เมื่อเจโตวิมุตติเกิดแล้ว วิถีจิตต่อมาเรียกว่า “ปัญญาวิมุตติ” ในขณะที่ปัญญาวิมุตติเกิด

ขึ้นมาขึ้นเกิดขึ้นมาลำพังดวงเดียว ไม่ประกอบด้วยปัญญาดวงไหน
ไม่มีปัญญาดวงไหนเกิดรวม เรียกว่า “อัญญตาวินทริย์” ปัญญาวิมุตตินี้
ก็คือ “อรหัตผลญาณ” นั่นเอง ในพระพุทธรูปคุณทั้ง 9 ตั้งแต่อะระหัง
จนถึงภะคะวานั้น คำว่า “อะระหัง” ก็คือ “อรหัตมรรคญาณ” เป็นเหตุ
และคำว่า “สัมมาสัมพุทธโธ จนถึง ภะคะวา” ก็คือ “อรหัตผลญาณ”
เป็นผล

จากคำถามที่ว่า อนัตตาเกิดจากอะไร มาจากไหน ใครเป็นผู้หา
เห็น ใช้อะไรหา เห็น หลังจากที่เขา เห็นแล้วเป็นอย่างไร มีคำตอบดัง
ได้พรรณนามาดังนี้

อนัตตาสูดยอต : หลวงพ่อธี วิจิตรธมโม

ที่นี่ ณ โปธิบัลลังก์ พุทธคยา

ณ เวลาที่ใกล้จะสิ้นสุดของวันเพ็ญเดือน 6 เพียงไม่กี่นาที ก่อนพุทธศักราช 45 ปี
พระพุทธเจ้าทรงเปล่งสรรเสริญอนัตตาสูดยอตขึ้นเป็นครั้งแรก

พระพุทธเจ้า ทรงเปล่งพระวาจาว่า “อนัตตา” ครั้งแรกที่ไหน

พระพุทธเจ้าทรงหา เห็นอนัตตา และทรงรับอนัตตาได้แล้ว จึงได้พระนามว่า “สัมมาสัมพุทธะ” พระองค์ทรงเปล่งคำว่า “อนัตตา” นี้ครั้งแรก เมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน พระองค์ทรงปิดพระวาจา ไม่ตรัส ไม่แสดงอนัตตา เมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน บัดนี้อนัตตาอยู่ที่ไหน จะหา เห็นได้อย่างไร และจะอย่างไรให้สามารถรับเอา อนัตตาได้

จากคำถามข้างต้นนี้ขอตอบว่า หลังจากทีอรหัตตมรรคญาณ เกิดขึ้นมาตัดขากิเลส 10 ประการตาย เพียงแค่ชั่วพริบตาเดียว อรหัตตผลญาณก็เกิดขึ้นมา พระองค์ก็ทรงเปล่งคำว่า “อนัตตา” ในทันที

ก่อนที่จะสิ้นสุดวันเพ็ญเดือน 6 แล้วก้าวเข้าสู่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี ณ เวลาเช้ามีดวันนั้น พระพุทธองค์ทรงเปล่ง

“อนัตตา” นี้เป็นครั้งแรกว่า

อะเนกะชาติสังสารัง   สันถาวีสัง อะนิพพิสัง
คะหะการะกะ คะเวสันโต   ทุกขา ชาติ ปุณฺปัณฺนัง
คะหะการะโก ทิฏฺฐโฐสิ   ปุณะ เคหัง นะ กาทะสิ ฯ

พระคาถานี้เป็นพระอภิธรรมคือ “อริยสัจ 4” นั่นเอง คำว่า **ชาติ**-
แปลว่าอัตตานำเอา**จิต เจตสิก รูป** เริ่มก่อตัวเป็นสมมติบัญญัติ
คือเป็นมด ปลวก แมลง หมู หมา ม้า แมว เป็นตัวไหนมาก่อนนั้น
อะเนกะ-แปลว่าไม่รู้ ไม่เห็นจุดเริ่มที่หนึ่ง **สังสารัง**-เวียนว่ายตายเกิด
เปลี่ยนแปลงไปมาอยู่เสมอ **จิต เจตสิก รูป คืออภิธรรม “อภิ”**
แปลว่า**ซ่อนอยู่ลึก “ธรรม” คืออนัตตา** หมายความว่า อภิธรรม
หรืออนัตตานี้ละเอียด และซ่อนอยู่ลึกเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าอัตตานำ
เอาบัญญัติทั้งปวงปิดบัง กลบทับไว้หลายชั้นจนยากที่จะมองเห็นได้

บัญญัติ ปิดบัง อนัตตา

คำว่า “**บัญญัติ**” คือคำสมมติ หรือสิ่งสมมติที่บัญญัติชื่อไว้เรียก
ขาน เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจกัน ว่าโดยย่อมี 3 ประการ

1. อวัยวะ 32 มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เป็นต้น มาประชุม
รวมกันเป็นกองเดียว หรือหัว ตัว แขน ขา รวม 6 ส่วนมาประกอบเข้า
ด้วยกันเป็นรูปร่าง เรียกว่า “**สมุหบัญญัติ**”

2. สิ่งบ่งบอกลักษณะของรูปร่าง เช่น สูงต่ำ ดำขาว อ้วนผอม เป็นต้น เรียกว่า “**สังขารบัญญัติ**”
3. คำบัญญัติที่ใช้เรียกขานกันว่า คน เทวดา พรหม หมู หมา กา ไก่ เป็นต้น เรียกว่า “**นามบัญญัติ**”

บัญญัติเหล่านี้ปิดบังปรมาตม์ คือ “จิต เจตสิก รูป นิพพาน” ปรมาตม์ก็คืออนัตตา **ปรมาตม์กับอนัตตานี้** เรียกว่า “**อภิธรรม**” คือเป็นธรรมที่ละเอียด และซ่อนอยู่ลึกเป็นอย่างยิ่ง

คำว่า **สันธวิสัง อนิพิสัง คะหะการะกะ คะเวสันโต** แปลว่านายช่างผู้สร้างเรือนคือขันธห้า เราแสวงหาท่านมานาน เมื่อยังไม่พบเจอก็ได้รับแต่ความทุกข์ตายเกิดอย่างเดียวเสมอมา คำว่า “**นายช่างผู้สร้างเรือน**” หมายถึง**อัตตากับโลภะคู่หนึ่ง** ฆานะกับ**โลภะคู่หนึ่ง** อัตตา โลภะ ฆานะนี้รวมเรียกว่า “**ตัณหา**” เป็นสมุทัยสังข เป็นเหตุแห่งการตายเกิด **ทุกข์ชาติ ปุณฺปิปนฺนัง** แปลว่า จิต เจตสิก และรูปเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด หมุนเวียนอยู่ ไม่ขาดสาย **กะหะการะโก** แปลว่า **อัตตา โลภะ ฆานะ**นี้มักก่อสร้างเรือนคือขันธห้า **ทิกฺขุโรสฺสี** แปลว่า บัดนี้เราใช้สัมมาสังกัปปะหา ใช้สัมมาทิสฺสีเห็นเธอแล้ว **ปุณะ เคหัง นะ กาทะสฺสี** แปลว่าอรหัตตมรรคญาณฆ่าเธอตายแล้ว เธอจะสร้างเรือนคือขันธห้าอันเป็นกองแห่งความทุกข์ให้อีกไม่ได้แล้ว

เมื่อมรรคญาณเกิดขึ้นมาฆ่าอัตตาทาย อนัตตาก็เกิดขึ้นมาแทน
ทุกข์ก็ดับ สุขก็เกิด ลักษณะอาการ 4 ประการนี้เกิดขึ้นมาพร้อมกัน
สิ่งที่ได้กล่าวมานี้ คือคำตอบในคำถามที่ว่า พระพุทธองค์ทรง
เปล่ง “อนัตตา” ออกมาเป็นครั้งแรกเมื่อไร

ทรงเสวยวิมุตติสุข

การที่พระองค์ทรงรับเสวยใจอรหัตตผลที่สงบเย็นนั้น เรียกว่า
“ผลสมาบัติ” พระองค์ทรงวางขันธห้า คงไว้แต่เฉพาะชีวิตินทรีย์ไม่ประ
กอบด้วยนาม มีแต่เฉพาะชีวิตรูปไม่ประกอบด้วยขันธ ทรงประทับอยู่
ด้วยใจด้วยอรหัตตผลญาณนั้น เรียกว่า “นิโรธ” พระองค์ทรงรับเสวย
ใจอรหัตตผลอันสงบเย็น ดับขันธไม่ประกอบด้วยนาม เรียกว่า “ชีวิติน
ทรีย์” รูปไม่มี เรียกว่า “ชีวิตรูป”

พระองค์ประทับอยู่ห่างจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ 4 ศอก เป็น เวลา
7 วัน ประทับอยู่ที่อนิมิตเจดีย์ 7 วัน ประทับอยู่ที่รัตนจกรม 7 วัน
ประทับอยู่ที่ราชฆระ 7 วัน ประทับอยู่ที่สระมูจจวินทร์ 7 วัน
ประทับอยู่ที่ต้นโพธิ์ที่หักคนเลี้ยงแพะ 7 วัน ประทับอยู่ที่ไทร 7 วัน
พระพุทธองค์ประทับอยู่ 7 แห่ง ๆ ละ 7 วัน รวม 49 วัน หลังจาก
นั้นจึงเสด็จกลับมาประทับอยู่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์อีก 9 วัน รวมทั้งหมด
58 วัน ตลอดระยะเวลานี้ พระองค์ทรงประทับอยู่ด้วยใจอรหัตตผล
อันสงบเย็น ซึ่งเรียกว่า “วิมุตติสุข” นั้นเอง

พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระอภิธรรม

สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้นั้นเรียกว่า “อภิธรรม” คำว่า “อภิ” แปลว่า ละเอียดซอนอยู่ลึก “ธรรม” คืออนัตตา แปลว่าอนัตตานี้ละเอียดซอนอยู่ลึกเป็นอย่างยิ่ง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะว่าอัสตานำเอาบัญญัติมากมายหลายชั้นมาปิดบังไว้ ตาคณ เทวดา และพรหมไม่สามารถมองเห็นได้ เพราะฉะนั้น **หลังจากที่ตรัสรู้แล้ว 7 วัน พระองค์จึงทรงพิจารณาว่า** “หากจะไปแสดงอภิธรรมนี้ให้ผู้อื่นฟัง ก็คงจะเหนื่อยเปล่า” **ท้าวสหัมบดีพรหม**จึงลงมาถวายบังคมแล้วทูลถามว่า “พระองค์ทรงพิจารณาอะไรอยู่” **พระองค์ตรัสว่า** “อภิธรรมที่เราตรัสรู้นี้ละเอียดลึกซึ่งยิ่งนัก คน เทวดา และพรหมทั้งหลายจะใช้ปัญญาญาณของตนเองหา เห็น ได้นั้นเป็นไปได้เลย หากไปแสดงให้แก่วงเขาก็ได้แต่เหนื่อยเปล่า” **ท้าวสหัมบดีพรหม**จึง กราบทูลว่า “คน เทวดา และพรหมผู้ประกอบด้วยวิชา ซึ่งเรียกว่า “ปุถุชน” นั้นคับคั่งอยู่ในโลกนี้ คน เทวดา และพรหมประเภทที่ประกอบ ด้วยวิชาที่มีอยู่ ขอให้พระองค์ทรงกรุณาแสดงธรรมโปรดพวกเขา ด้วยเถิด

ทรงพิจารณาหาผู้ที่รับฟังและเข้าใจ “อนัตตา” ได้

วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 พระองค์ทรงพิจารณาว่า “เราจะนำอนัตตาที่หา เห็นได้มานี้ไปแสดงให้แก่ใครก่อนดีหนอ” ทรงใคร่ครวญอีกว่า “เราเคยไปเรียนการฝึกสมาธิ ซึ่งเป็นหนทางที่ผิดจากอุทกดาบส ดาบสท่านนี้ฉันว่า “เป็นคนวิชา” คนหนึ่ง หากไปแสดง “สัพเพ ธัมมา

อนัตตา” ให้ฟัง เขาจะมีปัญญารู้และเข้าใจเหมือนเราได้” เมื่อทรงแผ่
ข่ายพระญาณไปก็ได้ทราบว่ “โอ้ หนอ เขาได้เสียชีวิตผ่านมา 15 วัน
และไปเกิดเป็นพรหมชั้นจตุตถฌานแล้ว ถ้าเช่นนั้น เราจะไปแสดง
อนัตตาให้แก่อำรดาบสฟัง โอ้ หนอ เขาเสียชีวิตไปก่อนหน้านี 7 วัน
บัดนี้ไปเกิดเป็นอัสถุญสัตว์แล้ว” จากนั้น พระพุทธองค์จึงทรงนึกถึง
ปัญจวัคคีย์ ซึ่งเคยอุปฐากบำรุงพระองค์มาก่อนหน้านี้ บัดนี้พวกเขาไป
พำนักอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี

ทรงแสดง “อนัตตา” โปรดปัญจวัคคีย์

หลังจากที่ทรงหา เห็นอนัตตาผ่านมาได้ 59 วัน ตรงกับ
วันเพ็ญเดือน 8 ในเวลาเช้า พระองค์จึงออกเดินทางจากต้นพระศรีมหา
โพธิ์มุ่งหน้าสู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ซึ่งมีระยะทาง 30 โยชน์ (240
กิโลเมตร) โดยเสด็จถึงตอนเวลาพลบค่ำ ทรงสนานเสร็จแล้ว ขณะที่
พระจันทร์กำลังขึ้น สัตว์หากินกลางวันกลับรัง สัตว์หากินกลางคืน
ออกจากรัง พระองค์จึงทรงแสดงอนัตตาโปรดปัญจวัคคีย์ทั้งหลายว่า
“เทวเม ภิกขเว อนตา ปัพพะชิเตนะ นะ เสวิตัพพา” เป็นต้น แปลว่า
ภิกขเว-ผู้เห็นภัยแห่งการตายเกิดทั้งหลาย เทวเม อนตา-
ความประพุดิต่ำทราวม 2 ประการเหล่านี้ ปัพพะชิเตนะ-บุคคลผู้
ประสงค์จะขบไลกิเลสมีอัตตทิจฺฐิ เป็นต้น นะ เสวิตัพพา-อย่าพึงเสพ
อย่าพืงนำมาประพุดิต กะตะเม อนตา-ความประพุดิต่ำทราวม
คืออะไรบ้าง

1. โย จายัง กาเมสุ กามะสุขัลลิกานุโยโค หีนโน คัมโม ปฺลุชชะนิกโก อะนะริโย อะนัตตะสัณฺหิตโต ฯ

แปลว่า ท่านผู้เห็นภัยแห่งการตายเกิดทั้งหลาย และพยายาม
ขับไล่อดีตทิฐิวิจิกิจจนา เป็นต้นอยู่ ท่านทั้งหลายอย่าปฏิบัติโดยใช้ศีล
นำหน้าเลย เพราะว่าศีลไม่สามารถขับไล่อดีตตา ไม่สามารถนำพาให้
บรรลุดังพระนิพพาน เพียงแต่ทำให้ได้รับการตายเกิดเป็นมนุษย์
และเทวดาผู้มีอดีตทิฐิวิจิกิจจนา และรับเสวยกามารมณ์เท่านั้น
(พระดำรัสนี้พระองค์ตรัสมุ่งเจาะจงถึงเทวดาทั้งหลายผู้มาฟังอนัตตา
อยู่ในขณะนั้น)

2. โย จายัง อัตตะกิลละมัตถานุโยโค ทุกโข อะนะริโย อะนัตตะสัณฺหิตโต ฯ

แปลว่า การปฏิบัติโดยใช้สติระลึกรู้ในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ
เช่น ระลึกรูกลมหายใจเข้าออก เมื่อลมหายใจเข้าก็ใช้สติตามรู้ เมื่อหายใจ
ออกก็ใช้สติตามรู้ หากมีสติตามระลึกรูลมมาก ๆ เข้าแล้ว จิตก็จะตั้ง
มั่นอยู่ในอารมณ์ที่สติระลึกรู้ นั้น เรียกว่า “จิตเป็นสมาธิ” การปฏิบัติ
อย่างนี้เรียกว่า “การปฏิบัติโดยใช้สมาธินำหน้า” เป็นวิธีปฏิบัติสมณะ
อย่างหนึ่งในบรรดาสมาณะ 40 ประการ มิใช่หนทางที่จะนำพาไปสู่ความ
เป็นอริยะ ไม่ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานแต่อย่างใด การปฏิบัติ
โดยใช้สมาธินำหน้าอย่างนี้เป็นทางเดินของพรหม คือเมื่อตายแล้ว
ก็ไปเกิดเป็นรูปพรหม และอรูปรพรมนั้นเอง (พระดำรัสนี้ พระองค์

ตรัสมุ่งเจาะจงถึงปัจจุวัคคีย์ทั้ง 5 และพรหมทั้งหลายที่มาพึ่งอนัตตา
อยู่ในขณะนั้น)

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุปะเป็นพระอริยะนั้น พระพุทธองค์ทรงแนะนำ
“มัชฌิมาปฏิปทา” หมายถึงการปฏิบัติทางสายกลาง ไม่หย่อน
และไม่เคร่ง การปฏิบัติโดยใช้ศีlnำหน้า เรียกว่า “หย่อน”
การปฏิบัติโดยใช้สมาธินำหน้า เรียกว่า “เคร่ง” การปฏิบัติทาง
สายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) หมายถึงการปฏิบัติโดยใช้ปัญญา
นำหน้า คือใช้สัมมาทิฐิ (ความเห็นถูกต้อง) และสัมมาสังกัปปะ
(ความพิจารณาถูกต้อง) นำหน้าศีล และนำหน้าสมาธิ หากเอา
ศีลและสมาธิไว้ข้างหลัง (ตามหลัง) แล้วใช้สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ
นำหน้าสามารถที่จะหา เห็นอนัตตา แล้วขับไล่อัตตทิฐิ วิจิกิจฉา
เป็นต้นออกไปได้

มัชฌิมา ปฏิปทา ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทฺธา- ตรงที่รูป
ธาตุ (ดิน น้ำ ไฟ ลม) และนามธาตุ (ใจวิญญาณ และใจเวทนา) เกิดดับ
เกิดดับ เป็นทุกข์ แปรปรวนอยู่ตลอดเวลา มิใช่เรา มิใช่ของเรา
บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตานั่น เราตถาคคตา เห็นแล้ว ไม่ต้องหา
เห็นอีกต่อไปแล้ว จักขุกระระณี-ดวงตาแห่งสัมมาทิฐิเห็นรูปธาตุ
และนามธาตุเป็นอนัตตาทำให้ปรากฏแล้ว ญาณะกระระณี-ดวงตา
แห่งสัมมาสังกัปปะรูปรูปธาตุ นามธาตุเป็นอนัตตาทำให้ปรากฏแล้ว

อุปะสะมาเย-อัตตทิสฺสุ วิจิกิจจา เป็นต้น ไม่นำพาภิเลส 8 ตัวให้กระทำผิด แล้วไปตายเกิดในอบายภูมิ 4 หรือนำพาให้กระทำดี แล้วไปตายเกิดในมนุษย์ เทวดา และพรหมรวมทั้งหมด 26 ภพภูมิ เพราะว่าถูกมรรคญาณกำจัดขจัดออกไป ถึงความสงบเย็นแล้ว **อะภิญญาเย-** เป็นความรู้ (ปัญญาญาณ) ที่ยอดเยี่ยมสูงส่งกว่าความรู้ของมนุษย์ เทวดา และพรหมทั้งหลาย เรียกว่า **“อริยะปัญญา”** หมายถึง โสดาปัตติมรรค ญาณที่เกิดขึ้นมาตัดฆ่าอัตตทิสฺสุ และวิจิกิจจา เป็นต้น ตาย **สัมโพธายะ-** เป็นใจที่ถึงความสงบเย็นแล้ว เรียกว่า **“โสดาปัตติผล”** นิพพานายะ- เป็นใจผลที่รับเสวยพระนิพพาน เรียกว่า **“ผลสมบัติ”**

สิ่งที่ได้ประมวลงมากลวนนี้ก็คือ**ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** ซึ่งเป็นอนัตตาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงออกมาเป็นครั้งแรก ณ ป่า อิสิปตนมฤคทายวัน ห่างจากเมืองพาราณสี 7 กิโลเมตร เมื่อวันเพ็ญ เดือน 8 เพื่อโปรดปัญจวัคคีย์ 5 องค์ เทวดา 180 ล้าน และพรหม 2 อสงไขย พวกเขาได้ฟังอนัตตาแล้วมีมโนสิการะใส่ใจตาม จึงเกิดปีติดีใจใช้ธรรมศรัทธา (ความเชื่ออนัตตา) ตัดวิจิกิจจา (ความเชื่อผิด) ตายไปแล้ว อัตตทิสฺสุ (ความเห็นผิด) ก็ตายดับไปตาม จึงก้าวสู่ความเป็นศรัทธาอริยะ โสดาบันทุกองค์

อนัตตาสถูปยอด : หลวงพ่อธี วิจิตรธมฺโม

พระพุทธรเจ้าทรงแสดง “อนัตตา” ที่นี้เป็นครั้งแรก
พระอัญญาโกณฑัญญะรับ “อนัตตาสถูปยอด” ได้ที่นี่ เป็นองค์แรกของโลก

อนัตตลักขณสูตร

คำว่า “อนัตตลักขณสูตร” แปลว่า ลักษณะแห่งอนัตตาที่
ปัญจวัคคีย์ทั้งหลายได้สดับฟัง

เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงอนัตตาให้ปัญจวัคคีย์ทั้งหลายได้
สดับฟังเป็นครั้งแรกเมื่อวันเพ็ญเดือน 8 หลังจากทีที่ทรงหา เห็นมาได้ 2
เดือนนั้น ทำให้ปัญจวัคคีย์ได้บรรลุเป็นศรัทธาอริยะโสดาบันเท่านั้น
สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค และอรหัตมรรคยังไม่เกิด ในวันแรม 1
ค่ำ เดือน 8 พระองค์จึงทรงแสดงอนัตตาให้ละเอียดลึกซึ้งขึ้นไปอีก

ธรรมทั้งปวง คือ “ขันธ 5”

ด้วยเหตุที่โยมวันชัยผู้ถามปัญหา “อนัตตาสูดยอด”
ได้กำชับว่า ช่วยตอบแนะนำอนัตตาอย่างย่อ ให้เข้าใจง่าย นำไปหา
เห็นได้ง่าย และให้รับเอาอนัตตาได้ง่าย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ

ผู้ถาม คือสามารถนำไปปฏิบัติหา เห็นอนัตตา และบรรลุเป็นพระอริยะบุคคลได้โดยง่าย จึงขอประมวลอนัตตลักษณ์สูตรเป็นภาษาบาลีว่า **ปัญจักขันธา ะ อะนัตตา ภาวิตา พะหุลิกะตา อะภิญญาเยะ สัมโพธายะ นิพพานายะ สังวัตตันติ ฯ**

แปลว่า **ปัญจักขันธา ะ**-ขันธห้านี้เอง **อะนัตตา**-เป็นอนัตตา **ภาวิตา**-ใช้สัมมาสังกัปปะพิจารณาหา พิจารณา รู้ ให้ต่อเนื่องยาวนาน **พะหุลิกะตา**-ใช้สัมมาทิสฺฐิดูเห็นให้มาก ๆ **อะภิญญาเยะ**-โสดาปัตติมรรคญาณเกิดมาอย่างฉับพลันแล้วตัดฆ่าอัสตทิสฺฐิ และวิจิกิจจาทาย **สัมโพธายะ** -ใจโสดาปัตติผลเกิดขึ้นมาแทน เป็นพระอริยะเจ้าโสดาบัน **นิพพานายะ**-รับเสวยใจสงบเย็น เป็นกิเลสนิโรธ (สุอุปาทิเสสนิพพาน) เรียกว่า **“ผลสมบัติ”**

คำว่า **“อนัตตา”** หมายถึงขันธห้า ขันธห้านี้แหละเป็นอนัตตา **สัมเพ ธัมมา ปัญจักขันธา อนัตตา** แปลว่า **สัมเพ ธัมมา**-ธรรมทั้งปวง **ปัญจักขันธา**-คือขันธห้า **อะนัตตา**-เป็นอนัตตา

คำว่า **“ธรรมทั้งปวง”** หมายถึงขันธห้า ขันธห้านี้รวมเรียกว่า **“เอโก ธัมโม อนัตตา”** แปลว่าเป็นอนัตตาอย่างหนึ่งอย่างเดียวเท่านั้น ถ้ากล่าวตามนัยแห่งพระอภิธรรม คำว่า **“ธรรมทั้งปวง”** หมายถึงจิต เจตสิก รูป และนิพพาน ทั้ง 4 ประการนี้เป็นอนัตตา ถ้ากล่าวตาม

นัยแห่งอนัตตาสภาวะ หมายถึง รูป วิญญาณ เวทนา สุนฺณญตะ คำว่า “สัพเพ ธัมมา อนัตตา” จึงแปลว่า สัพเพ ธัมมา-จิต 89 ดวง เจตสิก 52 ดวง รูป 28 ประการ พระนิพพาน 5 ประการ อนัตตา-เป็นอนัตตา อย่างหนึ่งอย่างเดี๋ยวนั้น

จะกล่าวถึงคำว่าธรรมทั้งปวงคือขันธ์ 5 โดยละเอียด รูปขันธ์ (กองแห่งรูป) มี 28 ประการ วิญญาณขันธ์ (กองแห่งวิญญาณ) มี 6 ประการ สังขารขันธ์ (กองแห่งสังขาร) มี 79 ประการ ประกอบด้วยอกุศลจิต 12 ดวง กามกุศลจิต 8 ดวง มหัคคตจิต 9 ดวง เจตสิก 50 ดวง สัญญขันธ์ (กองแห่งสัญญา) มี 6 ประการ และเวทนขันธ์ มีทั้งหมด 119 ประการ ประกอบด้วยโสมนัสเวทนา (สุขเวทนา) 62 ประการ โทมนัสเวทนา (ทุกข์เวทนา) 2 ประการ และอุเบกขาเวทนา (สุขก็มิใช่ ทุกข์ก็มิใช่) 55 ประการ

สัพเพ ธัมมา ปัญจขันธ์ธา อนัตตา-แปลว่า รูป 28 วิญญาณ 32 สังขาร 79 สัญญา 6 เวทนา 119 รวม 264 ประการ เป็นอนัตตาอย่างหนึ่งอย่างเดี๋ยวนั้น อนัตตาอย่างย่อ โดยสังเขปมีเพียงเท่านี้

วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ปีก่อนพุทธศักราช 45 ปี เป็นวันที่ พระองค์แสดงอนัตตาครั้งที่ 2 ให้แก่ปัญจวัคคีย์ทั้งหลายได้ฟัง

นั่นคืออนัตตลักษณะสูตร คำว่า “อนัตตลักษณะ” แปลว่าลักษณะแห่งอนัตตา คำว่า “สูตร” แปลว่าบัญญัติก็ทั้งหลายได้ยินได้ฟัง พระอัญญาโกณฑัญญะหัวหน้าแห่งบัญญัติได้ฟังด้วยความตั้งใจจึงทำให้มรรคญาณทั้ง 3 ที่เหลือ คือ “สกทาคามิรรค อนาคามิรรค และอรหัตมรรค” เกิดขึ้นมาซ้ำากิเลสที่หลงเหลืออยู่ทั้งหมดตายไปอย่างฉับพลันแล้วก้าวสู่ความเป็นพระอรหันต์สาวกองค์แรก จากนั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงอนัตตาทอเนื่องไปอีกจนถึงวันแรม 5 ค่ำ เดือน 8 จนทำให้บัญญัติขันธ์บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด คือ พระวัปปะ บรรลุเป็นพระอรหันต์ในวันแรม 2 ค่ำ พระภัททิยะบรรลุเป็นพระอรหันต์ในวันแรม 3 ค่ำ พระมหานามบรรลุเป็นพระอรหันต์ในวันแรม 4 ค่ำ พระอัสสชิบรรลุเป็นพระอรหันต์ในวันแรม 5 ค่ำ

ต่อมาในวันแรม 6 ค่ำ เดือน 8 ยสะกุลบุตร บุตรของนางสุชาดา ผู้ถวายอาหารมื้อแรกแด่พระพุทธองค์ได้มาฟังอนัตตา เมื่อยสะกุลบุตรหายตัวไปอย่างนั้น มารดาบิดาและภรรยาจึงออกตามหา แล้วมาพบพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงเนรมิตมิให้พวกเขาเห็นยสะกุลบุตรแล้วทรงแสดงขอธรรมว่า “รูป วิญญาณ เวทนา เป็นอนัตตา” จึงใช้สัมมาสังกัปปะพิจารณาหาอนัตตา (ภาวนากิจ) และจึงใช้สัมมาทิฐิเห็นอนัตตา (ทัสสนกิจ) เมื่อหาเห็นอนัตตาแล้ว มรรคญาณเกิดขึ้นมาซ้ำากิตตาทาย (ปหานกิจ) วิถีจิตตอมาผลญาณก็เกิด (สังขิกภวนกิจ) เมื่อยสะกุลบุตรฟังอนัตตาซ้ำาก็คือเป็นครั้งที่สอง อรหัตมรรคญาณจึงเกิด

ขึ้นมาตัดกิเลสทั้งปวงตายแล้วบรรลุเป็นพระอรหันต์ ส่วนบิดามารดา และภรรยาก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน ต่อมาในวันแรม 7 ค่ำ เดือน 8 เพื่อนของพระยสะจำนวน 55 รูปได้มาฟังอนัตตาก็บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด หลานของกาฬเทวิลดาบสนามว่า “นารกะ” ได้รับคำแนะนำจากลุงไวก่อนตายว่า “เจ้าชายสิทธัตถะองค์นี้ เมื่อมีพระชนมายุ 29 พรรษาจะเสด็จออกผนวช ประพฤติธรรมในป่า แล้วจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เธอจงออกบวชติดตามไปเป็นสาวกของพระองค์เถิดนะ ส่วนลุงเองนั้นจะมีอายุไม่ทันถึงเวลานั้น จะตายไปเกิดเป็นอรุณพรหมชั้นสูงสุด ชื่อว่าเนวสัณญานาสิณญายตนะ” ต่อมาพระนารกะก็ได้ออกบวชตาม และได้ฟังอนัตตาแล้วก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ ในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 8 ท่านได้รับเอาโมเนยยปฏิบัติมาแล้วหลีกไปตามลำพัง โมเนยยปฏิบัติ คือข้อปฏิบัติเคร่งครัด จะไม่เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านแต่ละแห่งเกินหนึ่งวัน และในหมู่บ้านแต่ละแห่ง ต้นไม้ต้นหนึ่ง และภูเขาลูกหนึ่ง จะไม่ไปนอนเกินหนึ่งคืน เป็นต้น

ในพรรษาแรกนั้น นันทิยเศรษฐี ได้สร้างศาลาทรงครุฑถวาย พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระอรหันต์จำนวน 61 องค์ ทรงประทับอยู่ด้วยอภินิหารผลญาณคือผลสมาบัติ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน จนถึงวันเพ็ญเดือน 11 ขอบ “อนัตตาโดยสังเขป” เพียงเท่านี้

พระปฐมโอวาท

ในวันเพ็ญเดือน 11 พระพุทธองค์ทรงแสดงอนัตตาคถา เรียกว่า “ปฐมโอวาท” 3 ข้อ โดยย่อมีดังนี้

1. พุทโธ โภเชยยัง ฯ
2. มุตโต โมเจยยัง ฯ
3. ตินโน ตาเรยยัง ฯ

พระโอวาทข้อที่หนึ่ง แปลว่า พุทโธ-รูป วิญญาณ เวทนา เป็นอนัตตา เราทั้งหลายใช้สัมมาสังกัปปะหา ใช้สัมมาทิฐิเห็นแล้ว โภเชยยัง-การที่ทากทายิกากผู้ถวายจีวร อาหาร เสนาสนะ และยา แก่เราทั้งหลายจะมีความสามารถหาเห็นอนัตตาเหมือนเราทั้งหลายนั้น เป็นหน้าที่ของพวกเขา เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปแสดงอนัตตา ให้แก่พวกเขาด้วยเถิด

พระโอรสที่สอง แปลว่า **มุตโต**-กิเลสที่ร้ายกาจที่สุด ซึ่งเป็นแม่แห่งกิเลสทั้งหลายมีจำนวน 10 ประการนั้น เราทั้งหลาย หลุดพ้นออกไปได้แล้ว **โมเจยยัง**-การที่ทลายทลายิกผู้ถวายเป็นปัจจัย 4 คือจิวร อาหาร เสนาสนะ และยาแก่พวกเราทั้งหลายจะสามารถ หลุดพ้นจากกิเลสที่ร้ายกาจที่สุดเหมือนเราทั้งหลายนั้น เป็นหน้าที่ ของพวกเขา เธอทั้งหลายจงจาริกไปแสดงอนัตตาให้แก่พวกเขา ด้วยเถิด

พระโอรสที่สาม แปลว่า **ติณโณ**-การที่ทำให้หมอมเมา ภาวะการตายเกิดที่ทำให้หมอมเมา **อัตตทิลฐิ**ที่ทำให้หมอมเมา **อวิชชา**คือ สิ่งที่เป็นจริงไม่รู้ สิ่งที่มีจริงไม่เห็น สิ่งที่ถูกต้องละเลย สิ่งที่มีผิดยึดถือ ที่ทำให้หมอมเมา สิ่งหมอมเมา สิ่งที่ทำให้หมอมเมาทั้ง 4 ประการนี้ เรียกว่า **อาสวะ** เราทั้งหลายข้ามพ้นได้แล้ว **ตาเรยยัง**-การที่ทลายทลายิกผู้ถวายเป็นปัจจัย 4 คือจิวร อาหาร เสนาสนะ และยา แก่เราทั้งหลายจะสามารถ ข้ามพ้นได้เหมือนเราทั้งหลายนั้น เป็นหน้าที่ของพวกเขา เธอทั้งหลาย จงจาริกไปแสดงอนัตตาให้แก่พวกเขาด้วยเถิด

พระโอรส 3 **ข้อนี้มี**ไชพระวินัย มิไชพระสูตร แต่เป็นพระ **อภิธรรม**โดยตรง กล่าวอีกนัยหนึ่ง **พระโอรส 3 ข้อนี้มี**ไชพระวินัย มิไชพระสูตร แต่เรียกว่า “**เป็นปรมัตถ์**” หลังจากที่พระองค์แสดงพระ ปฐมโอรสทจบลง จึงเสด็จมุ่งหน้าไปยังอุรุเวลาเสนานิคม อันเป็นที่อยู่

ของชฎิล 3 ฟันอง พร้อมด้วยบริวาร 1,000 รูป ส่วนพระอรหันต์สาวก ทั้งหลายจำนวน 60 องค์ต่างก็แยกกันไปทางละองค์

เสด็จไปแสดง “อนัตตา” โปรดชฎิลตระกูลกัสสปะ

เวลาตอนพลบค่ำของวันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 12 พระพุทธองค์เสด็จ ถึงอุรุเวลาเสนานิคมอันเป็นที่อยู่ของชฎิล 3 ฟันอง แล้วตรัสว่า “อุรุเวล กัสสปะ เราขอพักแรม ณ ที่นี้ด้วย” ท่านอุรุเวลกัสสปะกล่าวว่า “ใครหรือ บังอาจมาเรียกเราด้วยชื่อ ไม่เคยมีใครเรียกเราอย่างนี้มาก่อนเลย มีแต่ เรียกเราว่า ท่านเจ้าคะ ท่านพระคุณเจ้า ท่านอาจารย์ อย่างนี้เท่านั้น” “เราคือพุทธเจ้า” “ท่านนี้เยอหึงด้วยมานะเสียเหลือเกิน ท่านต้อง การอะไร” “ต้องการที่จะขอพักแรมที่นี่” “ที่นี่ไม่มีกุฏิที่พัก” “หากไม่มีกุฏิ ที่พัก จะขอพักในโรงบูชาไฟได้ไหม” “ได้อยู่ หากท่านไม่กลัวตาย เพราะว่ในโรงไฟนี้มีพญานาคตัวหนึ่ง ชอบเข้ามาในตอนกลางคืน เกรงว่ามันจะฉกกัดท่านตายเสียเท่านั้นแหละ” “นั่นไม่สำคัญ ขอเพียง ท่านอนุญาตให้พักก็พอ” “อยากจะตายก็เชิญ”

เมื่อได้รับอนุญาตให้พักแล้ว พระพุทธองค์ทรงสงฆ์น้ำเสด็จ แล้วก็เข้าไปในโรงไฟ ประทับนั่งเข้าผลสมาบัติอยู่ เวลา 22 นาฬิกา พอพญานาคเข้ามาเห็นก็กระโจนพุ่งใส่พระพุทธองค์ทันที กระโจน พุ่งใส่กี่ครั้งก็หนกไม่ถึง กระโจนจนหมดแรงไปเอง เมื่อไม่สามารถ ทำร้ายพระพุทธองค์ จึงน้อมตัวลงถวายบังคม รุ่งเช้า ท่านอุรุเวล

กัศสปะหวัหน้าชฎิล จึงเข้ามาตรวจดูโดยเข้าใจว่า พระพุทธเจ้าถูก
พญานาคฆ่าตายแล้ว เมื่อมาถึงก็เห็นพญานาคนอนขดตัวหันหัวไป
ทางพระพุทธองค์ จึงกล่าวว่า “ท่านนี้มีอำนาจไม่เบา แต่ยังไม่เป็น
พระอรหันต์เช่นเรา ท่านจงเพียรปฏิบัติให้บรรลุเป็นพระอรหันต์ด้วย
เถิด” ในคืนที่สอง พระพุทธองค์ทรงย้ายไปพักตรงเชิงเขาใกล้ภูมิต่าน
อุรุเวลกัศสปะ คำคือนั้นมีเทวดาพากันมาฟังอนัตตา รัตมีของเทวดาทำ
ให้บริเวณนั้นสว่างไสวไปหมด ท่านอุรุเวลกัศสปะจึงว่า “เรามาอยู่ที่นี้ตั้ง
30 ปีแล้วไม่เคยมีเทวดามาเฝ้าอย่างนี้สักครั้ง ท่านมีอำนาจมาก แต่
ยังไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนกับเรา จงเพียรปฏิบัติให้บรรลุเป็น
พระอรหันต์เหมือนเราเสียเถิด” พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีมากมาย
หลายอย่าง เพื่อกำจัดทำลายทิฐิ มานะของท่านอุรุเวลกัศสปะ จนไม่
สามารถที่จะนำมากล่าวให้หมดสิ้นในที่นี้ได้

**“ทิฐิ และมานะ” มีความหมายดังนี้ มานะ คือความเห็น
ผิดว่ากูมี กูเป็น เช่น กูมีการเรียนรู้มาก มีอายุมาก มีพรรษามาก
มีลูกศิษย์มาก มีบริวารมาก มียศ มีตำแหน่ง กูมีคนนับหน้าถือตา
กูเป็นพระ กูเป็นอาจารย์ เป็นต้น ทิฐิ ได้แก่อัตตา เป็นความเห็น
ผิดว่าเป็นกู มีกู โลภะคือความอยากได้ “อัตตา โลภะ และมานะ”
รวมเรียกว่าตัณหา**

ในวันเพ็ญเดือน 12 เกิดพายุฝนตกลงมาอย่างหนักจนน้ำท่วม

ชฎิล 500 ท่านต้องใช้เรือพายในการเดินทาง ส่วนพระพุทธรองค์เสด็จบนน้ำได้ เมื่ออุรุเวลกัสสปะเห็นเข้าจึงกล่าวกับพระพุทธรองค์ว่าท่านยังไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนกับเรา จึงพยายามปฏิบัติให้บรรลุเป็นพระอรหันต์ให้ได้ด้วยเถิด พระพุทธรองค์จึงตรัสถามว่า

1. หา เห็นอะไร จึงเรียกว่า “เป็นพระอรหันต์”
2. เอาใจอะไรมาทำเป็น (มาวัด) ว่า “เป็นพระอรหันต์”
3. จิตพระอรหันต์มีกี่ดวง
4. งานของพระอรหันต์มีอะไรบ้าง

ท่านอุรุเวลกัสสปะถูกถามด้วยคำถามอย่างนี้ก็ได้แต่นิ่งไป เพราะหาไม่หา ไม่เห็นมาด้วยตนเองจึงตอบไม่ได้ เมื่อสำนึกได้จึง**ทิ้งมานะทางกาย**ที่เยอหยิ่งว่าตนมีอายุมาก มีพรรษามาก มีลูกศิษย์บริวารมาก แล้วถวายบังคมพระพุทธรเจ้า **ทิ้งมานะทางวาจา**ที่เยอหยิ่งไม่ยอมพูดจา แล้วหยาบยกนำเอาคำถามของพระพุทธรเจ้าทูลถามกลับคืน

พระพุทธเจ้า ทรงตอบคำถามของท่านอรุเวลกัสสปะ

จิต เจตสิก รูป และนิพพาน เรียกว่า “ปรมัตถธาตุ” แปลว่า ธาตุไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ รูป วิญญาณ เวทนา สุนฺณญตะ เป็นสภาวะอนัตตา

จิตทั้งหมดมี 89 ดวง จิตทั้งหมดทุกดวงนี้มากองรวมกันอยู่ที่มโนวิญญาณ พระพุทธองค์ตรัสเรียกว่า “มโนปฺพพังคมา ธัมมา” เจตสิกมี 52 ดวง มากองรวมกันอยู่ที่เวทนา และรูป 28 มากองรวมกันอยู่ที่มหาภูตรูป 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม

คำว่า “จิต” ในภาษาไทยก็คือ “ใจ” นั่นเอง มีความหมายว่า จินตคติ จิตตั้ง แปลว่า จินตคติ - ย่อมคิด อิติ-เพราะทำงาน คิดอย่างนี้ จิตตั้ง-จึงได้ชื่อว่าจิต จิตนี้ถูกจำแนกออกไปตามประเภทของงาน

ต่าง ๆ ที่จิตทำ

1. จิตที่คิดอยู่ในกามารมณ์ (ยึดและทำงานอยู่ในกามารมณ์) คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เรียกว่า “กามาวจรจิต”
2. จิตที่คิดอยู่ในสมณะ 40 ประการ คือยึดและทำงานอยู่ในอารมณ์สมณะ อันประกอบด้วยอสุภะ 10 อนุสสติ 10 กลิน 10 เป็นต้น เรียกว่า “รูปาวจรจิต” และว่า “อรูปาวจรจิต”
3. จิตที่ไข้สัมผัสมาสังกับปะหา สัมมาทิจิฐิเห็น “อนัตตา” เรียกว่า “อริยมรรคจิต”

เวทนาเจตสิกก็คือ “อารมณ์ที่กระตุ้นให้มโนวิญญาณรับรู้” คำว่า “รูป” แปลว่าเปลี่ยนแปลง มีความหมายว่า **รูปปติติ รูปัง** แปลว่า **รูปปติ**-เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ **อติ**-เพราะมีอาการลักษณะเปลี่ยนแปลงเสมออย่างนี้ **รูปัง**-จึงได้ชื่อว่า “รูป” ที่ว่ารูปเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นั้น เพราะว่ารูปเป็นที่ประชุมแห่งธาตุ 4 คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ และวาโยธาตุ ธาตุทั้ง 4 นี้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือ

1. **ปฐวีธาตุ คือธาตุดิน** มิใช่หมายถึงดินที่เป็นกอง เป็นกลุ่ม หรือเป็นก้อน แต่หมายถึงลักษณะสภาวะอาการของธาตุดิน คือ หนัก เบา แข็ง อ่อน ลักษณะอาการ 4 ประการนี้ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หากว่าอาการหนักเกิด อาการเบาก็ดับไป อาการที่เป็นไปอย่างนี้เรียกว่า “เปลี่ยนแปลง” ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) เป็นธาตุชนิดละเอียด (สุขุมะ) ในบุคคลผู้มีปัญญาอันจะเห็นได้ยาก ส่วนบุคคลผู้มีปัญญาแก่กล้า

ก็จะ เห็นได้โดยง่าย

2. **อาโปธาตุ คือธาตุน้ำ** มิใช่หมายถึงน้ำลาย น้ำมูก น้ำตา น้ำในห้วย หนอง คลอง บึง หรือน้ำในมหาสมุทร เพราะวาน้ำเหล่านี้ เป็นบัญญัติ เป็นของอัตตา เห็นได้ด้วยตาเนื้อ แต่คำว่าธาตุน้ำในที่นี้ เป็นสภาวะอาการเกาะยึด เกาะกุม และกระจัดกระจาย เช่น เกาะยึดเอาธาตุดิน ธาตุลม และธาตุไฟมาประชุมเป็นกอง เป็นกลุ่ม เป็นก้อน และทำให้ธาตุดิน ธาตุลม และธาตุไฟแยกออกจากกัน สภาวะเกาะกุมและสภาวะแยกให้กระจัดกระจายดังกล่าวนี้ เรียกว่า “ปรมัตถ์” สภาวะปรมัตถ์ของธาตุน้ำนี้จะละเอียดยิ่งนัก ตาปัญญาของคนทั่วไป ไม่สามารถมองเห็นได้ มีเพียงปัญญาจักษุของพระพุทธเจ้า เท่านั้นจะมองเห็นได้

3. **เตโชธาตุ คือธาตุไฟ** มีลักษณะเย็น ร้อน หากเย็นเกิด ร้อนก็ดับ หากร้อนเกิด เย็นก็ดับ อาการลักษณะอย่างนี้เรียกว่า “เปลี่ยนแปลง” สภาวะปรมัตถ์ของธาตุไฟนี้เด่นชัด รุนแรง (โอฬาริกะ) ตาปัญญาของคนทั่วไปสามารถหา เห็นได้ง่ายอยู่

4. **วาโยธาตุ คือธาตุลม** มีลักษณะเจ็บ ปวด เต้น ตอด เหน็บ ซ่าน โยก คลอน ไหว นิ่ง ยุบ พอง เข้า ออก กว้าง ยื่น เค้น นิ่ง นอน สภาวะแห่งธาตุลมนี้มีอาการที่ปรากฏเด่นชัด รุนแรง (โอฬาริกะ) ตาปัญญาของคนทั่วไปก็สามารถหา เห็นได้ง่ายอยู่

การที่สภาวะของธาตุทั้ง 4 เกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับ เป็นไปอยู่อย่างนี้เรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงของรูป” เมื่อรูปเปลี่ยนแปลง วิญญาณก็เปลี่ยนแปลงด้วย คือวิญญาณจะเกิดขึ้นมารู้สภาวะการเปลี่ยนแปลงของธาตุ ในขณะที่เดียวกัน เวทนาก็จะเกิดขึ้นมารับเอา (รับเสวย) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นด้วย ตัวอย่างเช่น

1. เจ็บ เป็นสภาวะอาการของ “ธาตุลม”
2. รู้เจ็บ เป็นสภาวะอาการของ “วิญญาณ”
3. รับเจ็บ เป็นสภาวะอาการของ “เวทนา”
4. เห็นเจ็บ เป็นตาปัญญา เรียกว่า “สัมมาทิจฺฐิ” ซึ่งต้องฝึกฝน
5. เจ็บ (ลม) รู้เจ็บ (วิญญาณ) รับเจ็บ (เวทนา) ตรงที่รู้เจ็บกับรับเจ็บนี้ ให้พิจารณาวามิไชของเรา เป็นอนัตตา เป็นตาปัญญาดวงที่สอง คือ “สัมมาสังกัปปะ” (พิจารณาวางอัตตา) ซึ่งต้องฝึกขึ้นมาพร้อมกับการเห็นเจ็บ (สัมมาทิจฺฐิ)

ตรงที่รู้เจ็บ (วิญญาณ) และรับเจ็บ (เวทนา) นี้ ให้พิจารณาวามิไชของเรา บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา จะพิจารณาอย่างไรก็ได้ โดยให้เข้าใจว่าไม่รับ “อัตตา” ไม่เอา “อัตตา” ไม่รับ “เจ็บ ปวดต่าง ๆ” มาเป็นของตน การพิจารณาอนัตตา ปล่อยวางอัตตาอย่างนี้ เรียกว่า “หาอนัตตา” บาลีว่า “ภาวนากิจ” (งานพิจารณาอนัตตา) ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ “สัมมาทิจฺฐิ” เห็นสภาวะใจรู้เจ็บ เรียกว่า “เห็นอนัตตา” บาลีว่า “ทัสสนกิจ” (งานเห็นอนัตตา) หากฝึกหา

ฝึกเห็นโดยต่อเนื่องแล้ว ปัญญาทั้งสองจะมีกำลังกล้า เข้มแข็งยิ่งขึ้น เป็นลำดับจนถึงที่สุด มรรคญาณก็จะเกิดขึ้นมาตัดทำลายกิเลส ซึ่งมีอัสสาเป็นหัวหน้าตายดับไป งานตัดกิเลสอย่างนี้เรียกว่า “**ปหานกิจ**” หากมรรคญาณตัดกิเลสจบแล้ว ผลญาณก็เกิดขึ้นมาแทน เรียกว่า “**ผลญาณ**” บรรลุถึงพระนิพพานแล้ว

เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอธิบายให้เห็นแจ่มชัดถึงอนัตตาจบลง ท่านอุรุเวลกัสสปะพร้อมด้วยบริวาร 500 คน รัับธรรมศรัทธา (เชื่ออนัตตา) แล้วตัดวิจิกิจจา (ความเชื่อผิด) ตาย อัสสาก็ดับลงพร้อมกัน ในทันใดนั้นเองสกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตมรรคก็เกิดขึ้นมากำจัดตัดกิเลสที่เหลือทั้งหมดแล้วก็ก้าวสู่ความเป็นพระอรหันต์ (คำว่าอรหันต์ แปลว่าผู้ตัดกิเลสตายหมดแล้ว) พระพุทธองค์จึงทรงเปล่งพระวาจาว่า “**เอहि ภิกขุ**” แปลว่าเป็นภิกขุแล้วมาเถิด (คำว่าภิกขุ แปลว่าตัดทำลายกิเลสแล้ว) ดังนี้ 3 ครั้งทันใดนั้น ผม หนวด เคราก็เกลี้ยงเกลาไปเอง จีวรและบาตรก็สำเร็จด้วยฤทธิ์ ขณะนั้น พระอรหันต์เกิดขึ้นมาในโลกอีก 500 องค์แล้ว

ชน “สมบัติของคนบ้า” ลอยน้ำทิ้ง

หลังจากที่บรรลุปะระอรหันต์แล้ว พระอรุเวลก็สละปะจิงเรียกบริวารทั้งหลายมาแล้วกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย **ชฎิล 500 คน** แต่เดิมนั้น เรียกว่า “คนบ้า” คือเป็นคนบ้าเพราะโลภะ โทสะ โมหะ **ทริฐิ มานะ** รวมเรียกว่า “กิเลส 10 ประการ” บริหารเครื่องมือเครื่องใช้ของชฎิลทั้งปวงที่เคยมีมาและยังคงอยู่ตามกุฎิ ศาลา ที่พักต่าง ๆ นั้น จงนำไปลอยทิ้งเสียให้หมด จากนั้น พระอรหันต์ผู้เป็นบริวารของท่าน จึงพากันไปเก็บสมบัติของคนบ้าเหล่านั้นไปลอยทิ้ง สมบัติเหล่านั้น ประกอบด้วย

1. ม้วนสายสิญจน์ สำหรับทำขวัญ
2. ม้วนสายสิญจน์ สำหรับทำเทียนโชคลาภเครื่องรางของขลัง
3. ม้วนสายสิญจน์ สำหรับไว้อยู่รอบบ้านกันผี กันภัย
4. ม้วนสายสิญจน์ สำหรับผูกขอมมือ และห้อยคอ
5. ธง ผาขาว ผาแดง รม ห่อชา ยาเส้น สำลี หมาก กลวย มะพร้าว

ข้าวเปลือก ข้าวสาร สำหรับไว้ทำเครื่องไหว้ครู

6. ลูกประคำที่คล้องคออยู่ก็ปลดออก และที่เก็บไว้ในยามในถึงต่าง ๆ ก็เก็บทิ้ง

7. กระจ่องและถัง สำหรับเก็บบริขารเหล่านั้น

8. บาตรหรือขัน สำหรับทำน้ำมนต์

9. มัดหญ้าคา สำหรับรดน้ำมนต์

10. กระจาดพร้อมทั้งเครื่องขีดเขียน สำหรับเขียนคำนวณทายทักดวงชะตา ทำยันต์

11. ไม้บรรทัด สำหรับวัดทำตารายยันต์ และดวง

12. ขี้ผึ้ง สำหรับทำเทียนโชคลาก โชคชะตา

13. ไม้พันเทียน สำหรับทำเทียน

14. หมอขาว หมอแกง

15. มีด พร้า จอบ เสียม

16. เครื่องบด เครื่องปี้ม และแบบ สำหรับทำเครื่องราง ของขลัง วัตถุประสงค์ ทำเหรียญพระราช และรูปเทพเจ้าต่าง ๆ

“สิ่งของเหล่านี้ จงนำไปลอยน้ำเสียให้หมด” พระผู้เป็นบิรวารก็พากันนำไปใส่เรือลอยน้ำไป ขณะนั้น คยากัสสปะผู้เป็นน้องซึ่งมีอาศรมอยู่ริมแม่น้ำพร้อมบิรवार 300 รูป ได้พบเห็นบิรवारเหล่านั้นลอยมา จึงกล่าวกับบิรवारว่า “ท่านอุรุเวลกัสสปะผู้ที่เป็นอะไรไม่รู้ จึงได้นำเอาบิรวารสิ่งของทั้งปวงใส่เรือลอยน้ำมา ไปไปพวกเราขึ้นไปหา

เกิดอะไรขึ้นกับพี่เราไม่รู้” จากนั้น พวกเขาจึงพากันไปที่อาศรมของ พระอุรุเวลกัสสปะ เมื่อไปถึงก็พบว่า ท่านเหล่านั้นมีอาการลักษณะไม่ เหมือนวันก่อน ๆ คือมีความสงบเงียบเป็นพิเศษ ทุกรูปพากันนั่ง สงบนิ่งอยู่ ณ พระพักตร์ พวกเขาจึงทูลถามว่า “เกิดเหตุอะไรขึ้น พระเจ้าข้า” พระพุทธองค์จึงทรงแสดงอนัตตาให้ฟัง เมื่อฟังจบลงก็ บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด หลังจากที่ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงกลับไปทีอาศรมแล้วนำเอาสมบัติของคนบ้า 16 ชนิดดังกล่าว ใส่เรือลอยน้ำไป นทีกัสสปะพร้อมบริวาร 200 รูป ได้พบเห็นแล้วคิดว่า “สมบัติเหล่านี้ เป็นของชฎิลผู้พี่ 2 รูป พร้อมด้วยบริวารจำนวนรวม 800 รูป พวกเขาประสบเหตุใดกันหนอ จึงพากันทิ้งลอยน้ำมาเช่นนี้ มากันเถอะ พวกเราเดินทางไปดูให้เห็นกับตา” เมื่อเดินทางมาถึงก็พบว่าชฎิลทั้ง 800 รูปบวชเป็นภิกษุพากันนั่งสงบเย็นอยู่อย่างนั้น จึงทูลถามเรื่องนี้กับพระพุทธองค์ พระพุทธองค์จึงตรัสเรื่องความเป็น มาทั้งหมดแล้ว แสดงอนัตตาให้ฟัง นทีกัสสปะพร้อมด้วยบริวารรวม 200 รูปก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วขนสมบัติคนบ้า 16 ชนิดนั้น ทิ้งลอย น้ำไปพร้อมกันกล่าวว่า “สมบัติของคนบ้ากิเลส บ้าโลภะ บ้าโทสะ บ้าโมหะ จงลอยตามน้ำไปเสียเถิด”

อนัตตาสุตตยอต : หลวงพ่อธี วิจิตรธมฺโม

สมบัติเหล่านี้ก็ลอยตามน้ำไป ชาวบ้านและพราหมณ์ ไปพบเห็นเข้าจึงพากันเก็บเอาน้ำไปใช้ต่อกันอย่างแพร่หลาย ความเชื่อในสมบัติบ้าเหล่านี้ก็กระจายไปอย่างกว้างขวางจนกระทั่งมาถึงเมืองไต (ไทยใหญ่) และเมืองไทย

พระพุทธรูปทรงแสดงธรรม คืออนัตตาครั้งที่สาม โปรดชฎิล 3 พี่น้อง จบลงแต่เพียงเท่านี้

พระพุทธรูป ทรงนำพระอรหันต์ 1,000 เสด็จเข้ากรุงราชคฤห์

พระพุทธรูปองค์พร้อมด้วยพระอรหันต์ 1,000 องค์ ซึ่งประกอบ
ด้วยพระอรุณเวลกัสสปะกับบริวาร 500 องค์ พระศยาก็สพกับบริวาร
300 องค์ และพระนทีกัสสปะกับบริวาร 200 องค์ ประทับอยู่ ณ อรุณเวลา
เสนานิคมเป็นเวลา 2 เดือนกับ 12 วัน ต่อมาในวันแรม 12 ค่ำ เดือนยี่
พระองค์ทรงพิจารณาถึงคำอาราธนานิมนต์ของพระเจ้าพิมพิสาร ราช
แห่งกรุงราชคฤห์ คือก่อนหน้านั้น เมื่อวันแรม 8 ค่ำ เดือน 8 นั้นหลังจาก
ที่พระองค์เสด็จออกผนวชใหม่ๆ นั้น พระองค์เคยได้มาพบกับ
พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารทรงเห็นว่า เป็นเพราะว่าพระองค์
อยู่ในวังไม่ได้ จึงทรงออกผนวช แล้วอัญเชิญพระองค์ด้วยการถวาย
เมืองราชคฤห์ครั้งหนึ่งให้ปกครอง พระองค์ทรงปฏิเสธโดยตรัสว่า
“เราออกบวชเพื่อหาทางตรัสรู้เป็นพระพุทธรูป” พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า
“ขอความปรารถนาของพระองค์จงสำเร็จด้วยเถิด หากว่า พระองค์ตรัสรู้

เป็นพระพุทธรูปเจ้าเมื่อไร ขอให้เสด็จมาโปรดข้าพระองค์ด้วยเถิด”

หลังจากโปรดชฎิล 3 พี่น้องแล้ว ในวันแรม 12 ค่ำ เดือน 2 พระองค์พร้อมด้วยพระอรหันต์ 1,000 องค์เสด็จมายังเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยบริวารสองแสนคนคอยต้อนรับ ซึ่งมีทั้ง เศรษฐี คนยากจน เสนาอำมาตย์ และพราหมณ์ ต่างพากันถือดอกไม้ ยืนต้อนรับอยู่สองข้างถนน ในขณะที่นั้นชาวเมืองทั้งหลายเห็นพระพุทธรูปองค์เสด็จนำพระอรหันต์ทั้งปวงมาโดยมีพระอุรุเวลกัสสปะตามมา เป็นองค์ที่สอง จึงสนทนากันว่า “เอ...ถ้าท่านอุรุเวลกัสสปะ อาจารย์ใหญ่ ของพวกเราเป็นสาวกของพระพุทธรูปเจ้า ก็จะต้องไปเฝ้าพระพุทธรูปเจ้า ถึงที่ประทับ ถ้าพระพุทธรูปเจ้าเป็นสาวกของอาจารย์อุรุเวลกัสสปะ พระพุทธรูปเจ้าจะต้องมาหาท่าน แต่เนี่ย.....พระพุทธรูปเจ้าทรงเสด็จมาหา ท่านอุรุเวลกัสสปะ?” จึงพากันสงสัยอยู่ พระพุทธรูปเจ้าทรงทราบ วาระจิตของมหาชนเหล่านั้น จึงทรงสั่งให้พระอุรุเวลกัสสปะคลาย ความสงสัยของมหาชน พระอุรุเวลกัสสปะจึงเหาะขึ้นไปบนอากาศ สูงประมาณ 1 ตันตาลแล้วประกาศว่า “ข้าพระองค์เป็นสาวก ของพระพุทธรูปเจ้า พระพุทธรูปเจ้าเป็นศาสดาของข้าพระองค์” ครั้งที่ 2 ก็เหาะขึ้นไปบนอากาศสูงประมาณ 2 ตันตาลแล้วประกาศเช่นเดิม จนถึงครั้งที่ 7 เหาะขึ้นไปบนอากาศ สูงประมาณ 7 ตันตาลแล้วก็ ประกาศยืนยันเช่นเดิม มหาชนทั้งปวง ซึ่งมีพระเจ้าพิมพิสาร เป็นประธานเมื่อได้ยินดังนั้นก็พากันคลายความสงสัยลง แล้วน้อม

กายน้อมใจกราบลงกับพื้นดิน พระพุทธองค์จึงทรงแสดงสัจจะ 4 ให้ฟังว่า

1. จิต เจตสิก รูป เรียกอีกนัยหนึ่งว่า รูป วิญญาณ เวทนา ปรมัตถธรรม 3 ประการนี้เป็นสภาวะตายเกิด เกิดแล้วดับ ไม่เที่ยง ไม่มั่นคง เป็นความทุกข์ยากลำบาก เรียกว่า**ทุกข์สัจจะ**

2. สิ่งที่ทำให้ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย ไม่มั่นคง เป็นทุกข์นี้ เรียกว่า**สมุทัยสัจจะ**

3. สิ่งให้เห็นสภาวะแห่งความทุกข์นั้น เป็นมรรคสัจจะ เรียกว่า**สัมมาทิฐิ**

4. สิ่งพิจารณาทุกข์ว่ามีไชเรา มิใช่ของเรา บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา เป็นมรรคสัจจะ เรียกว่า**สัมมาสังกัปปะ**

5. หลังจากทีโใจมรรคญาณเกิดขึ้นมาตัดอึดอัดทิวฐิ วิจิกิจฉา เป็นต้น โใจผลญาณที่เกิดขึ้นมาแทนนั้น เรียกว่า**นิโรธสัจจะ**

กล่าวอีกนัยหนึ่ง

จิต เจตสิก รูป หรือรูป วิญญาณ เวทนา เรียกว่า**ตัวทุกข์**

อึดอัดความเห็นผิดว่าเป็นกู เป็นเรา เรียกว่า**เหตุทุกข์**

สัมมาสังกัปปะ คือผู้พิจารณาอนัตตา เรียกว่า**หา**

สัมมาทิฐิ คือผู้เห็นทุกข์ เรียกว่า**เห็น**

มรรคญาณ คือผู้เกิดขึ้นมากำจัดตัดอึดอัด เรียกว่า**ตัด**

ผลญาณ คือใจสงบเย็น เป็นนิพพาน เรียกว่า**ถึง**

มหาชนอันมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นประธานได้ฟังอนัตตาดังนี้ แล้วรับเอาธรรมศรัทธา (เชื่ออนัตตา) ตั้ตวิจิกิจฉา (ความเชื่อผิด) ตายลง เมื่อวิจิกิจฉาถูกขจัดออกไป อตตทิสฺสุ (ความเห็นผิดว่าเป็นกุ) ก็ดับลงไปพร้อมกันด้วย กาวสุความเป็นศรัทธาไสดาบัน และสกทาคามี เฉพาะในวันแรม 12 ค่ำ เดือนยี่นี้มีพระอริยะเกิดขึ้นเป็นจำนวน 126,000 คน หลังจากนั้น พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระอริยะไสดาบัน ทรงนำขันดอกไม้ยี่นถวายแด่พระพุทธเจ้าและทรงกราบทูลว่า “**ราชคเ ภันเต พุทธัสสะ เวพฺพวันัง เทมิ**” แปลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วนอุทยานแห่งไผ่สีทอง ซึ่งเป็นที่นารัณรมย์ น่ายินดีของราชาแห่งแควนราชคฤห์นี้ ขอออมถวายแด่พระพุทธองค์ พระเจ้าข้า” สวนป่าไม้ไผ่สีทอง คือวัดแห่งแรกเรียกว่า “**วัดเวพฺพวัน**” พร้อมด้วยสระสี่เหลี่ยมยังคงมีปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานอยู่จวบจนปัจจุบัน

พระพุทธเจ้า**ทรงแสดงอนัตตา** โปรดพระเจ้าพิมพิสาร พร้อมด้วยบริวาร ในขณะที่เสด็จเข้ากรุงราชคฤห์ จบลงแต่เพียงเท่านั้น

การแสวงหา “อนัตตา” ของท่านอุปติสสะ และท่านโกลิตะ

“คบกับคนเช่นไรย่อมเป็นคนเช่นนั้น” นี้เป็นกฎเกณฑ์
ธรรมดาของมนุษย์ ท่านอุปติสสะกับโกลิตะสองสหายออกบวช
แสวงหาอนัตตา แต่ไปอยู่ในสำนักของอาจารย์สญชัยซึ่งเป็น
บุคคลออตตา สองสหายก็เป็นคนออตตาเหมือนกัน วันหนึ่งทั้งคู่สนทนา
กันว่า “เราทั้งสองมาอยู่ที่นี้และเรียนรู้คำสอนของอาจารย์สญชัย แต่
ความรู้ที่เราได้รับนี้มิใช่ความรู้ที่จะนำไปให้การพ้นตายเกิดเลย ต่อไปนี้
หากว่าใครได้พบอาจารย์ซึ่งมีความรู้ที่ทำให้พ้นจากการตายเกิดได้จริง
จงนำมาบอกกล่าวกัน”

ในวันแรม 13 ค่ำเดือนยี่ พระอัสสชิเถระ ซึ่งเป็นองค์ที่ห้าใน
ปัญจวัคคีย์ทั้งห้า ได้เดินทางมาถึงกรุงราชคฤห์ วันรุ่งขึ้น (วันแรม 14
ค่ำเดือนยี่) จึงได้ออกไปบิณฑบาต ท่านอุปติสสะได้มาพบเห็นเข้าจึง

ถามว่า “ท่านเป็นสาวกของใคร” “เราเป็นสาวกของพระสมณโคตม พุทธเจ้า” “อาจารย์ของท่านมีข้อปฏิบัติและสอนอะไร” “พระองค์ทรงได้พระนามว่าอนัตตวาทีโน คือทรงปฏิบัติและสอนอนัตตา” “อนัตตาที่อาจารย์ของท่านทรงปฏิบัติและทรงสอนนั้นเป็นอย่างไร โปรดอนุเคราะห์ช่วยชี้แนะให้ข้าพเจ้าด้วย” “หากจะพูดให้กว้าง และพิสดารนั้นไม่ได้ เพราะเราเป็นผู้ใหม่” “ขอให้ท่านโปรดแสดงแต่โดยย่อ ก็พอ” พระอัสสชิเถระจึงกล่าวว่อาจารย์ของเรานั้นทรงปฏิบัติ และสอนเสมอว่า

เหตุปปภาวา ธัมมา เหตุง ตถาคโต อาหะ เป็นต้น
แปลว่า ธรรมทั้งปวง มีเหตุและผลสองประการเท่านั้น
หากว่าเหตุสุขเกิด เหตุทุกข์ก็ดับไป ผลทุกข์ก็ดับไปด้วย
ในขณะเดียวกันผลสุขก็เกิดขึ้นมาแทน

ผลซึ่งเรียกว่าทุกข์คือ “รูป วิญญาณ เวทนา หรืออีกนัยหนึ่ง จิต เจตสิก รูป” มีลักษณะเกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับ หรือเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด การแปรเปลี่ยนเกิดดับ เกิดดับอยู่เสมออย่างนี้เรียกว่า “ทุกข์” เหตุที่ก่อให้เกิดความทุกข์นี้ก็คือ “อัตตทิฐิ โลกะ และมานะ” รูป วิญญาณ เวทนา หรือจิต เจตสิก รูป ทั้ง 3 ประการนี้เกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับอยู่ตลอดเวลา อัตตทิฐิเห็นผิดว่า “เป็นเรา เป็นของเรา” มานะเห็นผิดว่า “เราเป็น เรามี” และโลกะคือความอยากได้แล้วทำเอา

สัมมาทิฐิเห็นความทุกข์ (รูป วิญญาณ เวทนา) ที่เกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับอยู่ตลอดเวลา สัมมาสังกัปปะพิจารณาว่างเหตุทุกข์ คือพิจารณาว่าทุกข์นี้มีไช้เรา มีไช้ของเรา บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา เมื่อฝึกปัญญา 2 ประการนี้มรรคญาณก็จะเกิดขึ้นมากำจัดฆ่าเหตุทุกข์ คืออัตตทิฐิ โสภะ และมานะตายดับลง ทันใดนั้นผลทุกข์ก็ดับลงไป ผลสุขอันเป็นแดนเกษม ที่เรียกว่าพระนิพพานก็เกิดขึ้นมาแทน หากประมวลงกล่าวให้เข้าใจอย่างง่ายก็คือ “หา เห็น ตัด ถึง” นั่นเอง

ท่านอุปติสสะนั้นเป็นผู้บำเพ็ญบารมีมาเต็มครบพอดีแล้ว เมื่อได้ฟังเพียงเท่านี้ก็เกิดธรรมศรัทธา (เชื่ออนัตตา) ขึ้นมาตัดวิจิจจฉา (ความเชื่อผิด) อัตตาก็ตายดับลงไปพร้อมกันแล้วก้าวสู่ความเป็นพระศรัทธาอริยโสดาบัน จึงกราบลงแทบเท้าพระอัสสชิเถระ แล้วลากลับไปหาสหาย เมื่อกลับไปพบสหายโกลิตะก็กล่าวทันทีว่า “สหาย ตอนนี ท่านผู้พบเห็นธรรมไม่ตาย เราพบเจอแล้ว” ท่านโกลิตะกล่าวขึ้นมาว่า “ธรรมไม่ตาย คืออะไร” “ธรรมไม่ตาย คืออนัตตา” เมื่อท่านอุปติสสะแสดงอนัตตาให้ฟัง ท่านโกลิตะก็บรรลुเป็นศรัทธาอริยโสดาบัน (บรรลुเป็นพระอริยเจ้า เพราะใช้ศรัทธาตัดกิเลส)

เรื่องท่านอุปติสสะและท่านโกลิตะออกบวชแสวงหาอนัตตา จบลงแต่เพียงเท่านี้

การเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ของอุปติสสะและโกณฑิสสองสหาย

ต่อมา ท่านอุปติสสะกับโกณฑิสได้เข้าไปพบอาจารย์สญชัยแล้ว
กล่าวว่า “อาจารย์ขอรับ บัดนี้ พระผู้พบเห็นธรรมไม่ตายนามว่า
สมณโคตมะ ประทับอยู่ที่ป่าไม้ไผ่สีทอง กรุงราชคฤห์นี้เอง
พวกเราควรที่จะไปหาพระองค์” อาจารย์สญชัยคนอึดตายคนมานะ
จึงกล่าวว่า “เธอทั้งสองจะไปหาพระองค์นั้นสมควรแล้ว ซึ่งเปรียบ
เหมือนกับโถงน้ำเล็ก ควรอยู่ที่จะตักน้ำไปใส่โถงน้ำใหญ่ ส่วนเราเอง
นั้นมีอายุมากกว่าสมณโคตมะ ออกบวชมีพรรษาถึง 40 พรรษา
แล้ว สมณโคตมะเพิ่งจะได้หนึ่งพรรษาเอง ญาติโยมผู้นับถือเรา
ก็มีมากกว่า สมณโคตมะเพิ่งจะมาที่นี่ได้เพียงแค่วัน
มีผู้คนรู้จักไม่กี่คนเท่านั้น การที่จะตักน้ำโถงใหญ่ไปใส่โถงเล็กนั้น
ไม่สมควร เธอทั้งสองไปกันเถอะ เราจะไม่ไป” สหายทั้งสองจึงกล่าวว่า
“ลูกศิษย์ท่านอาจารย์ซึ่งมีอยู่ 250 คนนั้น หากเราทั้งสองไปก็จะ

ตามไปด้วยทั้งหมด” “สาธุ ดีแล้ว คนฉลาดที่รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูกจะพากันไปหาพระสมณโคตมะ คนโง่เขลาเบาปัญญาซึ่งไม่รู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก ในกรุงราชคฤห์นี้มีเยอะ พวกเขาจะมาหาเราเอง” จากนั้น อุปติสสะและโกณฑิยะจึงพาเพื่อน ๆ อีก 248 คน ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงอธิบายถึงภาวนาภิกคือใช้สัมมาสังกับปะพิจารณาอนัตตา ทสสนภิกคือใช้สัมมาทสิฐิเห็นทุกขเป็นอนัตตา ปหานภิกคืออมรรคเกิดขึ้นมาตัดฉัตตาดตาย สัจฉิภิกคือบรรรลุถึงพระนิพพาน กล่าวเป็นภาษาไทยง่าย ๆ คือ “หา เห็น ตัด ถึง” หาอะไร พิจารณาหาอนัตตา เห็นอะไร เห็นอนัตตา ตัดอะไร ตัดฉัตตา ถึงอะไร ถึงพระนิพพาน เมื่อได้ฟังดั่งนี้จบลง บริวารจำนวน 248 คนก็บรรรลุเป็นพระอรหันต์ คงเหลือแต่อุปติสสะกับโกณฑิยะสองสหายเท่านั้นยังคงเป็นพระโสดาบันอยู่เช่นเดิม

วันสังขสันนิบาต

ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 3 สองสหายก็พากันหาสถานที่อันสงบแล้วเริ่มหา เห็นอนัตตาอย่างจริงจังตลอดวันตลอดคืนจนถึงวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ท่านโกณฑิยะรับสภาคามิมรรคที่เกิดขึ้นเพียงวิถีจิตเดียว ต่อด้วยยอนาคามิมรรค และอรหัตมรรคตัดกิเลส 8 ตัว บรรรลุเป็นพระอรหันต์ ต่อมาในวันเพ็ญเดือน 3 ท่านอุปติสสะก็บรรรลุเป็นพระอรหันต์ และมีประชุมสงฆ์พระอรหันต์ล้วนจำนวน 1,250 องค์ วันเพ็ญเดือน 3 เป็นวันประชุมสงฆ์จำนวน 1,250 องค์ เรียกว่า วัน

สังขสันนิบาต แปลว่า **สัน**คือสงบเย็น **นิ**คือมั่นคง **บาต**คือหยั่งลง
หมายความว่า **ที่ประชุมซึ่งมีความสงบเย็นหยั่งลงอย่างมั่นคง**
เหมือนกันทุกองค์แล้ว พระอรรคทายากรัยบางรูปกล่าวว่า **วันมาฆบูชา**
นี้เป็นวันพระวินัย ความเห็นอันนี้ไม่ถูกต้อง ขอให้เข้าใจความจริง
ว่าตั้งแต่ตรัสรู้ในวันเพ็ญเดือน 6 จนถึงวันเพ็ญเดือน 3 นี้ พระพุทธองค์
ยังไม่ทรงแสดงหรือบัญญัติวินัยใด ๆ เลย เนื่องจากปุถุชน ผู้มีโลกะ โทสะ
โมหะ ทิฐิ และมานะหนา ยังไม่บวชเข้ามาในพระศาสนา เพราะฉะนั้น
ขณะนี้ พระวินัยยังไม่เกิดขึ้น

พระพุทธเจ้าทรงแสดง “อนัตตา” ในที่ประชุมสงฆ์

ในที่ประชุมซึ่งมีความสงบเย็นหยั่งลงอย่างมั่นคง ซึ่งเรียกว่า
สังขสันนิบาตนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่า **“สัพพปาปัสสะ อกรรมัง”**
พระอรรคทายากรัยบางรูปเข้าใจว่าเป็นพระวินัย แท้ที่จริงพระพุทธองค์
มิได้ตรัสหมายถึงพระวินัย เพราะว่าขณะนั้นยังไม่มีพระปุถุชนเข้า
มาบวช และยังไม่มีการกระทำผิด จึงยังไม่ทรงบัญญัติวินัย คำว่า
“กุสลัสสะ อุปสัมปทา” นี้ พระอรรคทายากรัยบางรูปเข้าใจว่า
เป็นพระสูตร แท้ที่จริงแล้วคำนี้มีได้หมายถึงพระสูตร พระสูตรนั้น
พระพุทธองค์ตรัสรู้มาจนบัดนี้ยังมีได้ตรัสถึงเลย แต่ทรงแสดง
พระสูตรเป็นครั้งแรกเมื่อวันแรม 2 ค่ำเดือน 6 ตอนที่พระองค์เสด็จ
ไปโปรดพุทธบิดาที่กรุงกบิลพัสดุ์ โดยตรัสถึงเรื่องอดีตชาติที่เคย
เสวยพระชาติเป็นกวางทอง และทรงแสดงเรื่องนางกนิณรี เพื่อโปรด

พระนางยโสธรา

ความหมายของคำว่า “สัพพปาปัสสะ อกรณัง”

ความจริง พระดำรัสว่า “สัพพปาปัสสะ อกรณัง, กุสลัสสะ อุปสัมปทา และสจิตตปริโยทปนัง” เป็นพระอภิธรรมทั้ง 3 ข้อ พระบาลีดังกล่าวนี้แยกแปลให้ได้ความหมายในเชิงลึกและปฏิบัติ ได้จริงเป็นดังนี้ คำว่า “สัพพะ” แปลว่าทั้งปวง “ปาปัสสะ” แปลว่า ความชั่ว (สิ่งที่ผิด) “อกรณัง” แปลว่าไม่กระทำ แปลรวมกันได้ว่า “ไม่กระทำความชั่ว (ความผิด) ทั้งปวง” การไม่กระทำความชั่ว ไม่กระทำความผิดทั้งปวง ก็คือใจของพระอรหันต์จำนวน 1,250 องค์นั่นเอง เป็นใจกิริยา 20 ดวง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ใจผลสมาบัติ” หากว่าไม่กระทำผิด การตายเกิดก็ไม่มีแล้ว ในส่วนของใจที่ทำผิด ทั้งหมดนั้นประกอบด้วย

1. โลกะ มานะ ทิฐิ รวมเรียกว่า “กามตัณหา 3 ประการ” พาเอาใจอกุศล 12 ดวงทำผิด เช่น ประพฤติทุจริต 10 ประการ มีปาณาติบาต (ฆ่าสัตว์) เป็นต้น แล้วก่อให้เกิดมาซึ่งใจอกุศลวิบากจิต 1 ดวง แล้วนำไปตายเกิดในอบายภูมิ 4 จุดเป็นหมู หม่า ม้า แมว การได้มาซึ่งปวัตติและภวังคะ (ตายเกิด) ดังกล่าวนี้ เรียกว่าได้ของผิด

2. ตัณหา 3 ประการนำหน้าใจมหากุศล 8 ดวง แล้วทำทาน รักษาศีล เป็นทานตตุปาทาน และศีลัพพตตุปาทาน หรือเรียกว่า “ทานอัตตา ศีลอัตตา” การให้ทานและรักษาศีลโดยมีอัตตาเป็น

ผู้นำนี้เรียกว่าเป็นการทำผิด และได้รับผลผิด คือได้ใจกามวิบากจิต 8 ดวง ซึ่งทำให้ตายแล้วเกิด ตายแล้วเกิดในมนุษย์และเทวดา การได้มาซึ่งปวัตติและภวังคะ (การตายเกิด) อย่างนี้เรียกว่าได้ของผิด

3. **ตัณหา 3 ประการเป็นผู้นำมหัคคตกุศลจิต 9 ดวง** คือ รูปกุศลจิต 5 ดวง และอรูปกุศลจิต 4 ดวง แล้วได้มาซึ่งวิบาก คือ ตายแล้วเกิดเป็นรูปพรหม 11 ภพภูมิ อรูปพรหม 4 ภพภูมิ การได้มาซึ่งปวัตติและภวังคะ (การตายเกิด) อย่างนี้ เรียกว่าได้ของผิด

ความหมายของคำว่า “กุศลัสสะ อุปสัมปทา”

คำว่า “กุศลัสสะ อุปสัมปทา” แปลว่ากุศลถึงพร้อม มีไช้ หมายถึงพระสูตร แต่หมายถึงพระอภิธรรม เพราะคำว่าจิตกุศล หมายถึงพระอภิธรรม และคำว่ากุศลนี้มีหลายอย่างหลายระดับชั้น คือ

1. กามกุศล 8
2. รูปกุศล 5
3. อรูปกุศล 4
4. โสดาปัตติมรรคกุศล
5. สกทาคามีมรรคกุศล
6. อนาคามีมรรคกุศล
7. อรหัตมรรคกุศล

กุศลัสสะ อุปสัมปทา แปลว่ากุศลถึงพร้อม ซึ่งตรัส
หมายถึงยอดกุศล คือ “อหัตมรรคกุศล” โดยตรง เพราะว่า
เมื่อประพฤตินำให้กามกุศล 8 ดวง ถึงพร้อมแล้ว ยังคงเหลือรูปกุศล
5 ดวงยังไม่ถึงพร้อม เมื่อรูปกุศล 5 ถึงพร้อมแล้ว ยังคงเหลืออรุรูปกุศล 4
ดวงยังไม่ถึงพร้อม เมื่ออรุรูปกุศล 4 ดวงถึงพร้อมแล้ว ยังคงเหลือ
โสดาปัตติมรรคกุศลยังไม่ถึงพร้อม เมื่อโสดาปัตติมรรคกุศลถึง
พร้อมแล้ว ยังคงเหลือสกทาคามิมรรคกุศลยังไม่ถึงพร้อม เมื่อ
สกทาคามิมรรคกุศลถึงพร้อมแล้ว ยังคงเหลืออนาคามิมรรคกุศล
ยังไม่ถึงพร้อม เมื่ออนาคามิมรรคกุศลถึงพร้อมแล้ว ยังคงเหลือ
อหัตมรรคกุศลยังไม่ถึงพร้อม แต่ว่าเมื่ออหัตมรรคกุศลถึงพร้อม
แล้ว จึงได้ชื่อว่า “กุศลทั้งปวงถึงพร้อมแล้ว” เพราะว่าไม่มีกุศล
ใดที่ต้องประพฤตินำให้ถึงพร้อมมากยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีก ดังนั้น คำว่า
“กุศลถึงพร้อม” ในที่นี้ หมายถึงอหัตมรรคที่พระอรหันต์ 1,250
องค์ประพฤตินำเกิดขึ้นมาตัดกิเลสทั้งมวลได้หมดสิ้นแล้ว
นั่นเอง

สิ่งที่ได้กล่าวมานี้ต้องการเน้นให้เห็นถึง “จิต” ซึ่งเรียกว่า
พระอภิธรรม พระอภิธรรมก็คืออนัตตา เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้อย่าง
ชัดเจนว่าอนัตตานี้ละเอียดยิ่งนัก และซ่อนอยู่ลึกเป็นอย่างยิ่ง
จึงไม่เป็นการง่ายเลยที่จะเข้าใจ

ความหมายของคำว่า “สจิตตปริโยทปนัง”

คำว่า “สจิตตปริโยทปนัง” แปลว่า “ใจขาวใสที่สุด
มองใสที่สุด” แล้วใจขาวใสที่สุด มองใสที่สุดนี้หมายถึงใจดวงไหน

1. **ใจกามกุศลวิบาก** ซึ่งมีอยู่ในมนุษย์และเทวดา เรียกว่า
ปวัตติ ภวะ ภวังคะนั้น ถามว่าขาวใสที่สุด มองใสที่สุดหรือยัง ตอบว่ายัง
เพราะว่ายังมีกิเลสตัณหา คือโลภะ ทิฐิ และมานะอยู่

2. **ใจมหัคคตกุศล 9 ดวง** ซึ่งมีอยู่ในรูปพรหมและอรูปพรหม
15 ชั้น ถามว่าขาวใสที่สุด มองใสที่สุดหรือยัง ตอบว่ายัง เพราะว่ามี
ตัณหาและกิเลสอยู่

3. **ใจโสดาปัตติผลและใจสกทาคามีผล** ซึ่งเป็นใจของพระ
อริยเจ้าชั้นโสดาบันและสกทาคามี ถามว่าเป็นใจขาวที่สุด มองใสที่สุด
หรือยัง ตอบว่ายัง เพราะว่ามีกิเลสหลงเหลืออยู่อีก 8 ตัว

4. **ใจอนาคามีผล** ซึ่งเป็นใจของพระอนาคามี ถามว่าเป็นใจที่
ขาวใสที่สุด มองใสที่สุดหรือยัง ตอบว่ายัง เพราะว่ามีกิเลสหลง
เหลืออยู่อีกสองกัณฑ์ คือมานะกัณฑ์หนึ่งและถีนะกัณฑ์หนึ่ง

5. **ใจอรหัตผล** ซึ่งเป็นใจพระอรหันต์นั้น ถามว่าขาวใสที่สุด
มองใสที่สุดหรือยัง ตอบว่าขาวใสถึงที่สุดแล้ว มองใสถึงที่สุดแล้ว
เพราะว่าไม่มีกิเลสใด ๆ หลงเหลืออยู่อีกแล้ว

เพราะฉะนั้น คำว่า “**สจิตตปริโยทปนัง ใจขาวใสที่สุด
มองใสที่สุด**” นี้ หมายถึงใจของพระอรหันต์ที่มาประชุมกันจำนวน
1,250 องค์นั่นเอง เมื่อนำพระดำรัสมากล่าวสรุปเป็นดังนี้

1. **ใจกิริยา 20 ดวง** ซึ่งมีอยู่ที่พระอรหันต์นั้น เรียกว่า “**สัพพ
ปาปัสสะ อกรรมัง**” แปลว่า**ใจที่ไม่กระทำความชั่วทั้งปวง**

2. **ใจอรหัตมรรค** ซึ่งพระอรหันต์สามารถทำให้เกิดขึ้นมา
ตัดกิเลสได้หมดสิ้นนั้น เรียกว่า “**กุสลัสสะ อุปัตัมปทา**” แปลว่า**กุศลถึง
พร้อมบริบูรณ์แล้ว** เพราะไม่มีกุศลใดที่จะต้องทำให้ถึงพร้อมอีกแล้ว

3. **ใจอรหัตผล** ซึ่งเป็นใจของพระอรหันต์นั้น เรียกว่า
“**สจิตตปริโยทปนัง**” แปลว่า**ใจขาวใสถึงที่สุด มองใสถึงที่สุดแล้ว**

เสด็จเข้ากรุงกบิลพัสดุ์ โปรดพระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดา

พระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดาได้รอฟังข่าวการเคลื่อนไหวของพระพุทธองค์ด้วยความคิดถึงอยู่ตลอดเวลา ในเดือน 3 ทรงทราบข่าวว่าพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ จึงจัดบริวาร 1,000 คนส่งไปอัญเชิญพระองค์เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อไปถึงแล้ว พระพุทธองค์ทรงแสดงมรรคอรियะ (ทางเดินสู่ความเป็นพระอรियะ) 4 ประการ

1. **ภาวนากิจ** คือใช้สัมมาสังกัปปะพิจารณาว่า จิต เจตสิก รูป เป็นอนัตตา
2. **ทัสสนกิจ** คือใช้สัมมาทิฐิเห็นจิต เจตสิก รูป ตรงที่เป็นสภาวะอนัตตา
3. **ปหานกิจ** คือมรรคญาณเกิดขึ้นตัดทำลายอัตตทิฐิ (ความเห็นผิดว่าเป็นกู มีกู) และวิจิกิจฉา (ความเชื่อผิดว่าเป็นกู มีกู)

4. **สังจิกณิกิจ** คืออัตตทิสฺสุ วิจิกิจจนา เป็นต้น ตายดับไปแล้ว เรียกว่าผลญาณ

หากประมวลมากแล้วให้เข้าใจง่ายก็คือ “หา เห็น ตัด ถึง หรือ “หา เห็น ได้ เป็น”

คำว่า “หา” หมายถึงใช้สัมมาสังกัปปะพิจารณาว่า รูปวิญญูญาณ เวทนา เป็นสภาวะอนัตตา คำว่า “เห็น” หมายถึงใช้สัมมาทิสฺสุ เห็นรูปวิญญูญาณ เวทนา ตรงที่เป็นสภาวะอนัตตา คำว่า “ได้” หมายถึงได้ไสดาปัตติมรรคญาณตัดอัตตทิสฺสุ วิจิกิจจนา เป็นต้น คำว่า “เป็น” หมายถึงเป็นผลญาณ ถึงพระนิพพาน

บริวาร 1,000 คน ที่พระเจ้าสุทโธทนะส่งไปนั้น เมื่อฟังอนัตตาจบลง ก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ทุกองค์ ใจพระอรหันต์เป็นใจอนัตตา ไม่มีกู ไม่มีเรา ไม่มีบุตร ไม่มีภรรยา ไม่คิดพะวงถึงอะไร ท่านเหล่านั้นจึงนั่งหลับตาเข้าผลสมาบัติอยู่ โดยไม่มีการนึกถึงคำรับสั่งของพระเจ้าสุทโธทนะ เมื่อไม่เห็นความคืบหน้า พระเจ้าสุทโธทนะจึงทรงส่งไปอีก 1,000 คน เมื่อไปได้ฟังอนัตตา แล้วก็บรรลุเป็นพระอรหันต์เหมือนชุดก่อน พระองค์ทรงจัดส่งไปถึง 4 ครั้ง ในครั้งที่ 4 ทรงจัดให้กาฬุทายีมหาอำมาตย์ ผู้เป็นสหชาติกับพระพุทธเจ้านำบริวารไปอีก 1,000 คน ท่านเหล่านี้เมื่อได้ฟังอนัตตาก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ต่อมาในวันเพ็ญเดือน 4 นั้น พระกาฬุทายีมือถือขันดอกไม้่นอม

ด้วลงทูลถวายแด่พระพุทของค์แล้วกราบทูลว่า “บัดนี้ พระพุทชบิดา ทรงชรามากมีพระชนมายุถึง 85 พรรษาแล้ว ทรงมีความห่วงใย และคิดถึงพระองค์เป็นอย่างยิ่ง ขอพระองค์ทรงรับคำอัญเชิญเสด็จ กลับกรุงกบิลพัสดุ์ด้วยเถิด พระเจ้าข้า” พระพุทของค์ทรงรับคำ อัญเชิญด้วยความนอมระลึกถึง**พระคุณของพระพุทชบิดา**

พุทชกิจในกรุงกบิลพัสดุ์

ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 4 พระพุทของค์ทรงนำพระอรหันต์ 5,250 องค์ เสด็จออกจากกรุงราชคฤห์สู่กรุงกบิลพัสดุ์ ซึ่งมีระยะทางห่างกัน 60 โยชน์ โดยเสด็จเดินทางวันละ 1 โยชน์ (8 กิโลเมตร) ในระหว่างทาง ที่เสด็จดำเนินไปนั้นมีมหาชนพากันรับเสด็จด้วยดอกไม้ อาหาร บิณฑบาต น้ำกินน้ำใช้ ที่นั่ง ที่นอนอย่างครึกครื้น พระพุทของค์ก็ทรง ต้อนรับพวกเขาด้วยการแสดงมรรคจริยะ 4 องค์ คือ “**หา เห็น ตัด ถึง**” มหาชนที่มาต้อนรับ เมื่อได้ฟังอนัตตาก็บรรลุธรรมกันเป็นจำนวนมาก ในวันเพ็ญเดือน 6 พระพุทของค์พร้อมด้วยพระอรหันต์สาวกก็เสด็จถึง กรุงกบิลพัสดุ์ แล้วเสด็จไปพักอยู่ ณ ที่รับรอง ซึ่งพระเจ้าสุทโธทนะ จัดเตรียมถวาย วันรุ่งขึ้นทรงนำพระอรหันต์สาวกจำนวน 5,250 องค์ เสด็จออกบิณฑบาต แล้วเสด็จมาใกล้ ๆ กับพระราชวัง พระนาง ยโสธรา ทรงทอดพระเนตรเห็นจึงทรงชี้ให้พระราหุลกุมารดู แล้วตรัส บอกว่า สมณะที่เสด็จเดินนำหน้าสมณะทั้งหลาย ซึ่งมีพระฉัพพรรณ รังษีชานออกจากพระวรกาย มีดอกบัวคอยรองรับพระบาททุก

อย่างก้าวร้าว นั่นคือพระราชบิดาของลูก ก่อนหน้าที่พระองค์จะเสด็จออก
ผนวชนั้น ในทิศทั้ง 4 แห่งพระราชวังนี้ มีขุมทรัพย์อยู่ 4 ขุม แต่ว่าหลัง
จากที่เสด็จออกผนวชแล้ว พระองค์ทรงนำเอาไปไว้ที่ไหนก็ไม่รู้ ธรรมดา
แล้วมรดกของบิดา ย่อมเป็นมรดกของลูก จึงไปขอมรดกขุมทรัพย์
นั้นจากบิดานะ ไปเถอะลูก

ทรงมอบขุมทรัพย์ให้แก่ “พระราหุลกุมาร”

ตั้งแต่ประสูติมา พระราหุลกุมารไม่เคยเห็นพระพักตร์พระราช
บิดาเลยแม้แต่ครั้งเดียว เมื่อได้ยินคำว่าบิดา ก็มีความปิติดีใจเป็นอย่าง
ยิ่ง จึงรีบวิ่งลงไปหาแล้วจับชายจีวรติดตามพระพุทธรองค์ไปจนถึงป่า
ต้นไทร ซึ่งเป็นที่ประทับ จากนั้นจึงทูลขอขุมทรัพย์ พระพุทธรองค์ตรัสว่า
“ขุมทรัพย์นั้นเป็นขุมทรัพย์บัญญัติ เป็นของอิตตา ทำให้ตายเกิด
ตายเกิด เราจะมอบขุมทรัพย์ปรมาตถ์ให้ ซึ่งเป็นอนัตตา ไม่ทำให้ตายเกิด
ดูกรราหุล เธอจงรับเอาขุมทรัพย์นี้เถิด

1. ปฐวีธาตุ ไช ราหุละ ชานตา ปัสสตา สักกายมิจฉาทิสฺสุ ปหียติ
วิชชา อุปฺปชฺชติ ฯ

1. อาโปธาตุ ไช ราหุละ ชานตา ปัสสตา สักกายมิจฉาทิสฺสุ ปหียติ
วิชชา อุปฺปชฺชติ ฯ

1. เตโชธาตุ ไช ราหุละ ชานตา ปัสสตา สักกายมิจฉาทิสฺสุ ปหียติ
วิชชา อุปฺปชฺชติ ฯ

1. วาโยธาตุ ไช ราหุละ ชานตา ปัสสตา สักกายมิจฉาทิสฺสุ ปหียติ

วิชา อุปัชฌติ ฯ

พระพุทธเจ้าทรงมอบขุมทรัพย์ขุมที่หนึ่งว่า **ราหุละ-ดูกรราหุละ**
ปฐวีธาตุ โข-สภาวะแห่งธาตุดิน หนัก เบา แข็ง อ่อน นิ่ม ประกอบอยู่
มีอยู่ในชั้นธของเธอนี้แล้ว สภาวะแห่งธาตุดินนี้เป็นปรมาณู เป็นอนัตตา
ชานตา-เธอจงใช้สัมผัสมาสังกัปพิจารณาเป็นอนัตตา คือ เมื่อสภาวะ
แห่งธาตุดินแสดงอาการหนัก เบาเกิดขึ้นมา ให้พิจารณาว่า มิใช่เรา
มิใช่ของเรา บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา **ปัสสตา**-เธอจงใช้สัมผัสมาทูล
เห็นสภาวะหนัก เบา มิใช่เรา เป็นอนัตตา **สัคกายมิจฉาทิล्ली-**
ธรรมอนัตตามี แต่ไม่เห็น กลับเห็นว่าหนัก เบา เป็นเรา เป็นของเรา
ปหียติ-โสดาปัตติมรรคญาณเกิดขึ้นมาตัดทิ้งอัตตา ซึ่งเห็นผิดว่า หนัก
เบาเป็นเรา เป็นของเรา **วิชา อุปัชฌติ**-โสดาปัตติผลญาณ ย่อมเกิดขึ้น

พระพุทธเจ้าทรงมอบขุมทรัพย์ขุมที่สองว่า **ราหุละ-ดูกรราหุละ**
อาโปธาตุ โข-สภาวะแห่งธาตุน้ำ เกาะกุ่ม ชุ่มชื้น ประกอบอยู่
มีอยู่ในชั้นธของเธอนี้แล้ว สภาวะแห่งธาตุน้ำนี้เป็นปรมาณู เป็นอนัตตา
ชานตา-เธอจงใช้สัมผัสมาสังกัปพิจารณาเป็นอนัตตา คือ เมื่อสภาวะ
แห่งธาตุน้ำแสดงอาการเกาะกุ่ม ชุ่มชื้นเกิดขึ้นมา ให้พิจารณาว่า มิใช่เรา
มิใช่ของเรา บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา **ปัสสตา**-เธอจงใช้สัมผัสมาทูล
เห็นสภาวะเกาะกุ่ม ชุ่มชื้น มิใช่เรา เป็นอนัตตา **สัคกายมิจฉาทิล्ली-**
ธรรมอนัตตามี แต่ไม่เห็น กลับเห็นว่าเกาะกุ่ม ชุ่มชื้น เป็นเรา เป็นของเรา

ปหิยติ-ไสดาปัตติมรรคญาณเกิดขึ้นมาตัดทิ้งอัตตา ซึ่งเห็นผิดว่า
เกาะกุม ซึมซับ เป็นเรา เป็นของเรา **วิชา อุปัชฌติ**-ไสดาปัตติผลญาณ
ยอมเกิดขึ้น

พระพุทธเจ้าทรงมอบขุมทรัพย์ขุมที่สามว่า **ราหุละ**-คูกรราหุละ
เตโชธาตุ โข-สภาวะแห่งธาตุไฟ เย็น ร้อน ประกอบอยู่ มีอยู่ใน
ชั้นธของเธอนี้แล้ว สภาวะแห่งธาตุไฟนี้เป็นปรมาตถ์ เป็นอนัตตา **ชานตา**-
เธอจงใช้สัมมาสังกัปปะพิจารณาเป็นอนัตตา คือ เมื่อสภาวะ
แห่งธาตุไฟแสดงอาการเย็น ร้อน เกิดขึ้นมา ให้พิจารณาว่า มิใช่เรา
มิใช่ของเรา บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา **ปัสสตา**-เธอจงใช้สัมมาทิวีเห็น
สภาวะเย็น ร้อน มิใช่เรา เป็นอนัตตา **สักกายมิจฉาทิวี**-ธรรมอนัตตามี
แต่ไม่เห็น กลับเห็นว่าเย็น ร้อน เป็นเรา เป็นของเรา **ปหิยติ**-
ไสดาปัตติมรรคญาณเกิดขึ้นมาตัดทิ้งอัตตา ซึ่งเห็นผิดว่าเย็น ร้อน
เป็นเรา เป็นของเรา **วิชา อุปัชฌติ**-ไสดาปัตติผลญาณยอมเกิดขึ้น

พระพุทธเจ้าทรงมอบขุมทรัพย์ขุมที่สี่ว่า **ราหุละ**-คูกรราหุละ
วาโยธาตุ โข-สภาวะแห่งธาตุลม เจ็บ ปวด เต็น ตอด เหน็บ ซ่าน โยก
คลอน ไหว นิ่ง ประกอบอยู่ มีอยู่ในชั้นธของเธอนี้แล้ว
สภาวะแห่งธาตุลมนี้เป็นปรมาตถ์ เป็นอนัตตา **ชานตา**-เธอจงใช้
สัมมาสังกัปปะพิจารณาเป็นอนัตตา คือ เมื่อสภาวะแห่งธาตุลม เจ็บ
ปวด เต็น ตอด เหน็บ ซ่าน โยก คลอน ไหว นิ่งเกิดขึ้นมา ให้พิจารณาว่า

มิใช่เรา มิใช่ของเรา บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา **ปัสสตา**-เธอจงใช้
สัมมาทิฐิเห็นสภาวะเจ็บ ปวด เต้น ตอด เหน็บ ซ่าน โยก คลอน ไหว นิ่ง
มิใช่เรา เป็นอนัตตา **สักกาย มิจฉาทิฐิ**-ธรรมอนัตตามี แต่ไม่เห็น
กลับเห็นว่า เจ็บ ปวด เต้น ตอด เหน็บ ซ่าน โยก คลอน ไหว นิ่ง เป็นเรา
เป็นของเรา **ปหิยติ**-โสดาปัตติมรรคญาณเกิดขึ้นมาตัดทิ้งอัตตา **วิชชา**
อุปัชฌติ-โสดาปัตติผลญาณย่อมเกิดขึ้น

พระราหูลกุมารได้ฟังแล้วก็น้อมรับเอาขุมทรัพย์ทั้ง 4 ขุม
ด้วยคำว่า สาธุ สาธุ สาธุ จากนั้น พระสารีบุตรจึงนำพระกุมารไป
ปลงผมแล้วบวชเป็นสามเณร

ทรงแสดง “พระสูตร” เป็นครั้งแรก

ในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 6 พระเจ้าสุทโธทนะถวายพระกระยาหารแด่พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอรหันต์สาวก 5,250 รูป และสามเณรราหุลผู้เป็นหลานเสร็จแล้วจึงกราบทูลว่า ตั้งแต่พระองค์เสด็จออกผนวชหาธรรมอนัตตาจนกระทั่งถึงวันเพ็ญเดือน 6 นี้ พระบิดาเองได้สอบถามถึงข่าวคราวของพระองค์อยู่เสมอ พระพุทธองค์จึงตรัสถึงอดีตชาติที่เคยเสวยพระชาติเป็นกวางทอง การที่พระองค์ทรงเล้าอดีตชาติอย่างนี้ก็คือ “พระสูตร” นั่นเอง เพราะฉะนั้น นับจากที่ตรัสรู้มาแล้วหนึ่งปีกับสองวัน คือในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 6 นี้ พระองค์จึงตรัสพระสูตรเป็นครั้งแรก เมื่อแสดงพระสูตรจบลง พระองค์จึงทรงสรุปลงด้วยคำ ว่า “หา เห็น ตัด ถึง” หรือ “หา เห็น ได้ เป็น” ในเวลาจบลงแห่งพระธรรมเทศนา พระเจ้าสุทโธทนะก็บรรลुเป็นพระอนาคามี พระมหานาม ผู้เป็นพระเจ้าอาภิบรรลुเป็นพระอนาคามี พระประยูรญาติองค์อื่น ๆ ก็บรรลุธรรมเป็นจำนวนมาก ต่อมา ในเวลา

บายแก่ ๆ พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระสาวรีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ และสามเณรราหุล เสด็จเข้าไปหาพระนางยโสธราในห้องที่ประทับ พระนางยโสธรานอมศีระชะกราบลงแทบพระบาทกราบทูลว่า ตั้งแต่พระองค์เสด็จออกผนวชบำเพ็ญทุกกรกิริยาหาธรรมอนัตตา จนกระทั่งบัดนี้ ข้าพระองค์ก็นุ่งหม้อผ้าสีขาว ถือศีล 8 อธิษฐานทุกวันว่าขอให้พระองค์จงประสบผลสำเร็จบรรลุปะเป็นพระพุทธเจ้าในเร็ววันด้วยเถิด พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าถึงอดีตที่เคยเสวยพระชาติเป็นกนิทร พระนางยโสธราเป็นกนิรี เรื่องกนิทร นี้เป็นการแสดงพระสูตรครั้งที่สองของพระพุทธองค์นับจากวันตรัสรู้เป็นต้นมา เมื่อตรัสเล่าจบแล้ว จึงทรงสรุปลงด้วยมรรคอริยะ 4 ประการ คือ “หา เห็น ตัด ถึง” พระนางยโสธราภิบรรลุปะเป็นพระโสดาบัน พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 7 จึงเสด็จกลับกรุงราชคฤห์

พระวินัยเกิดขึ้นตอนไหน คือในพรรษาที่ 2 นั้น พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ มีกุลบุตรทั้งจากตระกูลกษัตริย์ พราหมณ์ เศรษฐี และคนยากจน พากันออกบวชเป็นจำนวนมาก และพระสงฆ์ที่เป็นปุถุชนก็มีมากขึ้น พระสงฆ์ปุถุชนเหล่านี้บางรูปได้ก่อความผิดขึ้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติปาราชิก 4 สังฆาทิเสส 13 เป็นต้น เพราะฉะนั้น พระวินัยทรงเริ่มบัญญัติขึ้นในพรรษาที่ 2 นี้เอง เพราะฉะนั้นขอให้เข้าใจว่า **พระอภิธรรม พระสูตร และพระวินัย** ได้เกิดขึ้นมาเป็นลำดับดังนี้

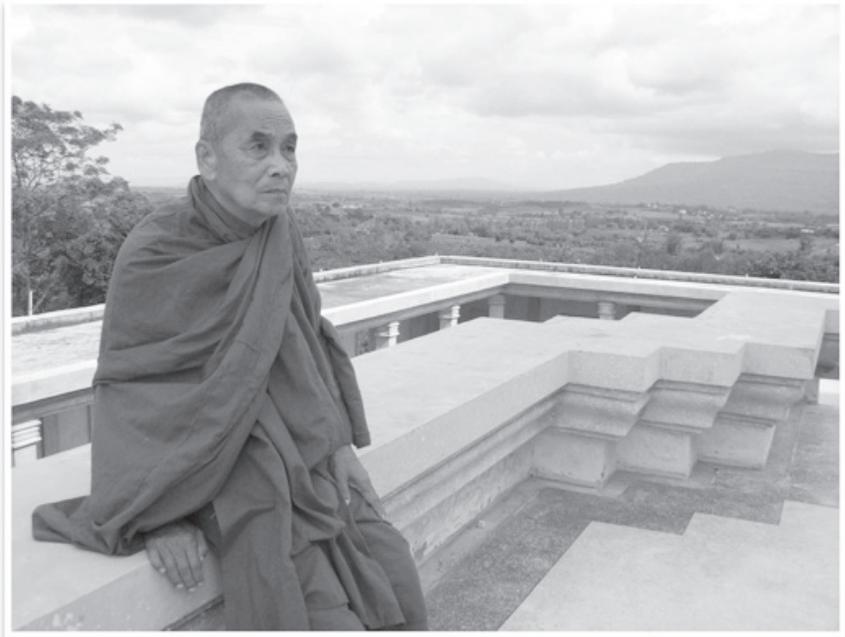

สัพเพ ธัมมา อนัตตา

พระพุทธองค์ทรงมีเจโตปริยายญาณกำหนดรู้ใจของปุถุชน ทรงเห็นและรู้ว่าปุถุชนทำผิดทำถูก ตั้งแต่พรรษาที่สามเป็นต้นไป เมื่อ ทรงแสดงพระสูตรจบลงก็ทรงนำเอาอภิธรรมซึ่งละเอียดลึกซึ้งซึ่งเป็น อย่างยิ่งนั้นมาแสดงกำกับ และนำเอามรรคอุบาย 4 “หา เห็น ตัด ถึง” มาสรุปลงตอนท้ายทุกครั้ง เมื่อทรงเห็นพระสงฆ์ปุถุชนกระทำความผิดก็ทรง บัญญัติพระวินัย และเช่นเดียวกัน คือเมื่อตรัสถึงพระวินัยจบลงก็ทรง นำเอาพระอภิธรรม คือมรรคอุบาย 4 “หา เห็น ตัด ถึง” สรุปลง ตอนท้ายเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น พระอภิธรรมจึงมีมากถึง 42,000 พระธรรมชั้น ๓ เท่ากับพระสูตรและพระวินัยรวมกัน กล่าวคือ ในเมื่อพระสูตรมี 21,000 พระธรรมชั้น ๓ พระอภิธรรม (หา เห็น ตัด ถึงอนัตตา) ก็มี 21,000 พระธรรมชั้น ๓ ในเมื่อพระวินัยมี 21,000 พระธรรมชั้น ๓ พระอภิธรรม (หา เห็น ตัด ถึงอนัตตา) ก็มี 21,000 พระธรรมชั้น ๓

อนัตตาสุตตยอต : หลวงพ่อธี วิจิตรธมฺโม

พระอภิธรรม 42000 พระธรรมชั้นร์ พระสูตร 21,000
พระธรรมชั้นร์ และพระวินัย 21000 พระธรรมชั้นร์ รวม 84,000
พระธรรมชั้นร์ พระธรรมทั้งหมดทั้งสิ้น 84,000 พระธรรมชั้นร์นี้
พระพุทธองค์ตรัสสรุปไว้ว่า “**สัพเพ ธัมมา อนัตตา**” แปลว่า**ธรรมะ**
อันเป็นคำสอนทั้งปวง กล่าวคือ**พระอภิธรรม พระสูตร**
และพระวินัย เป็นอนัตตา

“อนัตตา” พระพุทธองค์ตรัสเป็นครั้งแรกเมื่อไร

ณ ภายใต๓ต้นพระศรีมหาโพธิ์นั้น เมื่อทรงรับเอาอรหัตมรรคตัดกิเลสบรรลुถึงอรหัตผล ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธองค์ทรงเปลงพระวาจาว่า “อนัตตา” ทันทึ

ขออธิบายถึงคำว่า “อรหัตมรรค” ก่อน อรหัตมรรคนี้งานของเขาคือ “ตัดกิเลส” มีบาลีว่า อรหัตตมัคเคนะ สัพพกิเลส มาเรตติ อรหัตตมัคโค แปลว่า อรหัตตมัคเคนะ-พระองค์ทรงรับเอาอรหัตมรรคญาณ สัพพกิเลส-กิเลส 10 ประการ โดยพิสดาร 1500 ประการนั้น มาเรติ-กำจัดตัดฆ่าให้ตาย อิติ-เพราะกำจัดตัดฆ่ากิเลสตายอย่างนี้ อรหัตตมัคโค-จึงได้ชื่อว่าอรหัตมรรค ดังตัวอย่างในพุทธคุณทั้ง 9 นั้น เมื่ออรหัตมรรคญาณนี้เกิดขึ้นมาก็เป็น อรหัง (พระอรหันต์) พระพุทธคุณต่อมา คือ สัมมาสัมพุทธโธ จนถึง ภควา

ก็เกิดขึ้นพร้อมกันทันที และได้ชื่อว่า **สัพพัญญุตญาณ** แปลว่าเป็น
ปัญญาญาณที่ยิ่งยวดกว่าความรู้ของคน เทวดา และพรหมทั้งหลาย

ในช่วงเวลาขณะนั้น ทิศตะวันออกมีรุ่งอรุณสีเหลืองทอง
ปรากฏขึ้นมา ไม่มีแม้แต่คน เทวดา หรือพรหม ในที่แห่งนั้น พระพุทธองค์
ทรงเปล่งพระอุทานคาถาว่า

1. อเนกชาติสังสารัง ๗ลข ปุณะ เคหัง นะ กาหลี ๗
2. อวิชาปัจจยา สังขารา ๗ลข ทุกขสมุทโย ๗

คำว่า “**เอกชาติ**” และคำว่า “**อวิชาปัจจยา**” เป็น “**เหตุ**”
เรียกว่า “**เหตุปัจจโยปฏิฐาน**” คำว่า “**สังสาร**” และคำว่า “**สังขาร**”
นี้เป็น “**ผล**” เรียกว่า “**วิปากปัจจโยปฏิฐาน**” อนึ่ง คำว่า “**อเนกชาติ**
สังสารัง และ อวิชาปัจจยา สังขารา” เป็นพระอภิธรรมวิภังค์
วิภังครูปจะกล่าวโดยยียดเอา “**เอโก ธัมโม**” มากล่าวก่อน ในวโยธาดู
(ธาดุลม) นั้น เจ็บเกิดแล้วตอด้วยเจ็บ เกิดดับเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก
วิญญาณใจรู้เจ็บก็ตอด้วยรู้เจ็บ เกิดดับเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก
เช่นเดียวกัน และเวทนาใจรับเจ็บก็ตอด้วยรับเจ็บ เกิดดับเป็นไป
อย่างรวดเร็วมากเหมือนกัน อาการลักษณะที่เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก
อย่างนี้ เรียกว่า “**วิภังคะ หรือวิภังค์**” เป็นอภิธรรม **อภิแปลว่าละเอียด**
และมีอยู่ในที่ลึกมาก **ธรรมคืออนัตตา** รวมแปลว่า **อนัตตานี้ละเอียด**
และมีอยู่ในที่ลึกเป็นอย่างยิ่ง เพราะอัตตานำเอาบัญญัติมาปิดบัง

อนัตตาไว้อย่างมิดชิด เฉพาะแต่ตาคน ตาเทวดา ตาพรหม ไม่สามารถมองเห็นได้ หมายความว่าตรงที่สภาวะอนัตตามีอยู่นั้นละเอียดและซ่อนอยู่ลึกมาก ตาธรรมดาของมนุษย์ หรือตาทิพย์ของเทวดา และพรหมไม่สามารถตรวจสอบมองเห็นได้ พระคาถาทั้ง 2 บาทที่ทรงเปล่งออกมาหลังตรัสรู้ก็คือ “อนัตตา” นั่นเอง

เรื่องพระพุทธองค์ทรงเปล่งพระวาจาว่า “อนัตตา” ออกมาเป็นครั้งแรกหลังตรัสรู้ ขอบใจไว้แต่เพียงเท่านี้

ทรงวาง “อนัตตา” ไว้ ไม่ตรัสอีกเลย เมื่อวันไหน เดือนไหน ปีไหน

ในช่วงเวลาเช้ามีดก่อนวันรุ่งขึ้นของวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 1 ปี ขณะที่พระพุทธองค์กำลังจะทรงวางทิ้งชั้นนรกของมนุษย์แล้วเข้าสู่อนุपाติเสสนิพพานนั้น สุภัททปริพาชกแต่งตัวในชุดสีขาวมาเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาว่า

1. นกที่บินอยู่ในอากาศนั้นมีรอยเท้าปรากฏอยู่หรือไม่
2. วัฏสงสารนี้จะไปสิ้นสุด ณ ที่ใด
3. ในโลกนี้ พระอริยเจ้ามีอยู่จริงหรือไม่

ในคำถามที่ 3 พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “**สัมมา วิหเรยฺย อสฺสญฺญ โลก อริเยหิ อัสสะ**” แปลว่า **สัมมา-สัมมา** ที่วิฐิเห็นอนัตตา สัมมาสั่งกัปะพิจารณาอนัตตา **วิหเรยฺย-อยู่** ร่วมกับ **อสุญฺญ-ไม่** วางไม่สูญหาย **โลก-โลกนี้ อริเยหิ-พระอริยเจ้า** 4 องค์

แปลว่า หากว่าผู้คนยังคงอยู่ด้วยสัมมาทั้ง 8 ซึ่งมีสัมมาทิวติ และสัมมาสังกัปปะนำหน้าอยู่ พระอริยเจ้าโดยย่อ 8 องค์ ขนาดกลาง 12 องค์ และโดยพิสดาร 108 องค์ ไม่องค์ใดก็องค์หนึ่ง มีปรากฏอยู่แน่นอน ไม่สูญหายไปจากโลกนี้

พระอรรถกถาจารย์บางรูปเป็นผู้เชื่อในศีล คือเชื่อว่าตนเองเป็นผู้มีศีลบริบูรณ์ เมื่อมีศีลบริบูรณ์ก็เข้าใจว่าเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงตีความหมายพุทธดำรัสที่ว่า “หากผู้คนยังคงอยู่ด้วยศีลอยู่ โลกนี้ย่อมไม่ว่างจากพระอรหันต์”

ภพภูมิตั้งแต่นรกอเวจี จนถึงพรหมชั้นเนวสัณญานา สัณญาย ตนะรวม 26 ภพภูมิ หากตีความหมายพระพุทธพจน์ดังกล่าวว่า “หากผู้คนอยู่ด้วยศีล โลกนี้ย่อมไม่ว่างจากพระอรหันต์” อย่างนั้นแล้ว ในทุกติ ภูมิทั้ง 4 ภูมินั้น กล่าวโดยที่สุดแล้วแม้แต่สัตว์นรก ซึ่งอยู่ในนรกภูมิ นั้นเป็นผู้มีศีลอยู่เหมือนกัน เช่น ศีลข้ออทินนาทานเว้นจากการลักเอา สิ่งของของผู้อื่น แม้แต่พระเทวทัตและพระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งเสวยทุกข์ อยู่ในอเวจีนั้น เขาก็มีศีลข้อนี้อยู่ และในจำพวกสัตว์เดรัจฉาน เช่น วัว ควาย หากนำเอาใจงามทั้ง 25 อย่าง มาวัดกันว่าใครจะมีมากกว่ากัน เช่น ในสัตว์เดรัจฉานจำพวกวัว ควายจะมีใจงามเช่นนี้มีปีละหน และมีตัว ต่อตัวเท่านั้น แต่มนุษย์มีเกือบทุกชั่วโมงเลย ในบรรดาใจงาม 25 อย่างนั้น ในมนุษย์ผู้เก่งที่สุดนั้นจะเว้นได้ก็ไม่เกิน 10 อย่าง อีก 15

อย่างนั้น เว้นได้ยาก เพราะฉะนั้น คือข้อกาเมสุมิจจาจารนี มนุษย์
สู้วัวควายไม่ได้ คือข้อมูสาวาทันั้น วัวควายไม่ด่าทอ วาราย ไม่พูดโกหก
ใครว่าได้แต่คำว่า “มอ มอ” เท่านั้น จึงไม่ผิดคือข้อมูสาวาทนี มูสาวาทใน
มนุษย์นั้นมีอยู่ 20 อย่าง ไม่ผิดข้อใดก็ผิดข้อหนึ่งเป็นแน่ เพราะฉะนั้น
คือข้อมูสาวาทนี้คนที่สู้วัวควายไม่ได้ ต่อมาสุราเมระยะ คือข้อที่ห้านี้ วัว
ควายไม่กระทำผิดเหมือนมนุษย์เลย มนุษย์จึงสู้วัวควายไม่ได้เช่นกัน

ความหมายของคำว่า “สุราเมระยะ”

“สุราเมระยะ” มีความหมายดังนี้ คำว่า “สุรา” เป็นชื่อของบุคคล
คนแรกที่ไม่พบสิ่งหมักดองแล้วนำมาดื่มกิน สิ่งหมักดองนี้ภาษาบาลี
เรียกว่า “เมระยะ หรือ เมรัย” การดื่มกินของหมักดองนี้เองที่ทำให้ ผิดศีล
ของหมักดองที่จัดว่าเป็นเมรัย คือ

1. ประเภทดอก เช่น นำเอาดอกกระหล่ำ ดอกผักกาด เป็นต้น
มาหมักดอง เป็นเมรัย
2. ประเภทผล เช่น นำเอาผลไม้ประเภทต่าง ๆ มาหมักดอง
เป็นเมรัย
3. ประเภทราก เช่น นำเอารากหัวพืชต่าง ๆ มาหมักดอง
เป็นเมรัย
4. ประเภทลำต้น เช่น นำเอาผักกาดทั้งต้นมาหมักดอง เป็นเมรัย
5. ประเภทซากสัตว์ เช่น นำเอาปลา เนื้อสัตว์มาหมักดอง เป็น
เมรัย

6. ประเภทน้ำ เช่น นำเอาน้ำผึ้ง น้ำหัวเชื้อต่าง ๆ มาหมักดอง เป็นเมรัย

ดอกไม้ ผลไม้ ราก ลำต้น เนื้อสัตว์ และหัวเชื้อเหล่านี้ หากนำมา หมักดองไว้เกิน 3 วัน เมื่อกลิ่นและรสชาติเดิมเปลี่ยนไปเรียกว่า “เป็น เมรัย” หากว่าปุถุชนคนอัสตาดื่มน้ำเมรัยดังกล่าว พวกเขาคิดเห็นเป็น บัญญัติคือมีความคิดชื่นชอบจิตใจในรสชาติ จึงผิด แต่หากพระอริยเจ้า ซึ่งเป็นบุคคลอนัตตาดื่มน้ำ ไม่มีรสชาติ เป็นปรมาตถ์ จึงไม่ผิด เพราะ ว่า ท่านนั้นเป็นบุคคลอนัตตา ไม่มีอัตตาทิฐิความเห็นผิดแล้ว หากถามว่า ศีลข้อเมรัยนี้ มนุษย์ตั้งแต่เด็กเล็กที่ยานมแล้วจนถึงหลวงปู่ หลวงปู่ ทั้งหลายนั้นเว้นจากการทำผิดเมรัยนี้ได้ไหม ตอบว่าเว้นไม่ได้เลย ต้องได้ดื่ม ได้กินอย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน แต่สำหรับควายนั้นกินแต่ หญ้าอย่างเดียว ไม่กินของหมักดองที่เรียกว่าเมรัยนี้อยู่แล้ว เพราะเหตุ นั้น ศีลข้อที่ห้านี้ควายสามารถปฏิบัติได้ดีกว่าพระอรรคกถาจารย์ ผู้ที่เห็นว่า “หากผู้คนอยู่ด้วยศีล พระอรหันต์ไม่สูญญ” นั้นเสียอีก เพราะหากเป็นไปตามความเข้าใจของพระอรรคกถาจารย์อย่างนั้น จริงแล้ว ควายก็คงจะเป็นพระอรหันต์ไปก่อนท่านแล้ว

หากผู้คนอยู่ด้วย “สัมมาทั้ง 8” พระอริยเจ้าไม่สูญ

คำว่า “อริเยหิ” แปลว่า เป็นพระอริยเจ้า

ถามว่าสิ่งใดหรือที่ทำให้เป็นพระอริยเจ้า

สิ่งที่ทำให้เป็นพระอริยเจ้าก็คือ “ตัด ถึง”

กระบวนการที่ก่อให้เกิด “ตัด ถึง” ก็คือ “หา เห็น”

สัมมาสังกัปปะเป็นผู้พิจารณาหาอนัตตา

สัมมาทสิฐิเป็นผู้เห็นอนัตตา

มรรคญาณเป็นผู้เกิดขึ้นมาตัดอัตตา

ผลญาณเกิดขึ้นมา เรียกว่าถึงพระนิพพาน

หากว่าผู้คนยังคงอยู่ด้วยมรรคอริยะ (ทางเดินสู่ความเป็นพระอริยเจ้า) คือ “หา เห็น ตัด ถึง” หรือ “หา เห็น ได้ เป็น” อยู่ในโลกรนี้ พระอริยเจ้าไม่องค์ใดก็องค์หนึ่งจะมีอยู่ ไม่สูญ หากมีกระบวนการปฏิบัติตามมรรคอริยะทั้ง 4 นี้อยู่ แม้ไม่มีศีลก็สามารถบรรลุเป็นพระอริยเจ้าได้อยู่ ตัวอย่างเช่น

1. **องคุลิมาล** ชำคนตาย 999 คนแล้วนำนิ้วมือมาทำเป็นพวงมาลัย การชำคนอย่างนี้แล้วจะมาบอกว่าเป็นคนมีศีล ใครคงไม่เชื่อ ทั้งที่ไม่มีศีลอย่างนี้ แต่เพราะเหตุใดหรือ ท่านองคุลิมาลจึงสามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ เพราะว่าท่านมีสัมมาทสิฐิเห็นธรรมมี คือเห็นจิตเจตสิก รูป และนิพพานเป็นอนัตตา มีสัมมาสังกัปปะรู้ธรรมจริง หาพบธรรมจริง คือพิจารณาารูป วิญญาณ เวทนา เป็นสูญญัตตะ

เป็นอนัตตานั้นเอง

2. **อาพาทกะยักร์** ในระยะเวลา 12 ปีกินคนถึง 2,380 คน การกินคนทำผิดศีลข้อปาณาติบาต เป็นผู้ไม่มีศีล แต่ก็สามารถบรรลุเป็นพระโสดาบันได้ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะว่าท่านมีปัญญา และรับปัญญา “หา เห็น ตัด ถึง” ได้

3. **นายตปปาฎิกะ** ทำหน้าที่ฆ่านักโทษประหารชีวิตเป็นระยะเวลา 50 ปีรวม 18,280 คน เป็นผู้ไม่มีศีลเลย แต่ก็สามารถบรรลุเป็นพระโสดาบันได้ เป็นเพราะอะไร เป็นเพราะว่าท่านได้มาพบและรับปัญญา “หา เห็น ตัด ถึง” ได้นั่นเอง

พระอรรถกถาจารย์บางรูปเห็นว่าตนเองมีศีล ตนเองเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงกล่าวกล่าวไว้อย่างอาจหาญว่า หากผู้คนอยู่ด้วยศีลโลกทั้ง 26 ภพภูมินี้ พระอรหันต์เกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ ไม่สูญหาย

เพราะทรงมีปัญญาหา เห็น ตัด ถึง คือหา เห็นอนัตตา ตัดกิเลสทั้งหลาย ซึ่งมีอัตตาเป็นผู้นำได้แล้ว และบรรลุนิพพานแล้ว พระองค์จึงทรงกล่าวตรัสอย่างอาจหาญว่า หากว่าผู้คนยังอยู่ด้วยสัมมาทั้ง 8 ซึ่งมีสัมมาทิฐิ และสัมมาสัมกับปะนนำหน้า พระอริยเจ้ามีย่อมไม่สูญไปจากโลกนี้ หลังจากที่พระองค์ทรงตอบคำถามแล้ว ท่านสุภัททปริพาชกก็รับ “หา เห็น ตัด ถึง” หรือ “หา เห็น ได้ เป็น” ได้ จึงบรรลุเป็นพระอนาคามี กราบลาแล้วไปนั่งสงบหา เห็นอนัตตาต่อ

ในระยะเวลาที่ทิศตะวันออกมีแสงสีทองปรากฏขึ้นมานั้น พระพุทธองค์
ตรัสเป็นปัจฉิมวาจาว่า “**หันทะ ทานิ ภิกขเว อามันตยามิ โว
ขยวยสังขารา อัปปมาเทนะ สัมปาเทถ**”

แปลว่า **ภิกขเว**-ดูกรท่านผู้เห็นภัยแห่งการเกิดแก่เจ็บตาย
ทั้งหลาย **หันทะ**-เชิญฟังทางนี้เถิด **ทานิ**-บัดนี้ **อามันตยามิ**-เราขอเตือน
โว-เธอทั้งหลาย **สังขารา**- โลกะ มานะ และทิฐิ นำใจอกุศล 12 ดวง
และใจอกุศล 17 ดวงทำงาน เรียกว่า “**ขารา**” จากนั้นก็ได้มาซึ่งผล
คือตายแล้วเกิด ตายแล้วเกิด เรียกว่า “**สัง**” **อัปปมาเทนะ**-จงนำเอา
ความไม่หลงลืมอนัตตา สัมปาเทถะ-ให้ถึงพร้อมสมบูรณ์เสียเถิด
ขยะ-เกิดมาแล้วแก่เจ็บ **วยะ**-เกิดมาแล้วดับไป ผ่านไป ตายไป
อัปปมาเทนะ-จงเอาสัมมาสังกัปปะพิจารณาอนัตตา เอาสัมมาทิฐิ
เห็นอนัตตา **สัมปาเทถะ**-รีบทำให้ถึงพร้อมด้วยกันทุกท่านเทอญ

เมื่อตรัสปัจฉิมวาจาจบลง ทรงย้ายอรัหัตผลจิตออกจากชั้นรั
แล้วเสด็จเข้าสู่อนุปาติเสสนิพพาน ซึ่งเป็นอมตะ ไม่ตาย และไม่ไปถือ
ปฏิบัติที่ไหนอีกต่อไป พระพุทธองค์ทรงปิดพระวาจา ไม่ตรัส ไม่แสดง
อนัตตาอีกต่อไป ณ ภายใตต้นสาละคู่ เมืองกุสินารานี้เอง

อนัตตาสูดยอต : หลวงพ่อธี วิจิตรธมฺโม

ที่นี่ ณ ภายใต้ต้นสาละคู่ เมืองกุสินารา

ณ เวลาที่ใกล้จะสิ้นสุดลงของวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 1 ปี
พระพุทธรเจ้าทรงบิดพระวาจาไม่ตรัสสอน ไม่แสดงอนัตตาสูดยอตอีกเลย

บัดนี้ “อนัตตา” มีปรากฏอยู่ที่ไหน ใครเป็นผู้หา เห็น ใครเป็นผู้รับเอาแลวบรรลุเป็นพระอรหันต์

จิต เจตสิก รูป อยู่ที่ไหน อนัตตาก็มีปรากฏอยู่ที่นั่น
ในอดีตที่ผ่านมาแล้วนั้น เพราะว่าจิต เจตสิก รูป หรือรูป วิญญาณ
เวทนาดับไปแล้ว อนัตตาก็ดับไปแล้วเหมือนกันจึงไม่มีในอดีต
ในอนาคตก็เช่นเดียวกัน เพราะว่าจิต เจตสิก รูป หรือรูป วิญญาณ
เวทนายังไม่เกิด อนัตตาก็ยังไม่เกิดเหมือนกัน ส่วนตรงที่ปัจจุบันนั้นจิต
เจตสิก รูป หรือรูป วิญญาณ เวทนาเกิดขึ้นและมีปรากฏอยู่ ตรงที่
วิถีจิตแห่งปัจจุบันนั้น อนัตตาก็เกิดขึ้นมาและมีปรากฏอยู่เสมอเหมือน
กัน เพราะฉะนั้น อนัตตานั้นจึงปรากฏอยู่เสมอและมีอยู่ตรงที่วิถีจิต
ปัจจุบันนั่นเอง

ถามว่าใครเป็นผู้หา เห็นอนัตตา ตอบว่าผู้หา เห็นอนัตตา คือ

บุคคลผู้เป็นชาวพุทธเท่านั้น คำว่า**ชาวพุทธ** ภาษาไทยใหญ่ใช้คำว่า **พุทธภาษา** (บุคคลผู้เป็นชาวพุทธ นับถือพุทธศาสนา) เมื่อแยกคำแปลแล้วได้ความดังนี้ “**พุทธะ**” แปลว่า**ผู้เห็นธรรมมีคือเห็นอนัตตา ผู้รู้ธรรมจริงคือรู้อัตตา** ซึ่งมาจากคำบาลีว่า **สัมมาทิลฺลิสัมมาสังกัปปะ** คำว่า “**ภา**” แปลว่า**แจ่มแจ้ง** โดยไม่มีสมมติบัญญัติ ทั้ง 3 ประการ คือสมุหบัญญัติ (องค์ประชุมเป็นส่วน ๆ ที่สมมติกันว่า เป็นแขน ขา หัว ตัว) ฐานฐานบัญญัติ (ความสูง ความต่ำที่สมมติกัน) และนามบัญญัติ (ชื่อสมมติต่าง ๆ ที่มีไว้เรียกขานกัน) มาปิดกันปิดบังมิให้เห็น (เห็นแจ่มแจ้งลงเลยไปจากสมมติ) คำว่า “**สา**” แปลว่าตรงสภาวะที่กิเลสตัดค้นหา ซึ่งเป็นตัวก่อให้เกิดความเดือดร้อนดับมอดไปกลายเป็นความสงบเย็น เรียกว่า**สุอุปาทิสเสนิพพาน** คือขั้นห้า ยังคงอยู่แต่เกิดความสงบเย็น ไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อนแล้ว

ดังนั้น คำว่า**พุทธภาษา** หมายถึงบุคคลผู้เป็นชาวพุทธ หากนำมารวมกันจึงแปลว่า **ผู้รู้แล้ว เห็นแล้ว แจ่มแจ้งแล้ว สงบเย็นแล้ว** คือเป็นผู้ เห็นอย่างแจ่มแจ้งโดยไม่มีสิ่งสมมติใดมาขวางกั้นสงบเย็นอยู่ กล่าวให้เข้าใจง่าย ๆ คือ “**สัมมาทิลฺลิสัมมาสังกัปปะกับมนุษย์**” “**สัมมาทิลฺลิสัมมาสังกัปปะกับเทวดา**” “**สัมมาทิลฺลิสัมมาสังกัปปะกับพรหม**” อยู่ร่วมกันอย่างไม่ขาดช่วง ไม่ขาดสาย “**มนุษย์ผู้นั้น เทวดาองค์นั้น พรหมองค์**” นั้น เรียกว่า**พุทธภาษา** (ชาวพุทธ) บุคคลผู้เป็นชาวพุทธนี้แหละเป็นผู้หา **เห็นอนัตตา**

อีกนัยหนึ่งคือบุคคลผู้หา เห็นอนัตตา เรียกว่าชาวพุทธ เพราะฉะนั้น “มนุษย์ผู้หา เห็นอนัตตา” “เทวดาผู้หา เห็น อนัตตา” “พรหมผู้หา เห็นอนัตตา” คือบุคคลสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ เรียกว่า “ชาวพุทธ” บุคคลผู้เป็นชาวพุทธนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุคคล รong อริยะ คือผู้กำลังฝึกเป็นพระอริยะ

ถามว่า “บุคคลใดเป็นผู้รับอนัตตาได้แล้ว บรรลุเป็นพระอริยะเจ้า”
ตอบว่า “มรรคอาจารย์บุคคล” คำว่ามรรคอาจารย์บุคคล ไม่ได้หมายถึงคน เทวดา หรือพรหมที่เป็นบัญญัติ แต่ว่าเป็นปรมาตถ์ คำว่า “มรรค” มีความหมายทางภาษาบาลีว่า กิเลส มาเรตติ มัคโค แปลว่า กิเลส-
อัตตทิฐิ (ความเห็นผิดว่าเป็นกู มีกู) วิจิกิจจา (ความเชื่อผิดว่า เป็นกู มีกู)
มาเรติ-ฆ่าตายไปแล้ว อิติ-เพราะฆ่าอัตตทิฐิและวิจิกิจจาทาย มัคโค-
จึงได้ชื่อว่ามรรค มรรคก็คือทำหน้าที่กำจัดตัดฆ่ารากหัวแห่งกิเลส คือ
อัตตทิฐิ (ความเห็นผิดว่าเป็นกู มีกู) วิจิกิจจา (ความเชื่อ ผิดว่าเป็นกู มีกู)
ในวิถีเดียวกันนั้นอนัตตาก็เกิดแทน เป็นโสดาปัตติผล คือรับเอาใจ
พระอริยะเจ้าโสดาบันได้แล้ว

คำว่า “อริยะ” แปลว่าผู้ไม่กระทำผิด ทำไมท่านไม่กระทำผิด
เพราะว่าท่านรับอนัตตา อยู่กับอนัตตาแล้ว จึงไม่มีความเห็นผิด ไม่มี
ความเชื่อผิด ในเมื่อไม่มีความเห็นผิด ความเชื่อผิดแล้ว แม้ว่าท่าน
กระทำท่านอยู่ก็ไม่ผิด ไม่มีเราเป็นผู้ทำ จึงเป็นท่านชั้นสูง (ท่านประณีต)

เรียกว่า**ทานวิสุทธิ** (ทานไม่มีอัตตา) แม้ว่าท่านถือศีลอยู่ก็ไม่มีความ
ไม่มีเราเป็นผู้ถือ ศีลที่ท่านถือจึงเป็นวิริตศีล เรียกว่า**ศีลวิสุทธิ** (ศีล
ไม่มีอัตตา) แม้ว่าท่านนั่งสมาธิเข้าผลสมาบัติอยู่ก็ไม่มีความ ไม่มีเราเป็นผู้นั่ง
เรียกว่า**จิตตวิสุทธิ** (จิตไม่มีอัตตา)

ในส่วนของปุถุชน (คนอัตตา) นั้น เขาให้ทานด้วยอัตตา คือ
เห็นว่าเป็นบุญ เป็นเราให้ทาน ทานชนิดนี้เป็นหินทาน คือทานชั้นต่ำ
เรียกว่า**วิภวณิสิตทาน** แปลว่าทานที่ทำให้จมปลักเวียนว่ายตายเกิด
อยู่ในวัฏสงสาร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า**ทานัตตูปาทาน** แปลว่าทาน
ที่ยึดมั่นว่าเป็นบุญ เป็นเราให้ มิใช่ทานที่บริสุทธิ์ แม้ว่าถือศีลอยู่ ศีล
ที่เขาถือนั้นเป็น**วิภวณิสิตศีล** แปลว่าศีลที่ทำให้จมปลักเวียนว่าย
อยู่ในวัฏสงสาร หรือเรียกว่า**ศีลพัตูปาทาน** คือศีลที่ยึดมั่นว่าเป็นบุญ
เป็นเราถือ ศีลพัตูปาทานนี้แปลให้เข้าใจง่าย ๆ คือ “**ศีลวั** **ศีลควาย**”
นั่นเอง ทำไมจึงเรียกว่าศีลวัศีลควาย เพราะว่าที่ควายนั่น มีธาดุลมซึ่ง
เขาออก เขาออกอยู่ที่ปลายจมูก พองยุบ พองยุบอยู่ที่ทรวง ลมหายใจ
เขาออก เขาออก หรือพองยุบ พองยุบนี้เป็นสภาวะแห่งธาดุลม
มิให้เขาก็เขา มิให้ออกก็ออก มิให้พองก็พอง มิให้ยุบก็ยุบ บังคับไม่ได้
เป็นอนัตตา ทั้งที่สภาวะความจริงคือ “**อนัตตา**” มีอยู่ที่ควายนั่น แต่ควาย
กลับไม่รู้ไม่เห็น **ความไม่รู้** ไม่เห็น**ความจริง**อันนี้เรียกว่า “**อัตตา**”
ควายตัวนี้จึงเป็น “**ควายอัตตา** **ควายมีอัตตา**” ศีลอันมีอยู่ที่ควายนั่น
ก็ยอดเยี่ยมกว่าศีลคน ถ้ามว่าทำไม ศีลควายจึงยอดเยี่ยมกว่าศีลคน

ก็เพราะว่าคนเรา ถึงแม้ว่าจะไม่ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง แต่ปากของตนยังกินเนื้อหมู เนื้อไก่อยู่ ปากที่กินเนื้อสัตว์ ก็คือการสนับสนุนให้มีการฆ่าสัตว์ การนำเงินทองไปซื้อหาเนื้อสัตว์ ก็คือการไปจ้างให้คนอื่นฆ่าสัตว์ ในส่วนของวัวควายนั้น ปากก็ไม่กินเนื้อ ซื้อหาก็ไม่ทำ แต่เป็นเพราะว่าไม่มีปัญญา “รู้ เห็นอนัตตา” จึงเป็นวัวอัตตา ควายอัตตา ศิลที่วัวควายมีอยู่นั้น จึงเรียกว่าศิลปะพทุปาทาน (ศิลปะวัว ศิลควาย)

ในเรื่องของการฝึกสมาธิ ก่อนหน้าที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีผู้ฝึกสมาธิที่เก่งกาจสามารถที่สุดอยู่ 3 ท่าน คืออาฬารดาบส อุทกดาบส และกาฬเทวิลดาบส ดาบสเหล่านี้สามารถนั่งสมาธินานจนหน้างอกบนหัว จอมปลวกโตสูงท่วมหัวเลยที่เดียว สมาธิที่เขาสามารถปฏิบัติได้นั้น หากกล่าวตามขั้นของการปฏิบัติสมถะก็นับว่าเป็นสมาธิขั้นสูงสุดเรียกว่า “อัปนาสมาธิ” แต่ถากล่าวตามนัยแห่งวิปัสสนาสัมมาทิสฺสีแล้วก็ เป็นเพียงสมาธิขั้นต่ำเรียกว่า “หินสมาธิ” เท่านั้น เรียกอีกนัยอย่างหนึ่งว่า “วิญญูนิสิตสมาธิ” แปลว่าสมาธิที่ทำให้จอมปลวกเวียนวายเป็นเกิดอยู่ในวิญญูสงสาร คือเมื่อปฏิบัติจนได้สมาธิขั้นนี้แล้ว ก็นำไปบังเกิดเป็นรูปพรหม หรืออรุปรพพรหม หากหมดอายุของพรหม ก็ย้ายหน้ากลับลงมาตายเกิดในอบายภูมิ 4 เป็นหมู หมา ม้า แมวอีก สมาธิที่ปฏิบัติจนได้ใจพรหมอย่างนี้ก็ยังเป็นการกระทำที่ยังไม่จบ เพราะว่าเป็นเพียงแค่จิตตฺปาทาน คือการปฏิบัติ

ที่ไม่ได้อัตตา แต่กลับได้อัตตาเหมือนเดิม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
“อัตตทสิฐิเห็นผิด วิจิจฉาเชื่อผิด มิจฉากัมมันตะทำผิด” แล้วก็ได้
มิจฉาผละ ผลผิดคือการเวียนวายเป็นเกิดในวัฏสงสารต่อไปอีกอย่าง
ไม่จบไม่สิ้น

บัดนี้ “อนัตตา” นั้นไปปรากฏมีอยู่ที่ไหน ใครเป็นผู้หา เห็น
อนัตตา ใครเป็นผู้ตัดอัตตา รับเอาอนัตตา แล้วบรรลुเป็นพระอรหิยะ
ขอจบไว้แต่เพียงเท่านี้

5. ในอสังกัญญพรหม มีสุคติเหตุบุคคลผู้มีอัตตาทนา 1 ประเภท
6. ในอรุปรพพรหม 4 มิตีเหตุบุคคลผู้มีอัตตาทนา 4 ประเภท

บุคคลผู้มีอัตตาทนาทั้งหมดมี 35 คน แล้วคุณด้วยประเภทต่ำ ประเภทกลาง และประเภทสูง รวมเป็น 105 คน ที่เรียกว่ามีอัตตาทนา เพราะว่ามี**มิจฉาทิฐิ**เห็นผิดว่าเป็นกู มีกู **มิจฉาสังกัปปะ** คิดผิดว่าเป็นกู มีกู **มิจฉาสัทธา**เชื่อผิดว่าเป็นกู มีกู เมื่อมีความผิดทั้ง 3 ประการนี้แล้ว การกระทำใด ๆ ลงไปก็เป็นการทำผิดเรียกว่า **มิจฉากัมมันตะ** และจะได้รับผลผิดเป็น**มิจฉาผละ** คือการเวียนว่าย การตายเกิดต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเลย

มีอิตตา เพราะใจ มีใจ เพราะอิตตา

หลังจากที่ตรัสรู้อนุตรตรัสมาสัมโพธิญาณเพียงขณะเดียว พระพุทธเจ้าก็ทรงเปล่งพระอุทานคาถาว่า **อนกชาติสังสารัง** เป็นต้น และว่า**อวิชาปัจจยา สังขารา** เป็นต้น ในทันที ในพระคาถาที่หนึ่ง ว่าด้วย “อะ 2 ตัว” และในพระคาถาที่สองว่าด้วย “อะ 4 ตัว” รวมกัน เป็น “อะ 6 ตัว” อะในที่นี้ก็คือ “อวิชา” นั่นเอง แปลว่าใจ ซึ่งเป็นที่มา ของคนใจ 6 คน หรือใจ 6 ประเภท **อิตตา** แปลว่ากู เมื่อ “**อะกับอิตตา**” รวมกันจึงเป็น “**อะอิตตา**” และ “**อิตตาอะ**” แปลว่า “**ใจกู กูใจ**” หมายความว่าผู้มีอิตตา เพราะใจ มีใจ เพราะอิตตา คือทำให้ใจ ใจทำให้มีกู **ใจกับอิตตา** 2 ประการนี้ ไม่แยกออกจากกันเลย ในเมื่อ “**มีกูก็มีใจ**” ในเมื่อ “**มีใจก็มีกู**” เปรียบเหมือน “**งากับน้ำมัน**” แต่ว่าเมื่อ “**อิตตาตาย**” “**อะก็อยู่ไม่ได้**” จึงเรียกว่า**สูญญุตะ** แปลว่ากูตาย อะหาย คือไม่มีกู ก็ไม่มีใจ และเมื่อ “**อะหาย**” “**อิตตาก็อยู่ไม่ได้**” จึงเรียกว่า**นิโรธะ** แปลว่าอะหาย กูตาย คือไม่มีใจ ก็ไม่มีกู

กุโง่ 2 ประเภท

คำว่า “ชาติ” แปลว่าเกิด คืออดีตนำมาเอารูป วิญญาณ เวทนา เวียนวายตายเกิดเป็นมด ปลวก แมลง หมู หมา มา แมว มนุษย์ เทวดา พรหม โดยเวียนวายไปในวัฏสงสาร ตายแล้วเกิด ตายแล้วเกิดเริ่มมาตั้งแต่วัน ไหน เดือนไหน ปีไหน “อะแปลว่าไม่รู้ คือกุโง่ประเภทหนึ่ง” ในอนาคตก็เหมือนกัน คือยังคงเดินย่ำเวียนวายไปในวัฏสงสารต่อไป การตายแล้วเกิด ตายแล้วเกิดนี้จะไปสิ้นสุดลง ณ ตรงไหน “อะแปลว่าไม่เห็น คือกุโง่ประเภทหนึ่ง” หากว่าใครก็ตาม มีลักษณะกุโง่ 2 ประการนี้อยู่ในใจ วัฏสงสารนี้อย่าได้ขอ อย่าได้ปรารถนาให้หลุดพ้นเลย เพราะว่าขออย่างไรก็ไม่สามารถที่จะหลุดพ้นไปได้ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะว่าในอดีตที่ผ่านมา นั้น ตนเองได้ตายเกิด ตายเกิดอยู่ตลอดมาไม่รู้ และจะต้องตายเกิดตายเกิดต่อไปอีก ในอนาคตไม่เห็น หากว่าไม่รู้ ไม่เห็นอย่างนี้เสียแล้ว ทำอย่างไรก็หลุดพ้นจากวัฏสงสารไม่ได้

กุโง่ 4 ประเภท

นะ วิชชติ เอตายาติ อวิชชา แปลว่า นะ วิชชติ-ธรรมจริง ไม่รู้ ธรรมมีไม่เห็น เอตายาติ-เพราะธรรมจริงไม่รู้ ธรรมมีไม่เห็น อวิชชา- จึงชื่อว่าโง่

หมายความว่า รูป วิญญาณ เวทนา เป็นอนัตตาจริง แต่ไม่รู้ เรียกว่ากุโง่ประเภทหนึ่ง จิต เจตสิก รูป นิพพาน เป็นสัจธรรม

มีจริง แต่ไม่เห็น เรียกว่ากุโง่ประเภทหนึ่ง หากว่าผู้ใดตกอยู่ในสถานะของกุโง่ 2 ประการนี้แล้ว อย่าไปขอ หรือปรารถนาให้ได้มรรคผลนิพพานเลย ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เป็นเพราะไม่รู้ไม่เห็น กุโง่อย่างนี้ แม้แต่มีใคร ๆ นำมามอบให้ก็รับไม่เป็น เอาไว้ไม่ได้

อีกนัยหนึ่ง นะ วิชชติ เอตายาติ อวิชชา หมายความว่า สิ่งที่เกิดทำเป็นสิ่งที่ถูกแล้วประพฤติตาม เรียกว่ากุโง่ประเภทหนึ่ง สิ่งที่ถูก ทำเป็นสิ่งที่ผิด แล้วหลีกเลี่ยงไม่กระทำตาม เรียกว่ากุโง่ประเภทหนึ่ง หากว่าผู้ใดตกอยู่ในสถานะของกุโง่ 2 ประการนี้แล้ว อบายภูมิ 4 นั้น อย่าไปขอให้หลุดพ้นเลย แม้ว่าจะขอให้หลุดพ้นก็หลุดพ้นไม่ได้อยู่ดี ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะไม่รู้ไม่เห็น กุโง่นั้นเอง ทำอย่างไรก็พ้นไม่ได้

ตนเองได้ตายเกิด ตายเกิดเสมอมา **ไม่รู้**
และจะตายเกิด ตายเกิดต่อไปอีก **ไม่เห็น** เรียกว่า **“โง่”**
ธรรมจริง**ไม่รู้** ธรรมมี**ไม่เห็น** เรียกว่า **“โง่”**
สิ่งที่ผิด**กระทำ** สิ่งที่ถูก**ต้อง**ละเลย เรียกว่า **“โง่”**
หาก **“โง่”** อย่างนี้ ก็พ้นจากวัฏสงสารไม่ได้

หากมี “อัสตา” อัสตาพาทำผิด 5 อย่าง

อัสตติริฐิความเห็นผิดว่าเป็นกุ มีกุ **มิจจา**สังกับปะความคิดผิดว่าเป็นกุ มีกุ **วิจิจจา**ความเชื่อผิดว่าเป็นกุ มีกุ เมื่อมีความผิด 3 ประการนี้จะก่อให้เกิด**มิจจกัมมันตะ**เป็นกุทำผิด เพราะฉะนั้นการทำทานด้วยอัสตา เรียกว่า**ทานัตตูปาทาน** แปลว่ากุให้ทานทานของกุ การถือศีลด้วยอัสตา เรียกว่า**ศีลัตตูปาทาน** แปลว่ากุมีศีลศีลของกุ การฝึกสมาธิด้วยอัสตา เรียกว่า**จิตตูปาทาน** แปลว่ากุมีสมาธิสมาธิของกุ การให้ทาน การรักษาศีลและปฏิบัติสมาธิด้วยอัสตา คือไม่รู้จกอนัตตาอย่างนี้ เป็นเหตุแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารภาษาบาลีเรียกว่า “**วัฏฏนิสิตทาน วัฏฏนิสิตศีล วัฏฏนิสิตสมาธิ**” แปลว่า “**ทาน ศีล และสมาธิ ประเภทที่ทำให้จมปลักอยู่ในวัฏฏะ**”

ลักษณะของ “ทานอัตตา”

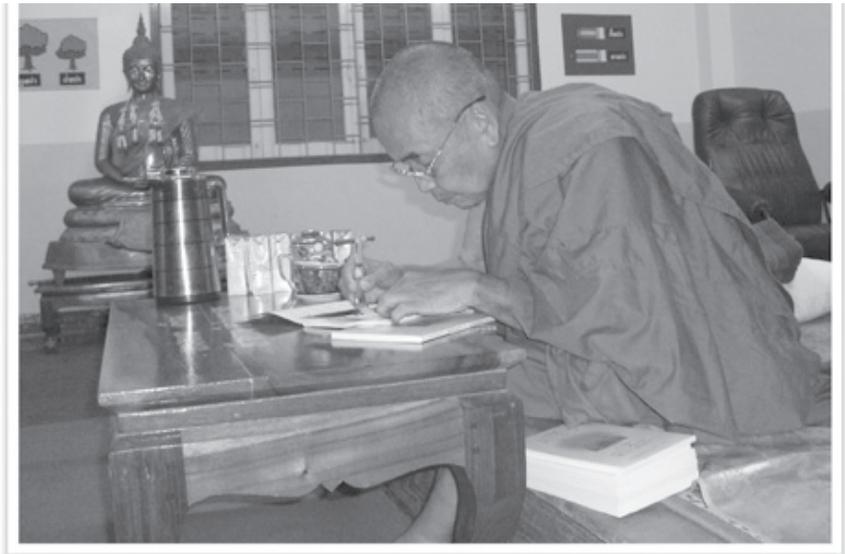
1. ทานที่ให้ไปด้วยความเห็นว่าเป็นทานของเรา เรียกว่า “**สังกตทาน**”
2. ทานที่นำไปด้วยการเลียนแบบคนอื่น เรียกว่า **ปรังกตทาน**
3. ทานที่ทำด้วยความจำใจ เพราะถูกคนอื่นบังคับให้ทำ เรียกว่า **สังฆาริกทาน**

ศีลอัตตา คือศีลที่มีอัตตา ที่ถือด้วยอัตตา เรียกว่า “**ศีลัพพตูปาทาน**” มี 3 ประการ

1. ศีลที่ไปรับ ไปสมาทานจากพระสงฆ์ เป็นศีลชั้นต่ำ เรียกว่า “**สมาทานศีล**”
2. ในเวลาที่ประจวบเหมาะจะล่วงละเมิดศีลได้ แทนที่จะทำผิด แต่กลับงดเว้นเสีย การรักษาศีลไว้ได้ในจังหวะช่วงเวลานี้ เรียกว่า “**สัมผัสศีล**” มีอานิสงส์มากกว่าสมาทานศีล
3. การงดเว้นไม่กระทำผิดศีล ซึ่งเป็นอย่างนี้มาตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ช่าง ม้า วัว ควาย จำพวกสัตว์กินพืชกินผลไม้ทั้งหลาย เรียกว่า “**ปกตศีล**” มีอานิสงส์มากกว่าศีลทั้งสองข้อดังกล่าว

ถึงแม้ว่าช่างจะมีปกตศีลยอดเยี่ยมถึงเพียงนี้ก็ตาม แต่ศีลประเภทนี้ตรัสเรียกว่า “**ศีลัพพตูปาทาน**” (ศีลมีอัตตา) ตัวช่างนั้นเขามี **จิตตชวาโยธาดุ** (สภาวะแห่งธาตุลมที่เกิดพร้อมกับจิต) คือ มีลม

พองยุบอยู่ที่ท้อง เข้าออกอยู่ที่จมูก สภาวะธาตุลมนี้เป็นอนัตตา มิใช่เรา แต่ข้างไม่รู้ ไม่เห็น ข้างจึงเป็นอัตตา เป็นโมหะ เพราะเหตุที่ข้างมีอัตตาอยู่อย่างนั้น คีลนั้น จึงเรียกว่า “สีลัพพตูปาทาน” เป็นศีลอัตตา การฝึกสมาธิโดยไม่รู้จักอนัตตา เรียกว่า “จิตตูปาทาน” แปลว่าจิตที่มีอัตตา อัตตานี้เป็นเหตุแห่งการกระทำผิด เรียกว่า “สมุทัยสังขะ” เมื่อมีอัตตาก็มีการกระทำผิด เมื่อทำผิดก็ได้รับผลผิด ผลผิดที่ได้รับก็คือการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งเรียกว่า “อนิจจัง” การได้มาซึ่งอนิจจัง คือการตายเกิดนี้แหละ เรียกว่า “ทุกขสังขะ” แปลว่าเป็นความทุกข์จริง

บัญญัติเป็นอตฺตา อตฺตาเป็นบัญญัติ

บัญญัติ

หาบัญญัติ เห็นบัญญัติ

ได้บัญญัติ เป็นบัญญัติ

บัญญัติ หมายถึง สิ่งสมมติที่เรียกขานขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจกันมีอยู่ 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. การที่หัว ตัว แขน ขามาประชุมกองรวมกันเป็นรูปร่างขึ้นมา เรียกว่า **“สมุหบัญญัติ”**

2. ลักษณะรูปร่าง เช่น สูงต่ำ ดำขาว อ้วนผอม เป็นต้น เรียกว่า **“สัณฐานบัญญัติ”**

3. ชื่อที่เรียกขานกันว่า คน ชาย หญิง สัตว์เดรัจฉาน หมู หมา มา แมว เป็นต้น เรียกว่า **“นามบัญญัติ”**

เมื่อบัญญัติทั้ง 3 ดังกล่าวมารวมกันจึงเรียกว่า “คน” คนนี้เขาทำกรรมอะไร เมื่อตายไปจึงไปบังเกิดเป็นรูปพรหม และอรุปรหม เป็นเพราะว่าเขายึดเอาอารมณ์บัญญัติมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ สิ่งที่เราเรียกว่าอารมณ์บัญญัตินั้นประกอบด้วยอสุภะ 10 กสิณ 10 อนุสสติ 10 อัปมัณญา 4 อนุปฌาน 4 จตุธาตววัฏฐาน 1 อาหาเรปฏิกูลสัญญา 1 ในอารมณ์บัญญัติทั้ง 40 นี้จะยกเอาอารมณ์ที่หายาบและมหาภูตา รรมณ์หรือวิภูตารมณ คืออารมณ์ที่โดดเด่นปรากฏชัดมาเป็นตัวอย่าง

1. จิตตชวาโยธาตุ คือสภาวะแห่งธาตุลมที่เกิดพร้อมกับจิต เช่น ลมเคลื่อนที่ ลมไหว ลมนิ่ง เช่น ลมเอาใหนั่งกึ่งนั่ง ลมเอาให้ขยับกึ่งขยับ ลมเอาให้ยื่นกึ่งยื่น ลมเอาใहनอนกึ่งนอน นี้เรียกว่า “กายบัญญัติ”

การปฏิบัติ “เอาบัญญัติ” มีหลายรูปแบบหลายวิธี ซึ่งเป็น การยึดเอาบัญญัติมาเป็นอารมณ์ในการปฏิบัติ มีตัวอย่างเช่น การบริกรรมว่านั่งแล้วนั่งแล้ว ย่างแล้วย่างแล้ว ลูกแล้วลูกแล้ว นอนแล้วนอนแล้ว หยิบแล้วหยิบแล้ว เคี้ยวแล้วเคี้ยวแล้ว เป็นต้น แล้วใช้สติระลึกดูตาม ระลึกดูตามอยู่ไม่ขาดสาย การใช้สติระลึกดูตามอารมณ์บัญญัติอย่างนี้ เรียกว่า “ใช้บัญญัติหาบัญญัติ” การเห็นอาการลักษณะการ ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่มอยู่นั้น เรียกว่า “ใช้บัญญัติเห็นบัญญัติ” เมื่อปฏิบัติอย่างนี้ต่อไป ก็จะได้ บริกรรมสมาธิ อุดคหสมาธิ และอัปนาสมาธิ ตามลำดับ การได้สมาธิ อย่างนี้ เรียกว่าได้บัญญัติ หากว่าตายไปในขณะที่ได้บริกรรมสมาธิ

ก็จะไปบังเกิดเป็นรูปพรหมชั้นปฐมฌาน 3 ภูมิ หากว่าตายไปในขณะที่ได้อุคคหสมาธิ ก็จะถูกปฏิสนธิเป็นโอปปาติกะในรูปพรหมชั้นตติยฌาน 3 ภูมิ หรือในชั้นจตุตถฌาน 2 ภูมิ ภูมิใดภูมิหนึ่ง เมื่อไปบังเกิดเป็นพรหมอย่างนี้แล้ว เรียกว่า “เป็นบัญญัติ”

จิตตชวาโยธาคู แปลว่า “สภาวะแห่งธาตุลมที่เกิดพร้อม กับจิต” เช่น ลมเดิน ลมตอด ลมออก-ยุบ (อาณะ) ลมเข้า-พอง (ปาณะ) เรียกว่า “บัญญัติ” การบริกรรมว่าออกแล้ว ออกแล้ว เข้าแล้ว เข้าแล้ว ยุบแล้ว ยุบแล้ว พองแล้ว พองแล้ว แล้วใช้สติระลึกดูตามอาการเข้าออก ยุบพองอยู่ การใช้สติระลึกอยู่อย่างนี้ เรียกว่า “หาบัญญัติ” หลับตาแล้ว เห็นลมเข้าลมออกเป็นปล่องเป็นเปลว อยู่ และเห็นท้องยุบพอง ยุบพองอยู่ เรียกว่า “เห็นบัญญัติ” การปฏิบัติอย่างนี้จะได้ปริกรรมสมาธิ เรียกว่า “ได้บัญญัติ” หากว่าตายไปในขณะได้ปริกรรมสมาธิก็จะไปบังเกิดเป็นรูปพรหมชั้นปฐมฌาน 3 ภูมิ เรียกว่า “เป็นบัญญัติ”

เมื่อลมยุบก็ว่ายุบแล้ว ยุบแล้ว เมื่อลมพองก็ว่าพองแล้ว พองแล้ว เมื่อลมเข้าก็ว่าเข้าแล้ว เข้าแล้ว เมื่อลมออกก็ว่าออกแล้ว ออกแล้ว และใช้สติระลึกดูตามอยู่เสมอ เรียกว่า “หาบัญญัติ” ต่อไปเห็นแสงสว่าง อากาศ พระจันทร์ พระอาทิตย์ ดาว ต้นไม้ ดอกไม้ สระน้ำ แม่น้ำ เทวดา นางฟ้า ไคลงกระดุก ฝี่ เปרטประเภทไม่มีหัว หัวเดียว หลายหัว

พระพุทธเจ้า พระณร วัด วิหาร เจติย เป็นต้น **สิ่งที่ปรากฏให้เห็น เหล่านี้ เรียกว่า “นิमित”** นิमितเหล่านี้เกิดขึ้นมาแล้วดับไป เกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับ เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก **การเห็นนิमितเหล่านี้ เรียกว่า “เห็นบัญญัติ”** และได้อุคคหสมาธิ **เมื่อได้สมาธิอย่างนี้ เรียกว่า “ได้บัญญัติ”** หากว่าตายไปในขณะที่ได้อุคคหสมาธิ ก็จะไปบังเกิดเป็นพรหมชั้นจตุตถฌาน 2 ภูมิ การได้อัตภาพแห่งพรหมนี้ เรียกว่า **“เป็นบัญญัติ”**

ก่อนหน้านั้น เห็นเทวดา นางฟ้า เป็นต้น สวยงามมาก เกิดขึ้นมา แล้วดับไป เกิดขึ้นมาแล้วดับไปอย่างรวดเร็ว บัดนี้ นี้ก็อยากเห็นอีกครั้ง เทวดา นางฟ้า เป็นต้น ก็ปรากฏขึ้นมาให้เห็นประมาณ 2-3 ลัดนิ้วมือ แล้วดับไป นิमितเหล่านี้เรียกว่า **“ปฏิกาคนิमित”** การเห็นนิमितในขั้นนี้ เรียกว่า **“เห็นบัญญัติ”** และได้อัปปนาสมาธิ เรียกว่า **“ได้บัญญัติ”** หากว่าตายไปในขณะที่ได้อัปปนาสมาธิ ก็จะไปบังเกิดเป็นพรหมชั้น ตติยฌาน 3 ภูมิ หรือจตุตถฌาน 2 ภูมิ เรียกว่า **“เป็นบัญญัติ”**

การปฏิบัติที่ยึดอารมณ์บัญญัติ (อัตตา) อย่างนี้เรียกว่า

หาบัญญัติ เห็นบัญญัติ

ได้บัญญัติ เป็นบัญญัติ

เป็นวิธีปฏิบัติสมณะ ซึ่งเป็นของโลก และทำให้เวียนว่ายอยู่ในโลก

ปรหมัตถ์เป็นอนัตตา อนัตตาเป็นปรหมัตถ์

ปรหมัตถ์

หาปรหมัตถ์ เห็นปรหมัตถ์

ได้ปรหมัตถ์ เป็นปรหมัตถ์

จิต เจตสิก รูป นิพพาน เป็นสภาวะปรหมัตถ์ เป็นอนัตตา **จิต** ประกอบด้วยอกุศลจิต 12 กุศลจิต 21 วิบากจิต 36 กิริยาจิต 20 รวมเป็น 89 ดวง **เจตสิก** ประกอบด้วยโสภณเจตสิก 14 อัญญสมัญญเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25 รวมเป็น 52 **รูปมี** 28 ประการ **นิพพาน** จริงมี 2 นิพพานบัญญัติมี 3 รวมเป็น 5 ปรหมัตถ์ทั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้ หากนำมารวมกันทั้งหมดเป็นดังนี้ คือจิต 89 เจตสิก 52 รูป 28 นิพพาน 2 รวมเป็น 171 หากนำเอานิพพานบัญญัติ 3 เพิ่มเข้าไปอีกแล้ว ก็รวมเป็น 174

คำว่า “**ปรมัตถ์**” เป็นสภาวะ ไม่มีชื่อ ไม่มีตัวตน เป็นอนัตตา อนัตตาก็เป็นสภาวะ ไม่มีชื่อ ไม่มีตัวตนเหมือนกัน **ปรมัตถ์ก็คืออนัตตา อนัตตาก็คือปรมัตถ์ ปรมัตถ์กับอนัตตาเป็นสิ่งเดียวกัน** จิต เจตสิก รูป นิพพาน คือปรมัตถ์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง รูป วิญญาณ เวทนา เป็นสุญญตะ เป็นอนัตตา “จิต เจตสิก รูป” หรือ “รูป วิญญาณ เวทนา” ทั้งสองนัยนี้ก็คือสิ่งเดียวกันนั่นเอง จึงเรียกว่า**เอโก ธัมโม** คือรวมกันเป็นสภาวะอนัตตาหนึ่งเดียวเท่านั้น

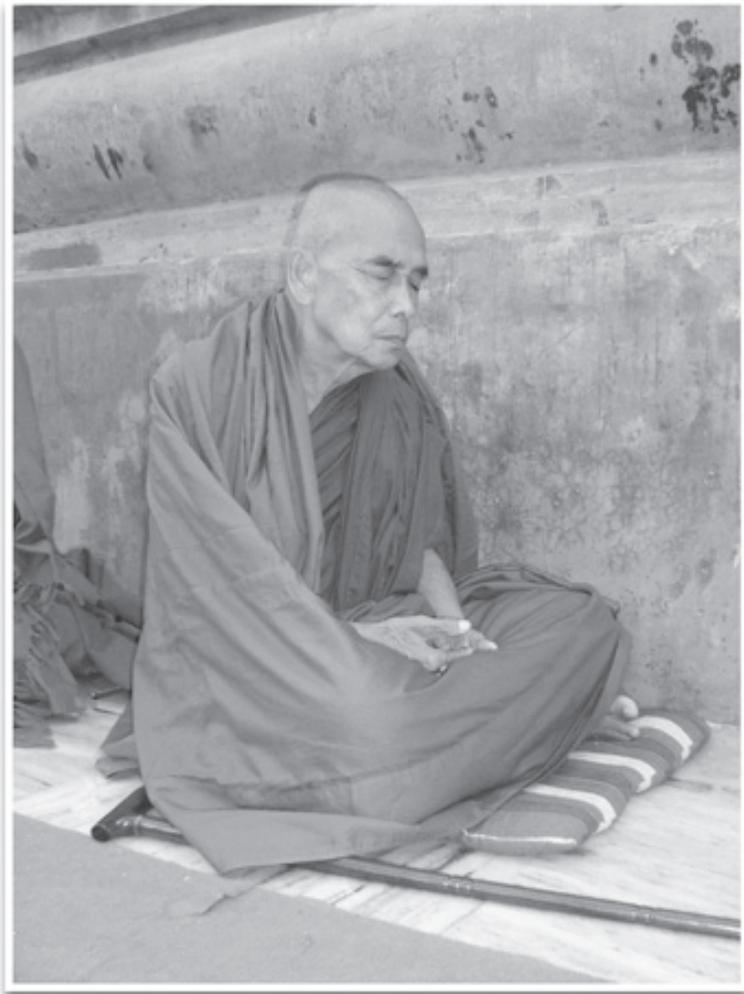
ปรมัตถ์มี 3 ลักษณะ คือลักษณะละเอียด ไม่เด่นชัด เรียกว่า “**สุขุมะ**” ลักษณะรุนแรง เด่นชัด เรียกว่า “**โอฬาริกะ**” ลักษณะที่ 3 คือขนาดกลางไม่ละเอียดจนเกินไป ไม่หยาบจนเกินไป ในปรมัตถ์ทั้งหมด 174 ดังกล่าวนั้น หากสรุปย่อลงเป็นดังนี้ คือ จิตทั้งหมด 89 ดวง จะมากองรวมกันอยู่ที่ “**มโนวิญญาณ**” ดังพระบาลีว่า **มโนปุพพังคมา ธัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา แปลว่าธรรม (อนัตตา) มีมโนวิญญาณคือใจรู้เป็นหัวหน้า มีมโนทริยเป็นผู้ปกครอง มีมโนวิญญาณเป็นผู้นำ เจตสิก 52 ดวงมากองรวมกันอยู่ที่เวทนา (ใจรับ) รูป 28 มากองรวมกันอยู่ที่อุปาทินนกรูป หรือมหาภูตรูปทั้ง 4 คือธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ **ลักษณะของปรมัตถ์ ที่ละเอียดและหยาบ มีดังนี้จิตมีลักษณะ 3 ประการ คือ โทมนัส โสมนัส และอุเบกขา โทมนัสแปลว่าใจยินร้าย คือใจหยาบปรากฏเด่นชัด โสมนัส แปลว่าใจยินดี คือใจละเอียดปรากฏไม่เด่นชัด และอุเบกขา แปลว่าใจเฉย****

คือใจกลาง ๆ ไม่ละเอียดไม่หยาบ เจตสิกมี 3 ลักษณะเหมือนกัน คือทุกขเวทนา สุขเวทนา และอุเบกขาเวทนา ทุกขเวทนาคือ เจตสิกที่หยาบ เด่นชัด รุนแรง สุขเวทนา คือเจตสิกที่ละเอียด ไม่เด่นชัด ไม่รุนแรง อุเบกขาเวทนา คือเจตสิกเฉย ๆ เป็นกลาง ๆ ส่วนรูปนั้น ธาตุไฟ และธาตุลมมีลักษณะหยาบ เด่นชัด รุนแรง ธาตุน้ำมีลักษณะ สุขุม ละเอียด ไม่เด่นชัด ธาตุดินมีลักษณะเป็นกลาง ๆ

ในการปฏิบัติวิปัสสนานั้นจะใช้ “รูป วิญญาณ เวทนา” ซึ่งเป็นศูนย์รวมแห่งจิต เจตสิก และรูป มาเป็นอารมณ์ในการปฏิบัติ โดยนำเอามหันตารมณ์ (อารมณ์ที่ปรากฏเด่นชัด) วิภูตารมณ์ (อารมณ์ที่ปรากฏชัดเจน) ซึ่งปรากฏอยู่ที่ “รูป วิญญาณ เวทนา” มาเป็นอารมณ์ในการปฏิบัติ อารมณ์เหล่านี้เป็นอารมณ์ปรมัตถ์อนัตตา โดยใช้กระบวนการวิปัสสนา 4 หลัก คือ “หา เห็น ตัด ถึง”

1. หา คือใช้สัมผัสมาสังกัปพิจารณาปรมัตถ์ พิจารณาอนัตตา
2. เห็น คือใช้สัมผัสมาทิวู้เห็นปรมัตถ์ เห็นอนัตตา
3. ตัด คือมรรคญาณ เกิดขึ้นมาตัดอัตตาทาย
4. ถึง คือผลญาณ เป็นพระอริยะ เป็นบุคคลอนัตตา

“หา เห็น ตัด ถึง” คือการใช้ปรมัตถ์หาปรมัตถ์ เห็นปรมัตถ์ ได้ปรมัตถ์ เป็นปรมัตถ์ เป็นงานของบุคคลผู้เป็นชาวพุทธ เรียกว่า “งานวิปัสสนาที่ทำให้รู้แจ้ง เห็นจริง” ขอให้ผู้อ่านโปรดใคร่ครวญ พิจารณาดูให้ดี เพื่อความเข้าใจอันแจ่มชัดจะพึงมีแก่ทุกคน

ความหมายของคำว่า “อริยะ”

ในสังฆคุณที่ว่า **อัญญุปริสปุคคลา** **เอสะ ภควโต สวากสังโฆ** นั้น คำว่า **อัญญุปริสปุคคลา** แปลว่า บุคคลผู้ไปข้างหน้า ไม่ถอยกลับ หลัง มี 8 จำพวก โดยมาจากบาลีว่า **ปุเร คัจฉตติ ปุริโส** แปลว่า **ปุเร**-ข้างหน้า คือพระนิพพาน **คัจฉตติ**-เดินไป **อิติ**-เพราะเดินไปข้างหน้า อย่างนี้ **ปุริโส**-จึงชื่อว่าบุรุษ หมายถึงพระอริยะเจ้า

พระอริยะเจ้ามี 2 ประเภท คือศรัทธาอริยะและทัสสนอริยะ ศรัทธาอริยะนั้นประกอบด้วย

1. **ได้**ข่าวพระพุทธเจ้าทรงแสดงอนัตตาแล้วใช้ศรัทธาเชื่ออนัตตาตัดวิจิจฉาความเชื่อผิดออกได้ อัดตาก็ดับลงไปพร้อมกัน ก้าวสู่ความเป็นพระอริยะ เช่น นางกาฬิ ผู้ได้ข่าวพระพุทธองค์ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแล้วก็บรรลุนิพพาน

2. **ได้เห็นพระรูป** เช่น พระมหากัสสปะ พระราชามหากัปปินะ และพระนางอโนชาพร้อมด้วยอำมาตย์และภรรยาพร้อมทั้งหมด 2,002 คน เพียงได้พบเห็นพระพุทธรูปเจ้าก็เกิดธรรมศรัทธาตัดวิจิจจณาความเชื่อผิดดับลง แล้วอัสตาก็ตายลงพร้อมกัน บรรลุเป็นพระโสดาบัน

3. **ได้ยินเสียง** เช่น มิคารศรัชฐี พ่อสามีของนางวิสาขา ได้ยินเสียงพระพุทธรูปเจ้าก็เกิดธรรมศรัทธาตัดวิจิจจณาความเชื่อผิดดับลงแล้ว อัสตาก็ตายลงพร้อมกัน บรรลุเป็นพระโสดาบัน

4. **ได้เห็นพระรูปและได้ยินเสียงด้วย** เช่น พระเจ้าพิมพิสาร พร้อมด้วยชาวเมืองราชคฤห์ 126,000 คน ได้เห็นพระพุทธรูปเจ้า และได้ฟังเสียงด้วยแล้วเกิดธรรมศรัทธาตัดวิจิจจณาดับลง อัสตาก็ตายลงพร้อมกัน บรรลุเป็นพระโสดาบัน

พระอริยเจ้าทั้ง 4 ประเภทนี้เรียกว่า “**ศรัทธาอริยะ**” พระอริยเจ้าประเภทนี้จะเกิดขึ้นในขณะที่พระพุทธรูปเจ้าทรงพระชนม์อยู่ หลังจากที่พระพุทธรูปเจ้าทรงปรินิพพานแล้วจะมีพระอริยเจ้าอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “**ทัสสนอริยะ**” คำว่าทัสสนอริยะนี้ คือบุคคลผู้ที่เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วได้พบพระพุทธรูปศาสนาศึกษาจนเข้าใจ “**สภาวะอนัตตา**” แล้วลงมือปฏิบัติโดยใช้ปัญญา “**หา เห็น อนัตตา**” มรรคญาณจึงเกิดขึ้นมาตัดอัสตาดับบรรลุถึงนิพพาน ปกติสาวกทั่วไป เช่นเราทั้งหลายนี้อยู่ในประเภททัสสนอริยะ ซึ่งต้องลงมือปฏิบัติ **เห็นอนัตตา**อย่างจริงจังจึงจะเห็นธรรมขึ้นมา

การตัดกิเลสในพระอริยเจ้าประเภทต่าง ๆ

ในการตัดกิเลสของพระอริยเจ้านั้นไม่เหมือนกัน ประเภทที่ใช้ธรรมศรัทธาเกิดขึ้นมาตัดเรียกว่า “**ศรัทธาอริยะ**” ประเภทที่ลงมือปฏิบัติจนปัญญาเกิดขึ้นมาตัดเรียกว่า “**ทัสสนอริยะ**” ปัญญาที่เกิดขึ้นมาตัดกิเลสนี้เรียกว่า “**มรรคญาณ**” ในการตัดกิเลสของพระพุทธองค์นั้นมรรคญาณจะเกิดขึ้นมาอย่างรวดเร็วโดยไม่มีระหว่างขั้น คือ เมื่อพระองค์ทรงหา **เห็นอนัตตา** โสดาปัตติมรรคก็เกิด วิถีต่อจากนั้น สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตมรรคก็เกิดขึ้นมาตัด “**กิเลส 10 ตัว**” ตายทันทีพร้อมกัน แล้วเข้าสู่ผล เรียกว่า “**อรหัตผล**” ดังจะเห็นได้ในพุทธคุณทั้ง 9 คือตั้งแต่ “**อรหัง สัมมาสัมพุทธโธ** จนถึง **ภควา**” นั้น ทันใดที่ “**อรหัง**” คือมรรคญาณซึ่งเป็นเหตุเกิดขึ้นมาตัดกิเลส ต่อจากนั้นคือ “**สัมมาสัมพุทธโธ** จนถึง **ภควา**” เรียกว่าเป็น “**ผล**” คือก้าวเข้าสู่อรหัตผล

พระอริยเจ้า ผู้บรรลุเป็นพระโสดาบันด้วยธรรมศรัทธามาก่อนแล้ว เช่น พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระนางเขมา เป็นต้น ต่อมาก็ลงมือปฏิบัติ “**หา เห็น อนัตตา**” บางองค์ก็ใช้เวลา 7 วัน บางองค์ก็ใช้เวลา 15 วัน สกทาคามิมรรคก็เกิด ในวิถีถัดมา อนาคามิมรรค และอรหัตมรรคก็เกิดขึ้นมาตัด “**กิเลส 8 ตัวที่เหลือ**” ลงไป ก็ก้าวสู่ความเป็นพระอรหันต์ คือเป็นอรหัตผล

ในส่วนของพระอริยเจ้าผู้บรรลุเป็นโสดาบันมาด้วยวิธีของ
ทัสสนอริยะ คือปฏิบัติ **หา เห็น อนัตตาแล้วได้ธรรมมา** นั้น
กิเลสของท่านยังคงเหลืออยู่ 8 ตัว และกำลังของกิเลสเหล่านี้ก็ยังเท่า
ปุถุชนอยู่ ท่านก็ตั้งอยู่ในฐานของโสดาปัตติผลแล้วลงมือปฏิบัติ **“หา
เห็น อนัตตา”** ต่อไปจนกระทั่งสกทาคามีมรรคเกิดขึ้นมาทำให้
กิเลสที่เหลืออยู่ 8 ตัวนั้นเหี่ยวเฉาอ่อนกำลังลงไปแล้วก้าวเข้าสู่
สกทาคามีผล ต่อมาท่านตั้งอยู่ในฐานของสกทาคามีผลแล้วลงมือ
ปฏิบัติ **“หา เห็น อนัตตา”** ต่อไป จนกระทั่งอนาคามีมรรคก็เกิดขึ้น
มาตัดกิเลสที่หลงเหลืออยู่ 8 ตัว พร้อมด้วยถีนะครั้งหนึ่งและมานะ
ครั้งหนึ่งตายลงไป วิธีต่อมาก็ก้าวเข้าสู่อนาคามีผล ต่อจากนั้นท่านก็
ตั้งอยู่ในฐานของอนาคามีผลลงมือปฏิบัติ **“หา เห็น อนัตตา”** ต่อไป
จนกระทั่งอรหัตมรรคเกิดขึ้นมาตัดกิเลสที่หลงเหลืออยู่คือ **“ถีนะ
กับมานะ”** อย่างละครั้งตายลงไปแล้วก็ก้าวเข้าสู่อรหัตผล **ทันที**
อรหัตมรรคเกิดขึ้น ก็บรรลุถึง “อนัตตาสุตตยอต” ทันที

พระอริยเจ้า ผู้ไม่กระทำผิด 12 องค์

บุคคลผู้เป็นชาวพุทธ ผู้หา เห็นอนัตตาแล้ว เป็นบุคคล
ปรมาตม บุคคลอนัตตา เรียกว่า “พระอริยเจ้า” มี 12 องค์

1. บุคคลผู้กำลังหา เห็นอนัตตาอยู่ คือบุคคลผู้เป็นชาวพุทธ
(พุทธภาสา) เรียกว่า “พระโสดาปัตติมรรคอาจารย์ หรือรอง
อริยโสดาปัตติมรรค”

2. บุคคลผู้หา เห็นอนัตตาแล้วมรรคก็เกิดขึ้นมาตัดอัตตาทิฐิ
ความเห็นผิดว่าเป็นกู เป็นเรา วิจิจจณาความเชื่อผิดว่าเป็นกู เป็นเรา
เรียกว่า “พระโสดาปัตติมรรคอริยะ”

3. วิถีจิตถัดจากโสดาปัตติมรรคเกิดแล้ว เรียกว่า “พระโสดา
ปัตติผลอริยะ”

4. บุคคลผู้ที่บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้วกำลังปฏิบัติหา เห็น
อนัตตาต่อไปอยู่ เรียกว่า “รองพระสกทาคามีมรรคอริยะ”

5. บุคคลผู้ปฏิบัติหา เห็นอนัตตาอยู่จนกระทั่งสกทาคามี
มรรคเกิดขึ้นมาทำให้กิเลสที่หลงเหลืออยู่อ่อนกำลังลงไป เรียกว่า **“พระ
สกทาคามีมรรคอรริยะ”**

6. วิถีจิตถัดจากที่สกทาคามีมรรคเกิดขึ้นมาทำให้กิเลสอ่อน
กำลังลงไปแล้ว เรียกว่า **“พระสกทาคามีผลอรริยะ”**

7. บุคคลผู้ที่บรรลุเป็นพระสกทาคามีแล้วกำลังปฏิบัติหา เห็น
อนัตตาต่อไปอยู่ เรียกว่า **“รองพระอนาคามีมรรคอรริยะ”**

8. บุคคลผู้ที่ปฏิบัติหา เห็นอนัตตาอยู่จนกระทั่งอนาคามีมรรค
เกิดขึ้นมาตัดซากิเลส 8 ตัวกับถีนะครั้งหนึ่ง และมานะครั้งหนึ่ง เรียกว่า
“พระอนาคามีมรรคอรริยะ”

9. วิถีจิตถัดจากที่อนาคามีมรรคเกิดขึ้นมาตัดกิเลสแล้ว เรียกว่า
“พระอนาคามีผลอรริยะ”

10. บุคคลผู้ที่บรรลุเป็นพระอนาคามีแล้วกำลังปฏิบัติหา เห็น
อนัตตาต่อไปอยู่ เรียกว่า **“รองพระอรหัตมรรคอรริยะ”**

11. บุคคลผู้ที่ปฏิบัติหา เห็นอนัตตาอยู่จนกระทั่งอรหัตมรรค
เกิดขึ้นมาตัดซากิเลส คือถีนะครั้งหนึ่งกับมานะครั้งหนึ่งแล้ว เรียกว่า
“พระอรหัตมรรคอรริยะ”

12. วิถีจิตถัดจากอรหัตมรรคเกิดขึ้นมาตัดกิเลสแล้ว เรียกว่า
“พระอรหัตผลอรริยะ”

พระอริยบุคคลทั้ง 12 องค์นี้แบ่งออกเป็นพระอัครสาวก 12 องค์ พระมหาสาวก 12 องค์ และพระปกติสาวก 12 องค์ รวมเป็น พระอริยเจ้า 36 องค์ ในจำนวนพระอริยเจ้า 36 องค์นี้แบ่งออกเป็นพระอริยสาวก ประเภทหินะ 36 องค์ พระอริยสาวกประเภทมัชฌิมะ 36 องค์ และพระอริยสาวกประเภทปถวีตะ 36 องค์ รวมพระอริยสาวกทั้งหมดมี 108 องค์ ซึ่งพระบาลีว่า **เย บุคคลา อัญญุสสัง ปสัญญา** แปลว่าพระอริยเจ้ารวม 108 องค์นี้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญเป็นอย่างยิ่ง พระอริยเจ้านั้น แปลว่าผู้ไม่กระทำผิด ทำไมทานไม่กระทำผิด เพราะ

1. ท่านเหล่านั้นมีสัมมาทิฐิเห็นถูกต้องว่าไม่มีกู ไม่มีเรา ไม่เป็นกู ไม่เป็นเรา เป็นอนัตตาแล้ว
2. ท่านเหล่านั้นมีสัมมาสังกัปปะพิจารณาถูกต้องว่าไม่มีกู ไม่มีเรา ไม่เป็นกู ไม่เป็นเรา เป็นอนัตตาแล้ว
3. ท่านเหล่านั้นมีสัมมาสัทธาเชื่อถูกต้องว่าไม่มีกู ไม่มีเรา ไม่เป็นกู ไม่เป็นเรา เป็นอนัตตาแล้ว
4. ท่านเหล่านั้นมีสัมมากัมมันตะกระทำถูกต้อง คือทำทาน อยู่ก็ไม่มีกู ไม่มีเรา ไม่เป็นกู ไม่เป็นเรา เป็นทานชั้นสูง ชั้นประณีต เรียกว่า "วิวัฏฏนิสิตทาน" แปลว่าทานที่ทำให้หลุดพ้นจากการเวียนววยตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร แม้ว่าถือศีลอยู่ก็ไม่มีกู ไม่มีเรา ไม่เป็นกู ไม่เป็นเรา เรียกว่า "ศีลวิสุทฺธิ" แปลว่าศีลบริสุทธิ์ผ่องใส หากเมื่อนำจะนั่งสมาธิเข้าผลสมาบัติอยู่ ก็ไม่มีกู ไม่มีเรา ไม่เป็นกู ไม่เป็นเรา เป็นอนัตตาอยู่ เรียกว่า "จิตตวิสุทฺธิ" แปลว่าจิตบริสุทธิ์ผ่องใส

พระอริยบุคคล 108 องค์ เป็นบุคคลปรมาตม บุคคล
อนัตตา ไม่มีอัตตา ไม่มีวิจิตรจกฉาแล้ว จึงไม่กระทำผิดเลย
เพราะฉะนั้น ทานที่ท่านทำ ศีลที่ท่านรักษา สมาธิที่ท่านปฏิบัติอยู่
จึงเรียกว่า “ทานอนัตตา ศีลอนัตตา สมาธิอนัตตา” หรือเรียกอีก
นัยหนึ่งว่า “ทานวิสุทธิ ศีลวิสุทธิ จิตตวิสุทธิ”

วิสุทธิ 7

ปุถุชน แปลว่า ผู้มีกิเลสหนา ซึ่งมีอัตตทิฐิ วิจิกิจฉา เป็นต้น กิเลสดังกล่าวนี้แหละที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง และศีลเศร้าหมอง วิสุทธิ แปลว่าความบริสุทธิ์ผ่องใส เป็นแดนที่ผ่านพ้นล่วงเลยไปจากกิเลสได้แล้ว **คำว่าวิสุทธินี้ เป็นคำที่ใช้เฉพาะกับพระอรหันต์** ตั้งแต่พระโสดาบันเป็นต้นไปเท่านั้น ในส่วนของปุถุชน ยังไม่สามารถที่จะได้วิสุทธิ (ความบริสุทธิ์ผ่องใส) อันนี้ได้ เนื่องจากกิเลสที่มีอยู่ ทำให้ไม่บริสุทธิ์ไม่ผ่องใส

วิสุทธิ 7 ประการ แปลว่าความบริสุทธิ์ ผ่องใส ซึ่งมาในพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ตอนที่ว่าด้วยวิปัสสนากรรมฐานมีดังนี้

1. ศีลวิสุทธิ
2. จิตตวิสุทธิ
3. ทิณฺฐวิสุทธิ

4. กังขาตรณวิสุทธิตี
5. มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิตี
6. ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิตี
7. ญาณทัสสนวิสุทธิตี

วิสุทธิตีทั้ง 7 ดังกล่าวนี้ จัดเรียงตามทีพระอรรคกถาจารย์รจนาไว้
สำหรับความเห็นของ “ผู้หา เห็น ตัด ถึง อนัตตาสุตตยอต” แล้วนั้น
ควรจัดเรียงไว้เป็นลำดับเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติจริงดังนี้

1. ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิตี
2. มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิตี
3. ทิฏฐิวินิสุทธิตี
4. กังขาตรณวิสุทธิตี
5. ญาณทัสสนวิสุทธิตี
6. จิตตวิสุทธิตี
7. ศीलวิสุทธิตี

คำอธิบาย

คำว่า “**ปฏิบัติปทาญาณทัสสนวิสุทธิตี**” หมายถึงมัชฌิมาปฏิบัติปทา
ซึ่งได้แก่มรรคอรชยะ 4 ประการ คือ “หา เห็น ตัด ถึง”

1. คำว่าหา ภาษาบาลีเรียกว่าภาวนากิจ ซึ่งได้แก่
สัมมาสังกัปปะพิจารณาอนัตตา

2. คำว่าเห็น ภาษาบาลีเรียกว่า**ทัสสนกิจ** ได้แก่**สัมมาทิฐิเห็นสภาวะปรมาตถ์ เห็นอนัตตา**

3. คำว่าตัด ภาษาบาลีเรียกว่า**ปหานกิจ** ได้แก่**มคฺคามคฺคญาณทัสสนวิสุทฺธิ** หมายถึงโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นมาตัดอัตตทิฐิ วิจิกิจฉาทายลง แล้วเกิดเป็น**ทิฏฐิวิสฺสุทฺธิ** (ผ่องใส อัตตตาไม่มี) แล้วเกิด**กังขาตรณวิสุทฺธิ** (ผ่องใส วิจิกิจฉาไม่มี) ติดตามมา

4. คำว่าถึง ภาษาบาลีเรียกว่า**สัจฉิกรณกิจ** ได้แก่**ญาณทัสสนวิสุทฺธิ** แปลว่าปัญญาญาณผ่องใส หมายถึง**โสดาปัตติผล**นั่นเอง เมื่อปัญญาญาณผ่องใส จิตตวิสุทฺธิก็เกิด เป็นจิตผ่องใส เพราะอัตตทิฐิ วิจิกิจฉาไม่มี และศีลวิสุทฺธิก็เกิด เป็นศีลผ่องใส เพราะอัตตทิฐิ วิจิกิจฉาไม่มี จึงเรียกว่า**เป็นพระอริยเจ้าโสดาบัน**

“อนัตตาสุดยอด” ถ้าม-ตอบ

1

ถ้าม โมหะเป็นเหตุแห่งอะไร

ตอบ เป็นเหตุทำให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เช่น หมู หมา มา แมว เป็นต้น

2

ถ้าม สัตว์เดรัจฉาน เช่น หมู หมา มา แมว เป็นต้นนี้ พวกเขาอยู่กับอะไร

ตอบ อยู่กับใจโมหะ

3

ถ้าม โลกะ เป็นเหตุแห่งอะไร

ตอบ เป็นเหตุทำให้ไปบังเกิดเป็นเปรต

4

ถาม เปรต อยู่กับอะไร

ตอบ อยู่กับใจโลภะ

5

ถาม โทสะ กับ มานะ เป็นเหตุแห่งอะไร

ตอบ เป็นเหตุทำให้ไปบังเกิดเป็นอสุรกายและสัตว์นรก

6

ถาม สัตว์นรก กับ อสุรกาย อยู่กับอะไร

ตอบ อยู่กับใจโทสะ และมานะ

7

ถาม อโมหะ คือใคร

ตอบ คือบุคคลผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด

8

ถาม อโลภะ คือความอยากได้ ไม่อยากได้ เป็นเหตุแห่งอะไร

ตอบ เป็นเหตุทำให้มีสมบัติเงินทองมากมาย

9

ถาม บุคคลผู้มีสมบัติเงินทองมากมายอยู่กับอะไร

ตอบ อยู่กับใจอโลภะ

10

ถาม อโทสะ อมานะ เป็นเหตุแห่งอะไร

ตอบ เป็นเหตุทำให้อายุยืนยาว รูปร่างหน้าตาดี เป็นที่รัก เป็น

ที่พอใจของคนอื่น

11

ถาม โมหะมีลักษณะอย่างไร

ตอบ มีลักษณะเหมือนกับกลางคืนเดือนมืดไม่มีแสง

12

ถาม กลางคืนเดือนมืดไม่มีแสง เป็นลักษณะแห่งอะไร

ตอบ เป็นลักษณะแห่งโมหะ

13

ถาม โทสะ กับ มานะ มีลักษณะอย่างไร

ตอบ มีลักษณะเหมือนกับงูเห่าและงูจงอาง

14

ถาม งูเห่าและงูจงอางอยู่กับใคร

ตอบ อยู่กับใจโทสะและมานะ

15

ถาม โลภะมีลักษณะอย่างไร

ตอบ มีลักษณะเหมือนกับมหาเศรษฐี ที่มีเงินทองเป็นพัน เป็นหมื่นล้าน

16

ถาม มหาเศรษฐีผู้มีเงินทองเป็นพันเป็นหมื่นล้าน เขาอยู่กับอะไร

ตอบ อยู่กับใจโลภะ

17

ถาม มหาเศรษฐี ผู้มีเงินทองเป็นพันเป็นหมื่นล้าน มีลักษณะ
อย่างไร

ตอบ มีลักษณะเหมือนกับน้ำมหาสมุทร

18

ถาม น้ำมหาสมุทรมีลักษณะอย่างไร

ตอบ ถึงแม้ว่าแม่น้ำน้อยใหญ่พันสาย หมื่นสายไหลเข้าอยู่
ตลอดวันตลอดคืนก็ตาม น้ำมหาสมุทรไม่เคยอิมด้วยน้ำ และไม่เค
ยกล่าวว่ “กูปอแล้ว”

19

ถาม ผู้ที่มีลักษณะเหมือนน้ำมหาสมุทรนี้มีชื่อใหม่

ตอบ มีชื่อ นั่นคือนักล่าอาณานิคม และผู้มีปัญญา

20

ถาม นักล่าอาณานิคม และผู้มีปัญญานั้นมีลักษณะอย่างไร

ตอบ นักล่าอาณานิคมนั้น ล่าได้เมืองหนึ่งแล้วไม่พอ อยากได้
อีกสองสามเมือง ได้โลกมนุษย์ทั้งหมดแล้วก็ไม่พอ อยากได้สวรรค์อีก
คนมีปัญญาก็เหมือนกัน ได้ปัญญาในโลกมนุษย์ทั้งหมดแล้ว ไม่พอ
อยากได้ปัญญาในสวรรค์อีก

21

ถาม อะไรเป็นเหตุทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์

ตอบ การให้ทานและรักษาศีลทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์

22

ถาม ทานกับศีลอยู่กับใคร

ตอบ อยู่กับมนุษย์

23

ถาม บุคคลเช่นใด จึงเรียกว่าชาวพุทธ

ตอบ คือบุคคลผู้มีปัญญาเห็นธรรมมี และมีปัญญารู้ธรรมจริง

24

ถาม ธรรมมี คืออะไร ธรรมจริง คืออะไร

ตอบ ธรรมมี คือ “จิต เจตสิก รูป นิพพาน” ธรรมจริง คือ “รูป วิญญาณ เวทนา เป็นอนัตตา”

25

ถาม คำว่าเห็นธรรมมี รู้ธรรมจริง มีบาลีว่าอย่างไร

ตอบ เห็นธรรมมี ภาษาบาลีเรียกว่า “สัมมาทิสฺสุ” “รู้ธรรมจริง” บาลีเรียกว่า “สัมมาสังกัปปะ”

26

ถาม สัมมาทิสฺสุ และสัมมาสังกัปปะอยู่กับใคร

ตอบ อยู่กับคนพุทธภาสา (ชาวพุทธ)

27

ถาม คนพุทธภาสา แปลว่าอะไร

ตอบ แปลว่ารู้ เห็น แจ่มแจ้ง สงบเย็น

28

ถาม บุคคลผู้ไม่รู้ไม่เห็น ไม่แจ่มแจ้ง ไม่สงบเย็น คือใคร

ตอบ คือบุคคลอัตตทิจิ เป็นคนนอกพุทธภวสา (นอกศาสนา)

29

ถาม อะไรเป็นเหตุให้เป็นเทวดา

ตอบ ทานกับศีลห้า

30

ถาม อะไรเป็นเหตุให้เป็นรูปพรหม และอรูปพรหม

ตอบ สมณะ คือสมาธิชั้นฌาน

31

ถาม อะไรเหตุก่อให้เกิดมรรคอริยะ

ตอบ คือบุคคลผู้เป็นชาวพุทธ ที่ฝึกปัญญาหา เห็นอนัตตา

32

ถาม มรรคญาณทำงานอะไร

ตอบ ทำงานตัดกิเลส

33

ถาม หากมรรคญาณตัดกิเลสแล้วเกิดอะไรขึ้น

ตอบ เกิดเป็นผลญาณ

34

ถาม ผลญาณทำงานอะไร

ตอบ ทำงานเข้าผลสมาบัติ รับเสวยความสงบเย็น ที่ไม่มีกิเลส

เรียกว่ากิเลสนิโรธ หรือสอุปาทิเสสนิพพาน

35

ถาม หากว่าผลญาณ รับเสวยความสงบเย็นไม่มีกิเลส เป็นผลสมบัติ เรียกว่ากิเลสนิโรธ หรือสอุปาทิเสสนิพพานแล้ว จากนั้นเขาทำงานอะไร

ตอบ รับเอาใจอรหันตจตุแล่วางขันธมธุระยเข้าสู่พระนิพพาน อันเป็นอมตะ เรียกว่าขันธนิโรธ หรืออนุปาทิเสสนิพพาน

36

ถาม อนุปาทิเสสนิพพานอยู่ที่ไหน

ตอบ อรหันตจตุติอยู่ที่ไหน อนุปาทิเสสนิพพานก็อยู่ที่นั่น

37

ถาม อนุปาทิเสสนิพพานมีลักษณะเป็นอย่างไร

ตอบ ไม่มีสิ่งใดที่จะนำมาเปรียบเทียบได้ อธิบายเป็นคำพูดไม่ได้ จึงบอกไม่ถูก

38

ถาม หากไม่อธิบายแล้วจะรู้ได้อย่างไร

ตอบ จะไม่มีข้อเปรียบเทียบเสียเลยก็ไม่ถูกนัก

39

ถาม ไม่มีข้อเปรียบเทียบที่คล้ายคลึงสักนิดเลยหรือ

ตอบ หากจะนำเอาสิ่งสมมติ ที่เป็นบัญญัติ เป็นของปลอมมาเปรียบเทียบก็พอได้อยู่

ถาม ถ้าเป็นอย่างนั้นก็จงนำเอาของไม่จริง เอาสิ่งสมมติมา
เปรียบเทียบให้ดูสักหน่อย

ตอบ น้ำมหาสมุทรนั้นมีลักษณะดังนี้

1. ฝนไม่ตกเป็นเวลา 3 ปีก็ไม่แห้ง
2. ฝนตกตลอดคืนตลอดวันเป็นเวลา 3 ปีก็ไม่เต็ม ไม่ล้นฝั่ง
3. แม่น้ำน้อยใหญ่ที่ขุ่นและสกปรก หากไหลเข้าสู่สู่น้ำมหาสมุทร
ก็จะใสเหมือนกันหมด

4. ท่อนไม้ ท่อนซุง ซากสัตว์ ต้นไม้ ใบหญ้า ผักตบชวา ซึ่ง
ลอยมากับแม่น้ำ หากไหลเข้าสู่สู่น้ำมหาสมุทรก็จะจมหายไปหมด

อุปมาขอเปรียบเทียบ

1. ในยุคนี้ในภพที่ว่างเปล่า ไม่มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติเลยแม้
แต่องค์เดียว และไม่มีพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์สักองค์เดียวที่บรรลु
ถึงพระนิพพาน แม้ไม่มีใครบรรลुถึงพระนิพพานอย่างนั้น พระนิพพาน
ก็ไม่ร้างไม่ว่างเปล่าเลย อุปมาเหมือนกับน้ำมหาสมุทรแม้ว่าฝนไม่ตก
เป็นระยะเวลา 3 ปีก็ไม่แห้ง

2. พระพุทธเจ้าแต่ละองค์ที่เสด็จอุบัติในโลกนี้ทรงโปรดมนุษย์
เทวดาและพรหมเข้าสู่พระนิพพานจำนวนถึง 24 อสงไขย 600 โภกวิ
กับหนึ่งแสน ถึงแม้จะมีผู้บรรลุถึงพระนิพพานมากมายถึงเพียงนี้ พระ
นิพพานก็ไม่เต็ม อุปมาเหมือนกับน้ำมหาสมุทรฝนตกตลอดถึง 3 ปี

ก็ไม่เต็ม ไม่นั่ง

3. ปุณฺณ คือคนประเภทกิเลสตัณหาหนา หากว่าบรรลุนิพพานแล้ว อตฺตทิสฺส วิจิจฺจนา เป็นต้น ก็ดับมอดไปโดยไม่เหลือ กลายเป็นจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใสขึ้นมา อุปมาเหมือนกับน้ำมหาสมุทร แม้เมื่อน้ำขึ้นสกลปรกไหลเข้ามา ก็จางหายไปแล้วก็ใสเป็นเหมือนกันหมด

4. พระอริยเจ้า เช่น พระโสดาบัน เป็นต้น แม่ว่าทานให้ทาน รักษาศีล หรือปฏิบัติสมาธิเข้าผลสมาบัติอยู่ กามาวจรกุศลจิต 8 ดวง และมหัคคตจิต 9 ดวง ก็ไม่ทำงาน เจียบสงบเย็นอยู่ อุปมาเหมือนกับ ทอนไม้ ทอนซุง ต้นไม้ ใบหญ้า ผักตบชวา เมื่อลอยเข้าสู่น้ำมหาสมุทร ก็จมหายไปหมด

ตัวอย่างเช่น อนาคตนิมิตกเศรษฐิติใช้ทรัพย์ 450 ล้านหาปณะ สร้างวัดเชตวันวิหาร นางวิสาขาใช้ทรัพย์ 180 ล้านหาปณะสร้าง วัดบุปผารามวิหาร แม่ว่าเขาจะสร้างกุศลด้วยทรัพย์จำนวนมหาศาล อย่างนี้ ก็ไม่เป็นกามาวจรกุศลเลย (กามาวจรกุศลจิต 8 ดวงไม่เกิด) เพราะถ้าหากว่าเป็นกามาวจรกุศลก็จะเกิดเป็นมหาวิบากแล้วก็จะสืบเนื่องเป็นปฏิสนธิต่อไปอีก หากเป็นเช่นนี้แล้ว อนาคตนิมิตกเศรษฐิติ และนางวิสาขาก็จะกลับเป็นทวิเหตุบุคคลและติเหตุบุคคลอีกเช่น เดิมนั่นเอง

คำว่า “ไสดาบัน” แปลว่าไปข้างหน้าไม่ถอยกลับคืน เป็น
ปุถุชนอีก การที่อนาถบิณฑิกเศรษฐี ตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นยามา
นางวิสาขาตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น เพราะว่าเขา
เป็นสัตตักขัตตุไสดาบัน จึงเอาใจไสดาบันที่จะถือปฏิสนธิอีก 7 ชาติ
นั่นเองไปบังเกิด เขามีได้นำเอาใจอึดตา หรือใจอันมีอึดตา ซึ่งเป็น
ของปุถุชนไปบังเกิด ขอให้ทุกท่านจงเข้าใจอย่างนี้

เมื่อกล่าวมาถึงตรงนี้แล้ว หากมีคำถามถามขึ้นมาอีก
ก็ไม่มีเสียง ไม่มีคำพูดแล้ว

อนัตตาสุดยอต

พระพุทธเจ้าทรงหา เห็นธรรมอนัตตา แล้วรับเอาอหัตตมรรคตัดกิเลสทั้ง 10 ประการ ซึ่งมีอัสติจิตฺติ วิจิกิจจา เป็นต้น ตายลงทันทีพร้อมกันแล้วก้าวสู่อหัตตผล ดังตัวอย่างในพุทธคุณทั้ง 9 ประการ เมื่ออรหัง (เหตุ) เกิด สัมมาสัมพุทธโธ จนถึง ภควา (ผล) ก็เกิดขึ้นมาพร้อมกันเป็นวิถีดียว

ในการบรรลุเป็นพระโสดาบันของพระอริยเจ้า ประเภทศรัทธา อริยะ เช่น พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ท่านไม่ต้องหา เห็น (ไม่ต้องลงมือปฏิบัติ) แต่อย่างไรเลย เพียงได้ยินธรรมอนัตตา ธรรมศรัทธาก็เกิดขึ้นมาตัดวิจิกิจจา อตตาก็ดับลงไปพร้อมกันก็ก้าวสู่โสดาปัตติผล ต่อมาท่านอยู่ในฐานของโสดาปัตติผลปฏิบัติหา เห็นอนัตตาสกทาคามีมรรคก็เกิดขึ้นแล้วสืบต่อดวยอนาคามีมรรคและอหัตตมรรคก็เกิดขึ้นมาอย่างฉับพลันตัดทำลายกิเลสที่หลงเหลือ 8 ตัวตายลง

ทั้งหมดแล้วก้าวเข้าสู่อรหัตตผล อนัตตาก็สุดยอตตรงนี้

พระปกตีสาวก (พระสาวกประเภทสามัญญ) จะบรรลุธรรมด้วยวิธีปฏิบัติของทศสนนริยะ คือ “หา เห็น ตัด ถึง” เมื่อลงมือปฏิบัติ **หาเห็นอนัตตา** โสดาปัตติผลก็เกิดขึ้นมาตัดอัสตทิสฺสู วิจิกิจจาทายแล้วก็บรรลุถึงโสดาปัตติผล ต่อจากนั้น ท่านก็ตั้งอยู่ในฐานโสดาปัตติผล **หาเห็นอนัตตา**ต่อไป สกทาคามิมรรคก็เกิดขึ้นมาทำให้กิเลส 8 ตัวเหี่ยวเฉาไม่มีกำลัง จึงก้าวเข้าสู่สกทาคามิผล ต่อจากนั้น ท่านก็ตั้งอยู่ในฐานสกทาคามิผล **หาเห็นอนัตตา**ต่อไป อนาคามิมรรคก็เกิดขึ้นมาตัด กิเลส 8 ตัวกับถีนะครั้งหนึ่ง มานะครั้งหนึ่งตายลงไปก็ก้าวเข้าสู่ อนาคามิผล ต่อจากนั้น ท่านก็ตั้งอยู่ในฐานของอนาคามิผล **หาเห็นอนัตตา**ต่อไปอีก จนกระทั่งอรหัตตมรรคเกิดขึ้นมาตัดกิเลสที่เหลือ คือมานะและถีนะอย่างครั้งตายลงไปแล้ว ก็ก้าวเข้าสู่อรหัตตผล อนัตตาสูตยอตทันที

“อัสตตา” มี 2 ตัว

อัสตทิสฺสู เรียกว่า “อัสตตาใหญ่” มานะ เรียกว่า “อัสตตาเล็ก” โสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นมาทำหน้าที่ตัดอัสตตาใหญ่ ในส่วนของอัสตตาเล็กคือมานะนั้นไม่ตายง่าย ๆ หากว่าปฏิบัติจนอรหัตตมรรคเกิดขึ้นมานั้นแหละ อัสตตาเล็กคือมานะนี้จึงจะตาย **อรหัตตมรรคเกิดขึ้นมาเมื่อไร อนัตตาก็สุดยอตทันที** ผู้ปฏิบัติจนถึงอนัตตาสูตยอตเรียกว่า “อัสตทิกิริยาภิกษุ” คำว่า “ภิกษุ” มีได้หมายถึงชาย หญิง คน เทวดา

หรือพรหม แต่หมายถึงอนัตตา เป็นปรมาตม์ มีบาลีว่า **กิลเส ภินทิตติ ภิกขุ** แปลว่า **กิลเส-กิลเส 10 ประการ ภินทิต-ทำลายให้เป็นจุนแล้ว อิติ-** เพราะทำลายกิลเสทั้ง 10 ประการเป็นจุนไปหมดแล้ว **ภิกขุ-จึงได้** ชื่อว่าภิกษุ **อนึ่ง** อันทกิริยาภิกษุ หมายถึงบุคคลผู้ที่อกุศล 12 ก็ไม่ทำ โลภียกุศล 17 ก็ไม่ทำ ผลวิบากคือปฏิสนธิจิตก็ไม่ได้รับ (ไม่เกิด) เพราะฉะนั้น **เหตุก็ก้าวถึงที่สุด ผลก็ก้าวถึงที่สุด จึงเรียกว่า “อนัตตาสุตตยอต”** เพราะเอาอนัตตาเป็นเหตุนั่นเองจึงก้าวถึง **ที่สุดยอตแห่งมนุษย์ ที่สุดยอตแห่งเทวดา ที่สุดยอตแห่งพรหม** ไม่มีอะไรที่นับว่าเป็นยอดสืบต่อไปข้างหน้าอีก อนัตตาจึงสุดยอต ก้าวถึงที่สุดยอต ด้วยประการฉะนี้แล

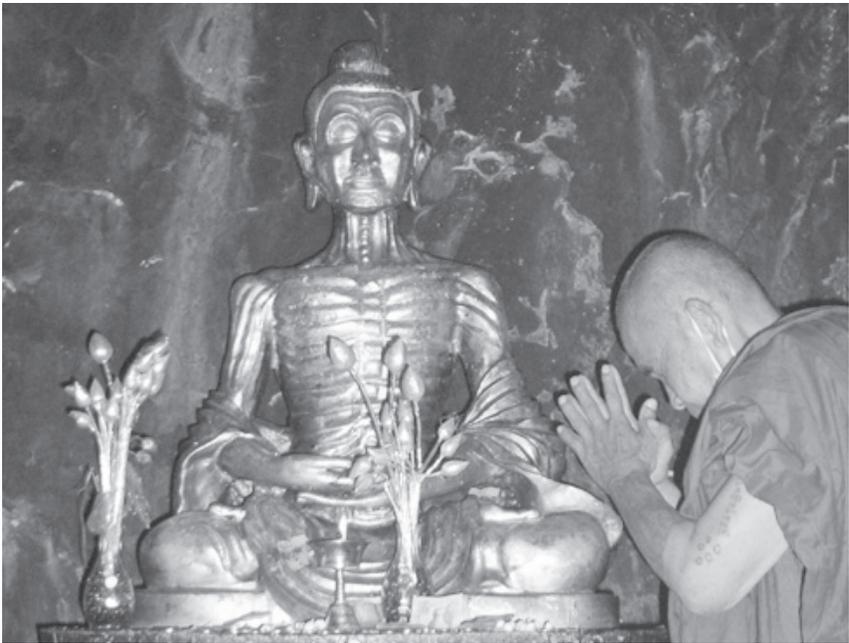
สมดังบาลีที่กล่าวไว้ในรัตนสูตรว่า

วโร วรรษัญญ วรโท วราหโร อนุตตโร

ธัมมวรััง อเทสยิ ฯลฯ

วโร-พระพุทเจ้าผู้ทรงเป็นยอดคน ยอดเทวดา ยอดพรหม วรรษัญญ-พระองค์ผู้ทรงหา เห็นอนัตตาสุตตยอตแล้ว วรโท-ทรงมอบ อนัตตาสุตตยอตไว้ให้แก่คน เทวดา พรหมทั้งหลาย วราหโร-ทรง ประพฤติได้มาซึ่งอนัตตาสุตตยอต อนุตตโร-ทรงเป็นผู้ยอดเยี่ยมที่สุดในหมู่มนุษย์คน เทวดา และพรหม ธัมมวรััง-อนัตตาสุตตยอตอันยอดเยี่ยม ที่สุดนั้น อเทสยิ-พระองค์ทรงเปิดเผย ทรงแสดงให้ปรากฏแล้ว

พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นยอดคน ยอดเทวดา ยอดพรหม พระองค์ทรงหา เห็นอนัตตาสุตตยอตแล้ว ทรงนำเอาอนัตตาสุตตยอตอันพระองค์ทรงประพจน์ได้มานั้นมอบให้แก่คน เทวดา และพรหมทั้งหลาย พระองค์ผู้ทรงยอดเยี่ยมที่สุดนั้น ทรงเปิดเผย ทรงแสดงอนัตตาสุตตยอตนั้นให้ปรากฏต่อคน เทวดา และพรหมทั้งหลายแล้ว

กว่าที่พระพุทธเจ้าจะทรงหา เห็นธรรมะ ชั้นสุดยอดคือ “อนัตตา”

คำอนุโมทนา

เอตตาวตา จะ อัมहेหิ สัมปัตตัง ปุญญัง สัพเพ มนุสสา
อนุโมทนต์ุ ฯ

แปลว่าเอตตาวตา จะ-ด้วยการเขียนอนัตตาสุดยอดออกมา
หยิบยื่นให้แก่บุคคล ผู้มีปัญญาเห็นภัยแห่งการตายเกิด แล้วปรารถนา
ที่จะบรรลุถึงอนัตตาสุดยอดนี้ อัมहेหิ-ข้าพเจ้าหลวงพ่อดี วิจิตตมโม
สัมปัตตัง ปุญญัง-บุญกุศลอันเป็นประโยชน์ต่อชาวพุทธทั้งหลายนั้น
ได้รับเต็มพร้อมแล้ว สัพเพ มนุสสา-บุคคลผู้หา เห็นทางเดินสู่
พระนิพพานทุกท่าน อนุโมทนต์ุ-ขอให้ยินดีต้อนรับ แล้วเปิดอ่าน
ให้เข้าใจ แล้วพากเพียร หา เห็นอนัตตาจนบรรลุถึงอนัตตา
สุดยอดด้วยกันทุกท่านเทอญ

อนัตตาสุดยอด จบบริบูรณ์ด้วยประการฉะนี้

เชิญพิสูจน์คำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติ

ธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็น**สังขธรรม**จริงไม่ประกอบด้วยกาลเวลา สามารถพิสูจน์ได้ทุกเมื่อเหมือนกันทุกคน เพียงแต่เราต้องพบ**พุทธจักขุ** นั่นคือ **“สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ”** และรู้วิธีฝึกฝนอบรมอย่างดีเท่านั้น ท่านที่ประสงค์จะฝึกปัญญาหา **เห็นอนัตตา**อันเป็นยอดคำสอนของพระพุทธเจ้า **เชิญเข้าร่วมปฏิบัติได้**

สำนักวิปัสสนาภาวนาอนัตตารามถ้ำวัว

ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ โทรศัพท์ 087-991-4135, 086-196-7686

ร่วมทำบุญส่งเสริมการอบรมวิปัสสนา หรือค่าน้ำค่าไฟได้ที่

ธนาคารกรุงไทย สาขาเชียงดาว

ชื่อบัญชีพระอภัย อุดมสาธิต บัญชีเลขที่ 516 - 0 - 0 - 7776 - 6

ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานพระธาตุห้วยบอนเก่า

ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ โทรศัพท์ 081-027-2881

ร่วมทำบุญส่งเสริมการอบรมวิปัสสนา หรือค่าน้ำค่าไฟได้ที่

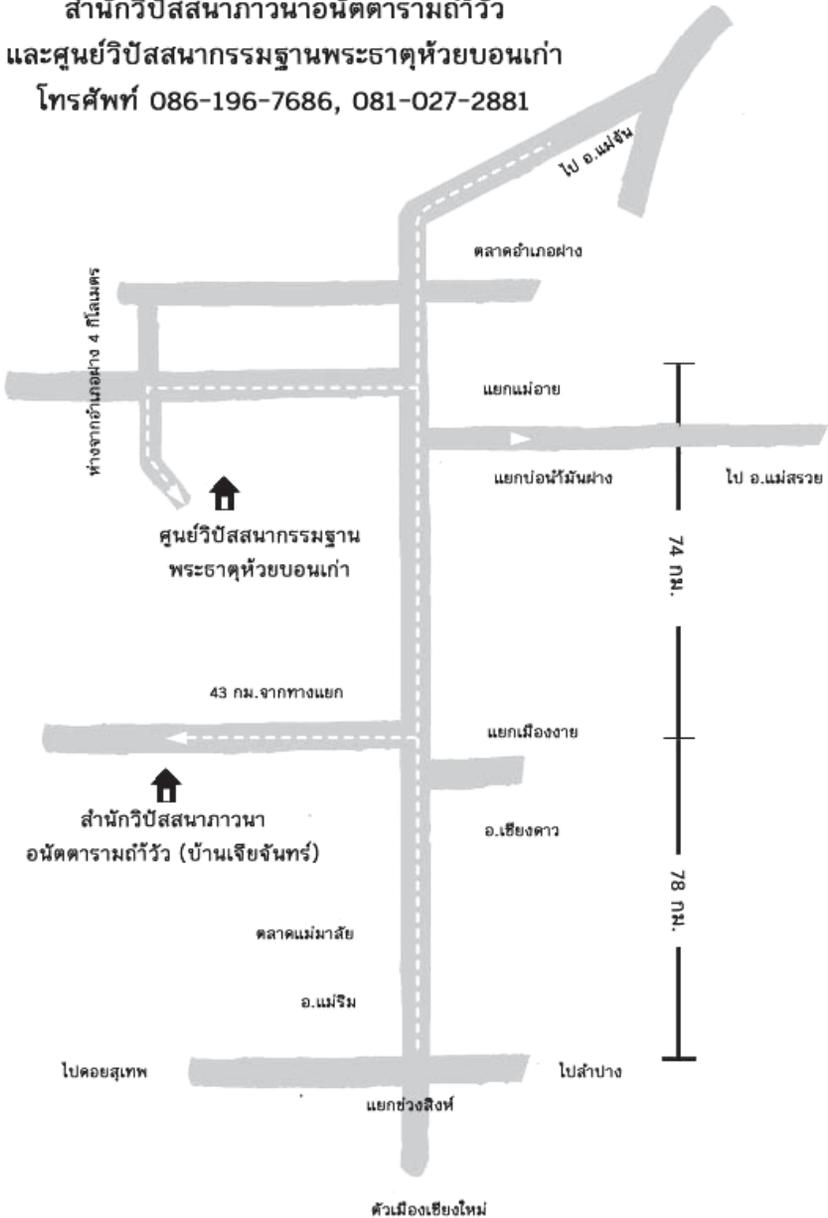
กองทุนศูนย์วิปัสสนากรรมฐานห้วยบอน ธนาคารกสิกรไทย สาขาฝาง

บัญชีเลขที่ 2382 - 477 - 149

เช็คตารางปฏิบัติประจำปีได้ที่.....เว็บไซต์ www.portee.in.th

แผนที่เดินทางสู่

สำนักวิปัสสนากวนานอนัตตารามถ้ำวัว
และศูนย์วิปัสสนากรรมฐานพระธาตุห้วยบอนเก่า
โทรศัพท์ 086-196-7686, 081-027-2881

อนัตตาสุตตยอต : หลวงพ่อธี วิจิตฺตธมฺโม

หนังสือเขียนโดย หลวงพ่อธี วิจิตฺตธมฺโม

การรีดนมจากเขาวัว ข้อเปรียบเทียบ
ในบุคคลผู้ฝึกสมณะ แต่ต้องการพระนิพพาน

พระนิพพาน คืออะไร เหตุแห่งนิพพาน
คืออะไร แล้วจะสร้างเหตุนี้ได้อย่างไร อ่านได้จาก
เล่ม **ทางเดินสู่พระนิพพาน**

ทางเดินสู่พระนิพพานฉบับย่อ ชี้ให้
เห็นว่าใครกำลังสร้างเหตุใด และจะเกิดอะไรขึ้น

ปิกธรรมพระอริยเจ้า บินเข้าพระ
นิพพาน เมื่อมีปิกธรรมก็บินเข้าพระนิพพานได้

อนัตตา คือใคร ใครเป็นอนัตตา อนัตตา
สุตตยอตอย่างไร เรียนรู้ได้จาก **อนัตตาสุตตยอต**

ทุกอริยาบท เรากำลังรับใช้เจ้านายอยู่
แล้วเจ้านายคนนี้เป็นใคร เขาสั่งให้ทำอะไร และพา
ไปไหนบ้าง อ่านได้จากหนังสือ **ไปกับเจ้านาย**

มรรคอริยะ 4 : หา เห็น ตัด ถึง ขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงพระนิพพาน

